

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Α. ΓΑΛΑΝΗ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ Γ' ΚΑΙ Δ' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΔΗΜ. ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ Ι. Ν. ΣΙΔΕΡΗ - ΣΤΑΔΙΟΥ 52 - ΑΘΗΝΑΙ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

1939 ΓΑΛ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Α. ΓΑΛΑΝΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΟΥ 5' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ Γ' ΚΑΙ Δ' ΤΑΞΙΝ
ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ Β' ΒΕΛΤΙΩΜΕΝΗ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ Ι. Ν. ΣΙΔΕΡΗ

52 - ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ - 52

1939

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ. — Προετάξαμεν αρκετήν ὕλην ἐκ τῆς Φυσικῆς Γεωγραφίας. Τοῦτο ἐπράξαμεν ἐν τῇ πεποιθήσει ὅτι ἐξυπηρετοῦμεν ἰδίᾳ τοὺς μαθητὰς τῆς Γ' τάξεως, οἱ ὅποιοι δέον νὰ γνωρίσωσι τὰς μορφὰς τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς.

Διὰ τὸν αὐτὸν ἐπίσης λόγον περιελάβομεν ἐν περιλήψεσιν τὴν ὕλην τῶν διαφορῶν περιωχῶν.

Ἐκ τῆς ὕλης τοῦ βιβλίου τὸ διδάσκον προσωπικὸν δύναται νὰ ἐκλέγῃ τὴν διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς Γ' τάξεως κατάλληλον. Ἦναγκάσθημεν νὰ χωρίσωμεν τὴν ὕλην κατὰ νομοὺς καὶ ἐπαρχίας καίτοι τοῦτο εἶναι ἐν μέρει δύσκολον διὰ τοὺς μαθητὰς, ἐν τούτοις ἐπιβάλλεται νὰ γίνῃ δι' ὅσους ἐπιθυμοῦν νὰ ἔχουν ἀκριβῆ γνώσιν τῆς ἰδιαιτέρας τῶν πατρίδος.

Πεποίθαμεν ὅτι ἡ προσπάθειά μας αὕτη θὰ ἐξυπηρετήσῃ τοὺς τε κ.κ. συναδέλφους καὶ τοὺς μαθητὰς τῶν τάξεων Γ' καὶ Δ' δι' οὓς προορίζεται τὸ βιβλίον, ὅταν οἱ μὲν μαθηταὶ τῆς Γ' τάξεως καταμάθωσι τὴν ἐκ τῆς φυσικῆς Γεωγραφίας ὕλην, γνωρίσωσι τὰς περιοχάς, τοὺς νομοὺς τούτων καὶ τὰς προτεγουσας τῶν νομῶν, οἱ δὲ τῆς Δ' τάξεως εἰσέλθωσιν εἰς τὰς λεπτομερείας.

Πᾶν ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφήν τοῦ συγγραφέως καὶ τὴν σφραγίδα τοῦ βιβλιοκτότου.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ Γ' ΚΑΙ Δ' ΤΑΞΙΝ
ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ Γεωγραφία ἐξετάζει τὴν γῆν ὡς Οὐράνιον σῶμα (ἄστρον), ὡς φυσικὸν σῶμα, καὶ ὡς κατοικίαν τοῦ ἀνθρώπου.

Ἔτσι μᾶς λέγει διὰ τὸ σχῆμα τῆς γῆς τὴν ξηράν, τὴν θάλασσαν, τὰ ὄρη τοὺς ποταμοὺς τὰς λίμνας καὶ ὅ,τι ἄλλο βλέπομεν ἐπάνω εἰς τὴν ἐπιφάνειάν της π.χ. πόλεις, χωρία, κράτη, προϊόντα συγκοινωνίαν κ.λ.π. Ὅλα αὐτὰ τὰ βλέπομεν εἰς τοὺς Γεωγραφικοὺς Χάρτας,

Οἱ Γεωγραφικοὶ χάρται εἶναι ἓνα χαρτί μεγάλο ἢ μικρό, ἐπάνω εἰς τὸ ὅποιον εἶναι σχεδιασμένη ἡ Ἑλλάδα. Εἰς τοὺς χάρτας αὐτοὺς βλέπομεν βουνά, ποταμοὺς λίμνες θάλασσες, πεδιάδες κλπ. Ὅλα αὐτὰ εἶναι σημειωμένα μὲ διάφορα χρωματιστὰ σημεῖα ποὺ τὸ καθένα φανερώνει καὶ τί σημαίνει, π.χ. ἓνα σημεῖον φανερώνει ποταμό, ἄλλο λίμνην, ἄλλο πεδιάδα, ἄλλο πόλιν κ.λ.π.

Ἡ Γῆ ὡς Οὐράνιον σῶμα.

Ἐνα ἀπὸ τὰ ἄστρα ὅμοιον μὲ ἐκεῖνα ποὺ βλέπομεν στὸν οὐρανὸν εἶναι καὶ ἡ γῆ. Ἡ γῆ εἶναι τὸ ἄστρο ποὺ κατοικοῦμεν. Φωτίζεται τὴν ἡμέραν ἀπὸ τὸν ἥλιον καὶ τὴν

νύκτα από τὴν σελήνην. Ἐχει σχῆμα σφαιρικό, καὶ κάμνει δύο κινήσεις μίαν γύρω τῆς σὲ 24 ὥρες καὶ μίαν γύρω στὸν ἥλιον σὲ ἓνα χρόνον.

Καὶ τὰς δύο κινήσεις μπορούμε νὰ καταλάβουμε ἂν παρατηρήσουμε τὸν τροχὸν τοῦ αὐτοκινήτου ὃ ὁποῖος κινεῖται γύρω στὸν ἄξονά του ἀλλὰ καὶ προχωρεῖ πρὸς τὰ ἔμπρός. Μὲ τὰς κινήσεις αὐτὰς ἡ γῆ παρουσιάζει τὰς ἡμέρας τὰς νύκτας, καὶ τὰς τέσσαρας ἐποχὰς τοῦ ἔτους δηλ. τὸ ἔαρ (ἄνοιξις), τὸ θέρος, τὸ φθινόπωρον καὶ τὸν χειμῶνα.

Ἡ γῆ κατοικεῖται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Εἶναι πολὺ μεγάλη καὶ ἐπάνω σ' αὐτὴν ὑπάρχουν τὰ διάφορα κράτη, αἱ πόλεις καὶ τὰ χωρία. Διὰ νὰ γνωρίζῃ κανεὶς σὲ ποῖο μέρος τῆς γῆς εὐρίσκονται αὐτά, πρέπει νὰ γνωρίζῃ τὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος.

Ὅριζων.

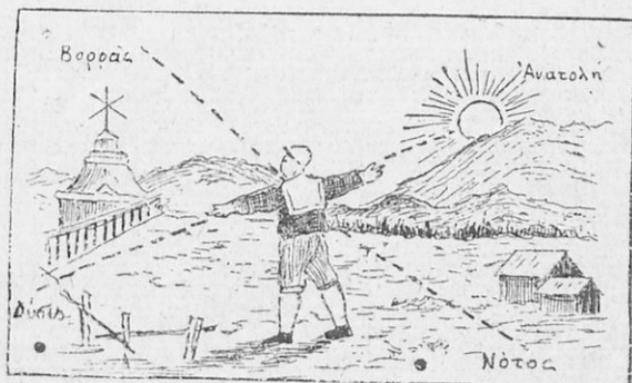
Ἄν ἀναβοῦμε ἐπάνω σ' ἓνα ψηλὸ βουνό, ἢ εὐρεθοῦμε σὲ μιὰ μεγάλη πεδιάδα, ἢ στὴ θάλασσα καὶ κοιτάξωμεν γύρω μας, θὰ ἴγωμεν ὅτι ὁ οὐρανὸς ἀκουμβᾷ εἰς τὰ γύρω βουνά, ἢ στὴ θάλασσα, καὶ σχηματίζει ἓνα κύκλον στὸ μέσον τοῦ ὁποίου θὰ εἴμεθα ἑμεῖς. Ὁ κύκλος αὐτὸς ποὺ φαίνεται ὅτι ὁ Οὐρανὸς ἀκουμβᾷ στὴ γῆ λέγεται **Ὅριζων**.

Σημεῖα τοῦ Ὅριζοντος.

Ἄπὸ ἓνα σημεῖον τοῦ ὀρίζοντος κάθε πρωτὶ βγαίνει ὁ ἥλιος. Τὸ σημεῖον αὐτὸ λέγεται **Ἀνατολή**. Τὸ βράδυ ὁμως κρύπτεται σὲ ἄλλο σημεῖον τοῦ ὀρίζοντος ποὺ λέγεται **Δύσις**. Τὰ δύο αὐτὰ σημεῖα εἶναι τὸ ἓνα ἀπέναντι τοῦ ἄλλου. Ἐχομεν ἀκόμη καὶ ἄλλα δύο σημεῖα ποὺ βρίσκονται στὸ μέσον τῆς Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως. Τὸ ἓνα λέγεται **Βορρᾶς** ἢ **Βόρειον σημεῖον** καὶ τὸ ἄλλο **Νοτιᾶς** ἢ **Νότος**.

Ἔτσι ἂν ἀπλώσωμεν τὰς χεῖρας μας καὶ παρατηροῦ-

μεν πρὸς τὴν ἀνατολὴν θὰ ἔχωμεν ἔμπρὸς μας τὴν Ἀνατολὴν, πίσω μας τὴ Δύσι, ἀριστερὰ τὸ Βορρᾶ καὶ δεξιὰ τὸ Νότο. Αὐτὰ τὰ σημεῖα λέγονται *κύρια σημεῖα* τοῦ ὀρίζοντος. Ἐκτὸς αὐτῶν ἔχομεν καὶ ἄλλα πού βρι-

Σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος

σκονται στὸ μέσον τῶν κυρίων σημείων καὶ λέγονται *Διάμεσα* ἢ δευτερεύοντα

Τὰ σημεῖα ταῦτα εἶναι τὸ *Βορειοανατολικόν*, *Βορειοδυτικόν*, *Νοτιοδυτικόν*, καὶ *Νοτιοανατολικόν* σημεῖον. Τὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος σημειώνονται μὲ τὰ γράμματα—Α=Ἀνατολή, Δ=Δύσις, Β=Βορρᾶς, Ν=Νότος. Ἡ ἐργασία πού κάμνομεν γιὰ τὰ εὐρωμεν τὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος λέγεται *Προσανατολισμός*.

Τὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος εὐρίσκομεν καὶ μὲ ἄλλους τρόπους π. χ. μὲ τὴν πυξίδα, ἢ ὁποῖα δεῖκνύει τὸ Βόρειο καὶ Νότιο σημεῖον, μὲ τὸν πολικὸ ἀστέρα, μὲ τὶς Ἐκκλησίες, τὰ Νεκροταφεῖα κλπ.

Χαράδρα λέγεται ένα στενό και βαθύ άνοιγμα στη μέση δύο βουνών.

Πεδιάς ή **κάμπος** λέγεται μεγάλη έκταση της ξηράς και ίση που καλλιεργείται.

Κοιλιάς λέγεται μικρά πεδιάδα που έχει γύρω της βουνά :

Όροπέδιον λέγεται ή πεδιάδα που είναι επάνω σ' όρος.

Έρημος λέγεται πεδιάδα χωρίς νερό, άκαλλιέργητη και άκατοίκητη.

Η θάλασσα έχει άλμυρά νερά· υπάρχουν όμως και στην ξηρά νερά που είναι γλυκά. Τα νερά αυτά της ξηράς σχηματίζουν την **πηγή**, τὸ **ρυάκι**, τὸ **χείμαρρο**, τὸς **ποταμούς**, τις **λίμνες**. Τα νερά αυτά γίνονται από τις βροχές και τὰ χιόνια, απορροφώνται από τὴ γῆ και βγαίνουν πάλιν στὰ χαμηλά μέρη όπου σχηματίζουν τὰς **πηγές**.

“Ὡστε **πηγή** λέγεται τὸ μέρος τῆς γῆς ἀπὸ τὸ ὁποῖον βγαίνει τὸ νερό.

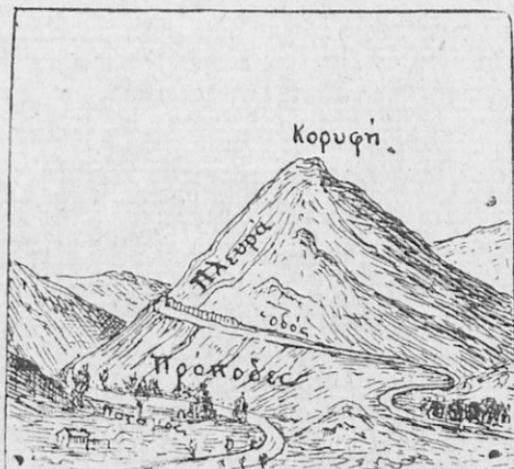
Ρυάκι. “Ὅταν τὸ νερό φεύγει ἀπὸ τὴν πηγὴ σχηματίζει ἕνα ρυάκι (ποταμάκι).

Ποτάμι. Πολλὰ ρυάκια ἐνωμένα κάνουν ἕνα μικρὸ ποτάμι.

Ποταμός. Πολλὰ ποτάμια ἐνωμένα κάνουν ἕνα ποταμὸ μεγάλο που λέγεται **ποταμός**.

Παραπόταμος λέγεται ὁ ποταμὸς που χύνεται μέσα σὲ ἄλλον. Τὸ μέρος δὲ που συναντῶνται οἱ δύο ποταμοὶ λέγεται **συμβολή**.

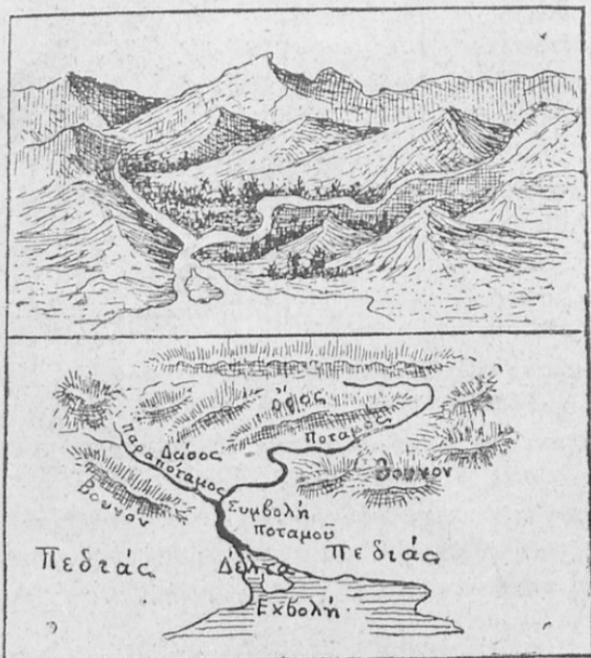
Χείμαρρος (ξεροπόταμο) λέγεται τὸ ποτάμι που γίνε-

ται μόνον όταν βρέχη ή όταν λιώνουν τὰ χιόνια και εἶναι ὄρητικό.

Σε κάθε ποταμό διακρίνουμε τὴν πηγὴ καὶ τὴν ἐκβολή. Πηγὴ λέγεται τὸ μέρος πού βγαίνει τὸ νερό τοῦ ποταμοῦ καὶ ἐκβολὴ τὸ μέρος πού χύνεται ὁ ποταμός.

Κοίτη τοῦ ποταμοῦ. Λέγεται τὸ μέρος πού τρέχει τὸ νερό τοῦ ποταμοῦ (τὸ αὐλάκι).

Ποταμός, παραπόταμος, συμβολὴ καὶ ἐκβολή

Ὁ ποταμός ἔχει δύο ὄχθες (δηλαδή δύο χεῖλη) τὴ δεξιὰ καὶ τὴν ἀριστερά. Δεξιὰ λέγεται ἐκείνη πού εἶναι στὸ δεξιό μας χέρι καὶ ἀριστερά ἐκείνη πού εἶναι κατὰ τὸ ἀριστερό.

Γιὰ νὰ ὀρίσουμε ποία εἶναι ἀριστερά καὶ ποία δεξιὰ πρέπει νὰ βλέπουμε πρὸς τὸ μέρος πού χύνεται ὁ ποταμός.

Τὸ νερὸ τοῦ ποταμοῦ πολλές φορές κρημνίζεται ἀπὸ ψηλὰ μέρη καὶ σχηματίζει *καταρράκτες*. Οἱ καταρράκτες κινοῦν ἀλευρομύλους, ἐργοστάσια γιατί τὰ νερά πού πέφτουν ἔχουν μεγάλη δύναμι.

Καταρράκτης

Λίμνη. Τὰ νερά πού ἔχουν γύρω τους ξηρά σχηματίζουν τὴ λίμνη. Τὰ νερά τῶν λιμνῶν εἶναι σὲ ἄλλες ἀλμυρά καὶ σὲ ἄλλες γλυκὰ καὶ ἔχουν ψάρια.

Ἐλος ἢ τέλμα (βάλτος) εἶναι νερά στάσιμα καὶ ρηχὰ στὴν ξηρά. Τὰ ἔλη προκαλοῦν τοὺς πυρετοὺς (ἐλανοσίαν) ἀπὸ τὰ κωνούπια πού ζοῦν ἐκεῖ.

Τὶ βλέπομεν στὴ θάλασσα ;

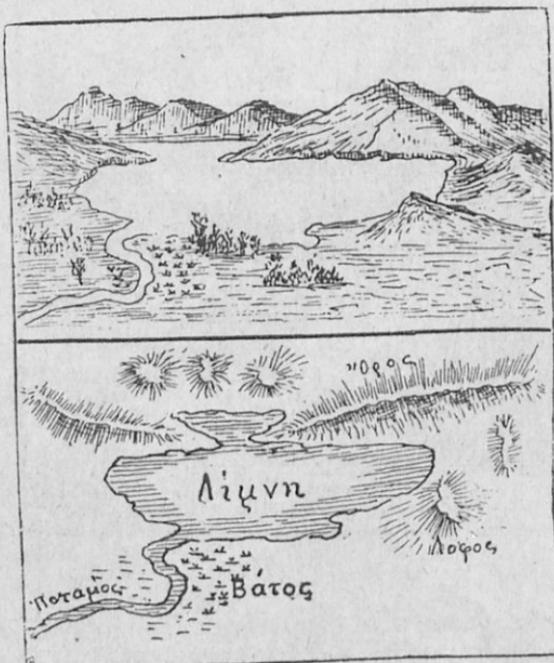
Ἡ θάλασσα εἶναι μεγάλη καὶ βρίσκεται γύρω στὴν ξηρά καὶ ἀπλώνεται σὲ ὅλη τὴ γῆ. Γιὰ νὰ γνωρίσωμεν καλλίτερα τὴ θάλασσα τὴν ἐχώρισαν σὲ πέντε *ὠκεανούς*· δηλ. τὸν Βόρ. Παγ. Ὁκεανό, τὸ Νότιο Παγ. Ὁκ., τὸν

Ἄτλαντικό Ὠκ., τὸν Ἰνδικό Ὠκ. καὶ τὸν Εἰρηνικό Ὠκ.

Θάλασσα εἶναι ἓνα κομμάτι τοῦ Ὠκεανοῦ ποῦ ἔχει γύρω ξηρὰ (Μεσόγειος θάλ.).

Πέλαγος λέγεται ἓνα κομμάτι ἀπὸ τῆς θάλασσης ποῦ βρίσκεται μεταξὺ δύο ξηρῶν (Αἰγαῖον πέλ.).

Κόλπος λέγεται μέρος τῆς θάλασσης ποῦ εἰσχωρεῖ

Λίμνη - ἔλος

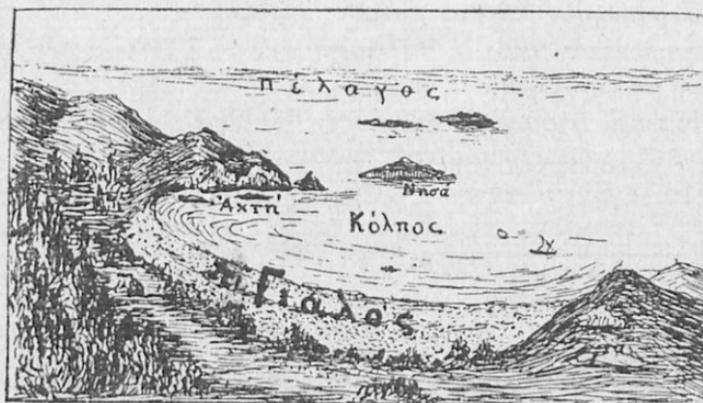
βαθεῖα στὴν ξηρὰν (Κορινθιακὸς κόλπος, Σαρωνικὸς κόλπος κλπ.).

Ἀκρωτήριο λέγεται ἓνα στενὸ μέρος τῆς ξηρᾶς ποῦ εἰσχωρεῖ βαθεῖα στὴ θάλασσα (Π. χ. τὸ Σούνιον).

Λιμὴν (λιμάνι) λέγεται μικρὸς κόλπος ποῦ χρησιμεύει νὰ προφυλάσῃ τὰ πλοῖα ἀπὸ τὴν τρικυμία. Τὰ λιμάνια αὐτὰ προφυλάσσονται ἀπὸ τοὺς ἀνέμους γιατί γύρω τους ἔχουν βράχους ἢ καὶ τοίχους κτιστοὺς.

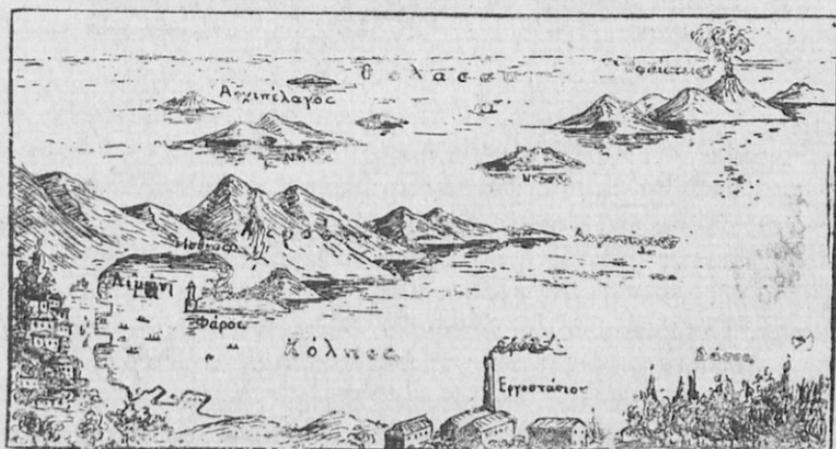
Πορθμὸς λέγεται στενὸ μέρος τῆς θαλάσσης ποῦ χωρίζει

δύο ξηρές και ένώνει δύο θάλασσες. (Π. χ. πορθμός Εύριπου).

Πέλαγος - κόλπος |

Ίσθμὸς λέγεται ἓνα στενὸ μέρος τῆς ξηρᾶς πού χωρίζει δύο θάλασσες καὶ ένώνει δύο ξηρές. Π. χ. Ίσθμὸς

Θάλασσα, κόλπος κλπ.

Κορίνθου). Πολλές φορές ὅμως τῆ στενή αὐτὴ ξηρὰ τὴν κόπτουν οἱ ἄνθρωποι καὶ σχηματίζουν ἓνα μεγάλο ποτάμι. Τὸ τεχνητὸ αὐτὸ ποτάμι λέγεται διῶρυξ. Π. χ. διῶ-

ρυξ Κορίνθου καὶ χρησιμεύει νὰ συντομεύη τὸ δρόμο τῶν πλοίων.

Χερσόνησος λέγεται μέρος τῆς ξηρᾶς ποῦ ἀπὸ τρία μέρη βρέχεται ἀπὸ τὴ θάλασσα καὶ ἀπὸ ἓνα μέρος ἐνώνεται μὲ τὴν ξηρᾶ.

Μὰ καὶ μέσα στὴ θάλασσα βλέπομε σὲ πολλὰ μέρη μικρὰ ἢ μεγάλα κομμάτια ξηρᾶς· τὰ κομμάτια αὐτὰ τῆς ξηρᾶς λέγονται **νησοί**. Ὡστε νῆσος ἢ νησί λέγεται ἓνα

Λιμάνι

κομμάτι τῆς ξηρᾶς μικρᾶς ἢ μεγάλης ποῦ βρέχεται γύρω τῆς ἀπὸ θάλασσα. Τὰ νησιά μερικά κατοικοῦνται ἀπὸ ἀνθρώπους καὶ μερικά εἶναι ἀκατοίκητα.

Ἐπίσης μέσα στὴ θάλασσα ὑπάρχουν βράχοι μεγάλοι ποῦ ἐξέχουν ὀλίγον ἐπάνω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας. Οἱ βράχοι αὐτοὶ λέγονται **Σκόπελοι**.

Υφαλος λέγεται ὅταν ὁ βράχος εἶναι λίγο κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας. Καὶ οἱ σκόπελοι καὶ οἱ ὑφαλοι εἶναι ἐπικίνδυνοι στὰ πλοῖα, γιατί πολλές φορές τὰ πλοῖα ποῦ δὲν γνωρίζουν τὰ μέρη αὐτὰ κτυποῦν ἐπάνω καὶ σπάζουν. Γιὰ νὰ προφυλάσσωνται τὰ πλοῖα τοποθετοῦν στοὺς σκοπέλους τοὺς **φάρους**, δηλαδὴ φανάρια ποῦ φωτίζουν τὴν νύχτα, καὶ δείχνουν στὰ πλοῖα τὰ ἐπικίνδυνα μέρη τῆς θάλασσας.

Ἄτμσφαιρα - Ἄνεμοι - Κλίμα - Προϊόντα.

Ἄτμσφαιρα λέγεται ὁ ἀέρας πού σκεπάζει τῆ γῆ ἀπὸ ὄλα τὰ μέρη. Ὁ ἀέρας εἶναι χρήσιμος νὰ ἀναπνέουν τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτά. Ὅταν ὁ ἀέρας κινῆται ἀπὸ ἓνα μέρος στὸ ἄλλο λέγεται ἄνεμος. Οἱ ἄνεμοι φυσοῦν ἀπὸ ὄλα τὰ μέρη τοῦ Ὅριζοντος. Ὅταν φυσοῦν δυνατὰ κάνουν καταστροφές στὰ σπίτια, ξερριζώνουν δένδρα, προκαλοῦν τρικυμία στὴ θάλασσα ἀπὸ τὴν ὁποία κινδυνεύουν τὰ πλοῖα.

Κλίμα. Ἡ ἀτμσφαιρα, ἄλλοτε εἶναι ψυχρὰ (κρύα), ἄλλοτε θερμὴ, ἄλλοτε ὑγρὰ. Ἡ ἀτμσφαιρα κανονίζει τὸ κλίμα τοῦ τόπου. Π.χ. τὸ κλίμα ἐνὸς τόπου εἶναι ψυχρὸ, ὅταν κἀνὴ πολὺ ψῦχος, θερμὸ ὅταν κἀμνὴ ζέστη, ὑγιεινόν, νοσηρὸν κλπ.

Προϊόντα.

Προϊόντα ἐνὸς τόπου λέγομε ὅ,τι καὶ ἂν βγάξη αὐτὸς ὁ τόπος. Π.χ. ἓνας τόπος βγάξει πατάτες, τομάτες, φασόλια, πορτοκάλια, λεμόνια. Αὐτὰ λέγονται προϊόντα.

Τὰ προϊόντα εἶναι ἢ ζῶα, ἢ φυτά, ἢ ὄρυκτά, π.χ. ἓνας τόπος τρέφει πολλὰ πρόβατα, ἀγελαδες, ἄλογα κ.λ. τότε λέγομε ὅτι τὰ προϊόντα αὐτοῦ τοῦ τόπου εἶναι ζῶα. Ἄλλος τόπος βγάξει ξυλεῖα ἀπὸ δάση, ἔχει πολλὰ καρποφόρα δένδρα, ἀμπέλια, ἐληές καὶ ἄλλα· τότε λέγομε ὅτι ὁ τόπος αὐτὸς ἔχει **φυνικὰ** προϊόντα. Ἐνας ἄλλος τόπος βγάξει κῶκ, ἀνθρακίτη, μάρμαρα, χρυσάφι, ἀσημι, σίδερο κ.λ. Τότε λέγομε ὅτι ὁ τόπος αὐτὸς βγάξει πολλὰ **ὄρυκτά**. Ὅρυκτά λέγομε ὅσα βρίσκονται μέσα στὴ γῆ, οἱ δὲ ἄνθρωποι σκάπτουν σὲ μέγα βάθος καὶ τὰ βγάζουν.

Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὰ ἔχουμε καὶ **τεχνητὰ** προϊόντα, δηλαδὴ πράγματα πού φτιάχνουν οἱ ἄνθρωποι μὲ τὴν τέχνην. Π.χ. ὠρολόγια, ὑφάσματα, χαρτί, σπίρτα, ὄπλα, κανόνια, πλοῖα καὶ ἄλλα. Καὶ αὐτὰ εἶναι προϊόντα ἐνὸς τόπου.

Ὡστε μὲ τὴ λέξη προϊόντα καταλαβαίνουμε τί παρά-

γει ένας τόπος. Έννοείται ότι αυτό που παράγει πρέπει να είναι πολύ, ώστε να περισσεύη να πουλούν και σε άλλους τόπους που έχουν ανάγκην.

Συγκοινωνία. Όταν ένα άνθρωπος θέλη να υπάγη από ένα τόπον σε άλλον, θά πάρη αυτοκίνητο, ή άμάξι άν έχη καλό δρόμο, άλλως θά καβαλικεύση τó άλογό του. Άν έχη σιδηρόδρομο θά πάη με αυτόν, άν είναι νησί θά πάρη βάρκα ή πλοίο. Διά μακρινές άποστάσεις μεταχειρίζονται και τά άεροπλάνα.

Όλα αυτά που είπαμε παραπάνω δηλ. τά ζώα ό σιδηρόδρομος, τά πλοία, τά άεροπλάνα, τά άμάξια κλ. που τά μεταχειριζόμαστε να ταξιδεύουμε τά λέγομε μέσα συγκοινωνίας.

Τέτοια μέσα συγκοινωνίας έχει άρκετά ό τόπος μας.

Ο Ά ν θ ρ ω π ο ς .

Σε όλη τη γη κατοικοῦν άνθρωποι. Οί άνθρωποι δέν ζοῦν ό καθένας μόνος του, αλλά πολλοί μαζί. Αυτό τó έκαμαν για να βοηθη ή ένας τόν άλλον. Άλλοτε στα παλαιά χρόνια ζοῦσε ό καθένας μόνος του, αλλά τότε οί άνθρωποι έκινδύνευαν από άγρια θηρία και άλλα. Έτσι άναγκάσθηκαν να καθίσουν πολλοί μαζί και να φτιάξουν στην άρχή μικρά χωρία, έπειτα μεγαλύτερα, ύστερα πόλεις μεγάλες. Πολλές πόλεις και χωρία μαζί κάμνουν τά Κράτη ή Βασίλεια, όπως τó Βασίλειο της Ελλάδος και άλλα.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

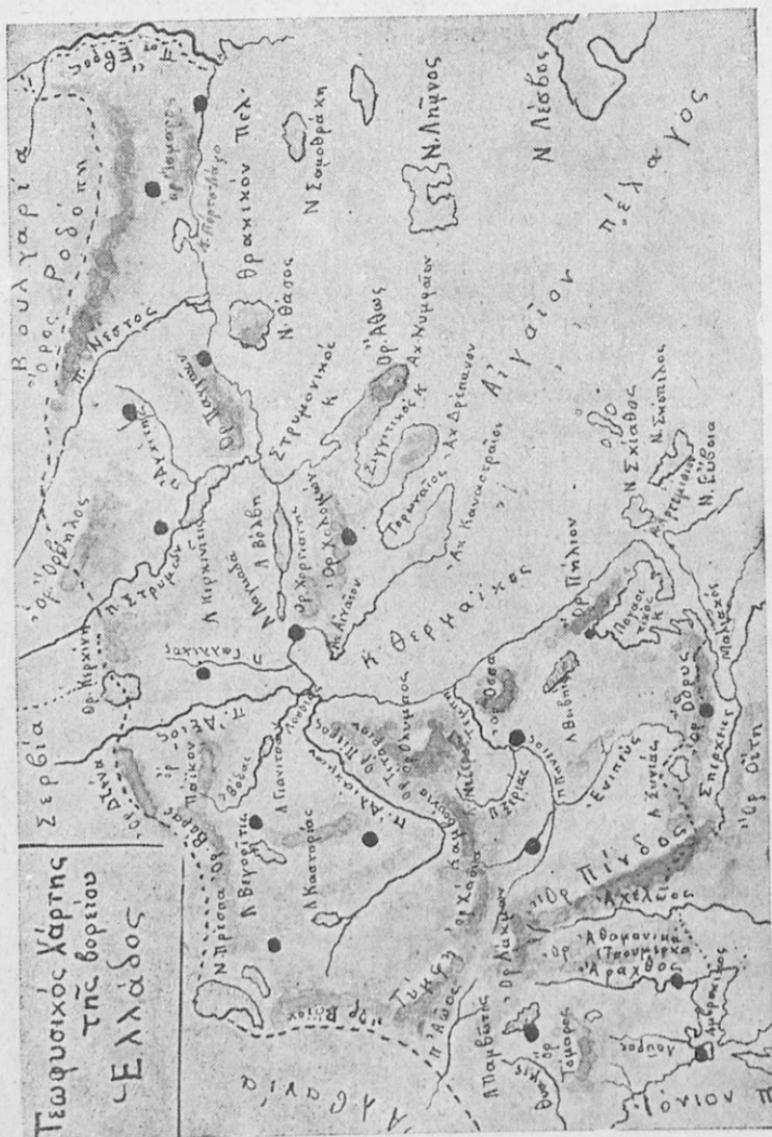
ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Η ΕΛΛΑΔΑ ΜΑΣ

Μιά ματιά στο χάρτη μᾶς λέγει πού βρίσκεται. Μαζί με ἄλλα κράτη σχηματίζει μία μεγάλη χερσόνησο πού λέγεται Ἑλληνική Χερσόνησος. Στο νότιο μέρος αὐτῆς τῆς χερσονήσου βρίσκεται ἡ Ἑλλάδα. Ὅπως βλέπετε βρέχεται ἀπὸ τὴ Μεσόγειο θάλασσα, ἀπὸ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος καὶ ἀπὸ τὸ Ἴόνιον πέλαγος. Κατὰ τὸ Βορρᾶ συνορεύει μετὰ τὴν Ἀλβανία, Σερβία, καὶ Βουλγαρία. Πόσον μικρὰ φαίνεται στὸ χάρτη καὶ ὅμως εἶναι πολὺ μεγάλη. Στὸ χάρτη εἶναι ζωγραφισμένη πολὺ μικρὰ, τόσο μικρὰ, ὥστε φαίνεται ὅτι αἱ πόλεις καὶ τὰ χωρία εἶναι ἐνωμένα. Γιὰ νὰ δῆτε πόσο μεγάλη εἶναι ἡ ἀπόστασις μιᾶς πόλεως ἀπὸ τὴν ἄλλη ἀρκεῖ νὰ συλλογισθῆτε, ὅταν ταξιδεύετε, πόσες ὥρες κάνεται νὰ φθάσετε, πόσα χιλιόμετρα περνᾶτε καὶ μάλιστα μετὰ τόση ταχύτητα πού τρέχει τὸ τραῖνο ἢ τὸ αὐτοκίνητο. Στὸ χάρτη δὲν γίνονται ὅπως πραγματικά εἶναι, ἀλλὰ γίνονται πολὺ μικρὲς αἱ ἀποστάσεις καὶ τὰ πράγματα πού εἶναι ἐπάνω στὴ γῆ γίνονται μικρὰ ὅπως ἡ φωτογραφία μᾶς ἀπὸ ἓνα φωτογράφο.

Βλέπετε ἀκόμη στὸ χάρτη σὲ πόσα μέρη τῆς ξηρᾶς εἰσχωρεῖ ἡ θάλασσα καὶ σχηματίζει κόλπους καὶ λιμάνια. Μὰ καὶ ἡ ξηρὰ εἰσχωρεῖ βαθειὰ στὴ θάλασσα καὶ σχηματίζει ἀκρωτήρια καὶ χερσονήσους. Πόσα νησιά ἔχει τὸ Αἰγαῖο πέλαγος, ἡ Μεσόγειος θάλασσα καὶ τὸ Ἴόνιον πέλαγος! Παρατηρήσατε τὸ μεγάλο μᾶς νησί τὴν Κρήτη στὸ Νότιο· πῶς ἀπλώνεται στὰ νερὰ τοῦ Κρητικοῦ πελάγους. Φαίνεται σὰν νὰ κοιτάζῃ τὴν Ἑλλάδα μετὰ μιά

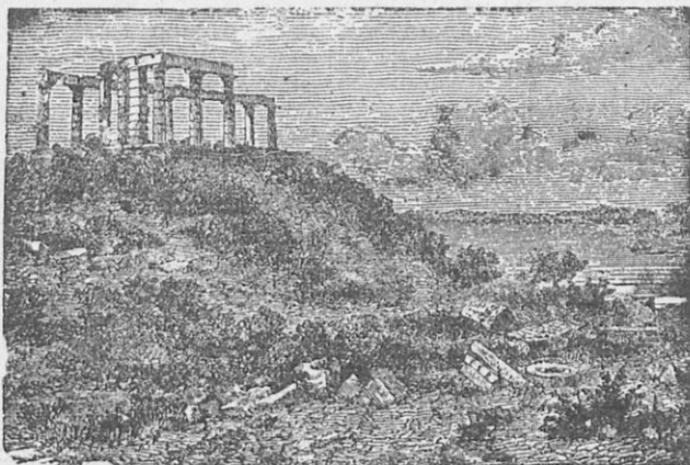
ἐπιθυμία νὰ πλησιάσῃ νὰ ἐνωθῇ νὰ γίνη ἓνα μὲ τὴν ἄλλη Ἑλλάδα.

Παρατηρήσατε τὰ νησιά στὸ Αἰγαῖον πέλαγος. Φαί-

νονται σάν πρόβρατα πού βόσκουν μέσα στό πέλαγος. Τά νησιά αὐτά εἶναι αἱ Κυκλάδες. Ἀπό τὸ ἄλλο δὲ μέρος τὸ Ἴόνιον πέλαγος ὑπάρχουν τὰ ὠραῖα νησιά πού λέγονται ὄλα μαζί **Ἐπτάνησος**.

Ἐκεῖ στήν ἀκρογιάλιά τῆς Ἀττικῆς κατὰ τὸ ἀκροτήριον Σούνιον πάνω σὲ βράχο ψηλὸ φαντασθῆτε τὸν βασιλέα τῶν Ἀθηῶν Αἰγέα νὰ περιμένῃ τὸ γυιό του τὸ Θησέα ἀπὸ τὴν Κρήτη ὅπου πῆγε νὰ φονεύσῃ τὸ θηρίο τὸ

Ἄκρωτ. Σούνιον

Μινώταυρο. Πόσο λαχταρίζει ἡ καρδιά του ὡς ποῦ νὰ ἰδῇ τὸ πλοῖο μὲ ἄσπρα πανιά.

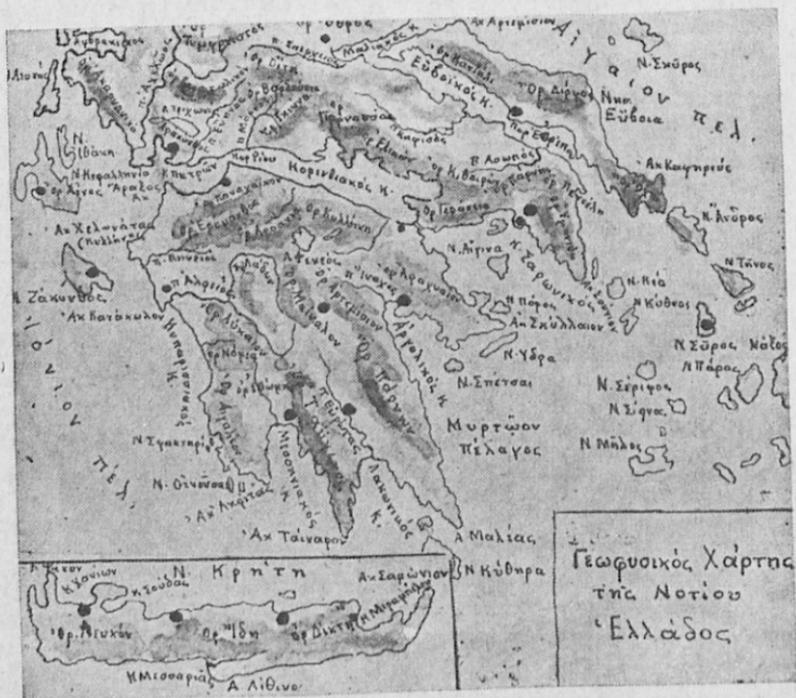
Ὁ δυστυχῆς πατέρας εἶδε τὸ πλοῖο, μὰ μὲ πανιά μαῦρα «Ὁ γυιός μου πέθανε, φαγώθηκε ἀπὸ τὸ θηρίο, συλλογίστηκε» καὶ ἀπ' τὴ λύπη του ρίχτηκε στὴ θάλασσα καὶ ἐπνίγη. Ἡ θάλασσα αὐτὴ πού τὸν κατάπιε, ἀπὸ τὸ ὄνομά του ὠνομάσθη Αἰγαῖον πέλαγος.

Διαίρεσις τῆς Ἑλλάδος εἰς περιοχάς.

Ἄν ἀπὸ τὸ Σούνιον ταξιδεύσουμε πρὸς τὴ Δύσι θὰ περάσουμε τὸν Σαρωνικὸν κόλπον θὰ φθάσουμε στὸν Ἴσθμόν *N. Γαλάνη, Γεωγραφία τῆς Ἑλλάδος Γ' καὶ Δ'* 2

της Κορίνθου, θά περάσουμε και αὐτὸν και θά φθάσουμε στὸν Κορινθιακὸ κόλπο και ἂν ἀκόμη προχωρήσωμεν θά φθάσουμε στὸ Ἴόνιο πέλαγος.

Ταξιδεύοντας ἀφίνουμε ἀριστερά μας ἓνα μεγάλο κομμάτι ξηρᾶς πού λέγεται **Πελοπόννησος** ἢ Μωρηᾶς (νη-

σος τοῦ Πέλοπος) ἐνῶ δεξιὰ μας ὑπάρχει ἄλλο κομμάτι πού λέγεται **Στερεὰ Ἑλλάς** (ἢ Ρούμελη) και κοντά της κατὰ τὸ Βορῖά ἢ **Θεσσαλία**.

Στὰ βόρεια τῆς Θεσσαλίας εἶναι ἡ **Ἥπειρος**, ἢ **Μακεδονία** και ἡ **Θράκη** πού γίνηκαν δικές μας με τοὺς πολέμους τοῦ 1912—1913. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὰ τὰ μέρη ἔχουμε και νησιά, ὅπως τὴν **Κρήτη** πού ἐλευθερώθηκε τὸ 1912. Οἱ Κρήτες πολέμησαν γενναία γιὰ τὴν ἐλευθερία τους και κατὰ τὸ 1912 και κατὰ τοὺς ἄλλους πολέμους.

Ἀκόμη ἔχουμε και τὰ νησιά τοῦ **Αἰγαίου πελάγους**, δηλ.

τάς Κυκλάδας, τὰ μεγάλα νησιά *Δέσβο*, *Χίο* καὶ *Σάμο* καὶ τὰ νησιά τοῦ *Ἰονίου πελάγους*. "Ὅλα αὐτὰ τὰ κομμάτια ἀποτελοῦν τὴν Ἑλλάδα μας.

Ὄρη - Πεδιάδες. "Ἄς κυττάξουμε τὸ Γεωφυσικὸ Χάρτη. Ἐπάνω εἶναι σημειωμένα τὰ βουνὰ μὲ σκοῦρα χρώματα, ἐν ᾧ αἱ πεδιάδες εἶναι μὲ πράσινο χρώμα. "Ὅπως βλέπουμε ἔχει πολλὰ βουνὰ εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς ἑπομένως εἶναι χώρα ὀρεινὴ. Πεδιάδες βλέπουμε πολὺ λίγες μὴ στὴ Θεσσαλία, ἄλλη στὴ Μακεδονία καὶ Θράκη καὶ ἄλλες στὴν Πελοπόννησο ὅπως τῆς *Ἡλείας*, τῆς *Κορινθίας*, τῆς *Τριπόλεως* κλπ. Στὶς πεδιάδες αὐτὲς καλλιεργοῦνται τὸ σιτάρι, τὸ κριθάρι, τὸ καλαμπόκι, τὸ βαμβάκι, τὸ ἀμπέλι, οἱ σταφίδες, τὰ λαχανικά, ὁ καπνὸς καὶ τόσα ἄλλα.

Ποταμοί. Πόσο εὐτυχισμένες καὶ πόσους καρποὺς παράγουν οἱ πεδιάδες ὅταν ποτίζονται ἀπὸ τοὺς ποταμοὺς. "Ὅσες δὲν ποτίζονται εἶναι ἄγονες καὶ δὲν καλλιεργοῦνται. Εὐτυχῶς στὸν τόπο μας ποτίζονται ὅλες ἀπὸ πολλοὺς καὶ μεγάλους ποταμοὺς ποὺ φαίνονται στὸ χάρτη γιατί σημειώνονται μὲ μαῦρες παχειὲς γραμμές. "Ἐτσι στὰ βόρεια (στὴ Μακεδονία) βλέπουμε τοὺς ποταμοὺς *Ἀξιό*, *Στρυμῶνα* καὶ τὸ *Νέστο*, τὸν *Ἐβρο* στὴ Θράκη, τὸν *Πηνειὸ* στὴ Θεσσαλία, τὸν *Ἀχελῷο* κοντὰ στὸ Μεσολόγγι, τὸν *Ἀλφειό*, τὸν *Ἄσωπὸ* καὶ τὸν *Εὐρώτα* στὴν Πελοπόννησο καὶ ἄλλους. Ἐπειδὴ μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ποταμοὺς αὐτοὺς τὸν χειμῶνα ἢ τὸ καλοκαίρι ὅταν πλημμυρίζουν προξενοῦν καταστροφές, γιὰ νὰ προλάβουν τὶς ζημιὰς ἔκαμαν ἀντιπλημμυρικὰ ἔργα, ὅπως στὸν Στρυμῶνα τῆς Μακεδονίας καὶ σὲ ἄλλους.

Λίμνες. Ἡ πατρίδα μας ἢ Ἑλλάδα ἔχει καὶ πολλὰς λίμνες. Στὸ χάρτη φαίνονται γιατί σηματοδοτοῦνται μὲ τὸ χρώμα τοῦ νεροῦ. "Ἐτσι βλέπουμε στὴν Πελοπόννησο τὴ λίμνη *Στυμφαλία*, ποὺ ὁ Ἡρακλῆς μὲ τὸ τόξο του ἐφόνευσε τὶς Στυμφαλίδες ὄρνιθες, τὴν *Συνιάδα* στὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, τὴν *Τριχωνίδα* καὶ *Λυσιμαχία* κοντὰ στὸ Μεσολόγγι, τὴν *Βοιβηίδα* στὴ Θεσσαλία, τοῦ *Λαγκαδά*, τὴ *Βόλβη*, τοῦ *Ἀχινοῦ*, τοῦ *Ὀστρόβου*, τῆς *Δοϊρά-*

νης στὴ Μακεδονία καὶ ἄλλες. Οἱ λίμνες αὐτὲς ἔχουν νερὰ γλυκά, καὶ σὲ μερικὲς ζοῦν πολλὰ ἀγριοπούλια ἢ ἀγριοπαπιες, καθὼς καὶ ψάρια.

Κόλποι. Μιὰ ματιὰ ἀκόμη στὰ παράλια τῆς πατρίδος μας καὶ βλέπουμε πολλοὺς κόλπους καὶ ἀκρωτήρια καὶ χερσονήσους. "Ἐτσι βλέπουμε τὸν *Κορινθιακὸ κόλπο*, τὸν *Σαρωνικὸ*, τὸν *Εὐβοϊκὸ*, τὸν *Παγασητικὸ*, τὸν *Θερμαϊκὸ*, τὸν *Ἀμβρακικὸ*, τὸν *Πατραϊκὸ*, τὸν *Μεσσηνιακὸ*, τὸν *Δακωνικὸ* καὶ ἄλλους.

Ἀκρωτήρια. Ἀκρωτήρια βλέπομε τὸ *Ταίναρο*, τὸ *Μαλέα*, τὸν *Ἀκρίτα*, τὸ *Ρίον*, τὸ *Σκύλαιον* στὴν Πελοπόννησο. τὸ *Σούιο* στὴν Ἀττικὴ, τὸν *Καφηρέα* στὴν Εὐβοία, τὸν *Ἄθωνα* στὴ Χαλκιδική, τὸ *Ἄκτιο* κοντὰ στὴν Πρέβεζα καὶ ἄλλα.

Πορθμοί. Ἐπίσης ἔχει καὶ μερικοὺς πορθμοὺς πού ὁ σπουδαιότερος εἶναι τοῦ *Εὐρίπου*, καὶ μία μεγάλη χερσόνησο τὴ *Χαλκιδική*.

Κλίμα. Πολλοὶ ξένοι πού ἔρχονται στὴν Ἑλλάδα θαυμάζουν τὸ ὥραϊο κλίμά της, οὔτε πολὺ ψυχρὸ, οὔτε πολὺ θερμὸ, μὲ καθαρὸ οὐρανὸ καὶ καθαρὸ ἀέρα, καὶ ὑγιεινὸ. Βλέπει κανεὶς τὸν τόπο μας κατάφυτο ἀπὸ ἐληές, ἀμπέπελια, σταφίδες, δημητριακοὺς καρπούς, καὶ καρποφόρα δένδρα. "Ὅλα αὐτὰ ἐνθουσιάζουν τοὺς ξένους.

Κάτοικοι. Οἱ κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος εἶναι σχεδὸν ὅλοι Ἕλληνες, μιλοῦν ὅλοι τὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ εἶναι χριστιανοί. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ λίγοι Ἑβραῖοι καὶ Τοῦρκοι. "Ὅλος ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος φθάνει τὰ *ἐξήμισιν ἑκατομμύρια κατοίκους*, οἱ ὁποῖοι εἶναι γεωργοί, κτηνοτρόφοι, ναυτικοί, ἔμποροι, βιομήχανοι καὶ ἐπιστήμονες. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας μένουν σὲ ἄλλα κράτη τῆς γῆς ὅπου ἐργάζονται.

Τὰ προϊόντα τοῦ τόπου μας δὲν εἶναι ἀρκετὰ γιὰ νὰ συντηρηθοῦν οἱ κάτοικοι γι' αὐτὸ ἀγοράζουμε σιτάρη καὶ κρέατα ἀπὸ ἄλλα μέρη.

Συγκοινωνία. Ἡ συγκοινωνία στὴν Ἑλλάδα εἶναι καλή. Ἐχει πολλοὺς καὶ καλοὺς δρόμους γιὰ αὐτοκίνητα, ἀμά-

ξια, και σιδηροδρόμους. Ἄλλα και με ἀεροπλάνο ἐκλελει συγκοινωνία ἀπὸ τὸ ἀεροδρόμιο τοῦ Τατοῦτου και με

Χάρτης τῆς συγκοινωνίας τῆς Ἑλλάδος

ἀτμόπλοια με δλα τὰ κράτη τῆς γῆς. Σιδηροδρομικῶς ἐνώνεται με τὴν Γαλλία, Γερμανία κ.λ.π.

Πολίτευμα. Ἡ Ἑλλάδα μας εἶναι Βασίλειο με Βα-

σιλέα τὸν Γεώργιον Β' καὶ διάδοχον τὸ μικρότερο αὐτοῦ ἀδελφὸν πρίγκηπα Παῦλον.

Διαιρέσεις τῆς Ἑλλάδος εἰς Νομούς.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν διαιρέσιν πού ἴδομεν παραπάνω δηλ. σιτάς ἑννέα περιοχάς, ἔχομεν καὶ μίαν ἄλλην διαιρέσιν σὲ μικρότερα τμήματα πού τὰ λέγομεν *νομούς*. Ἔτσι ὅλη ἡ Ἑλλάδα διαιρεῖται σὲ 38 νομούς. Κάθε νομὸ διοικεῖ ὁ Νομάρχης. Τώρα θὰ ἐξετάσουμε τοὺς Νομούς χωριστὰ ἕνα ἕνα ἀρχίζοντες ἀπὸ τοὺς νομούς τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος.

Στερεὰ Ἑλλάς.

Ἡ Στερεὰ Ἑλλάς ἔχει 4 νομούς 1) τὸν νομὸν Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας 2) Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος 3) Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας καὶ 4) Εὐβοίας.

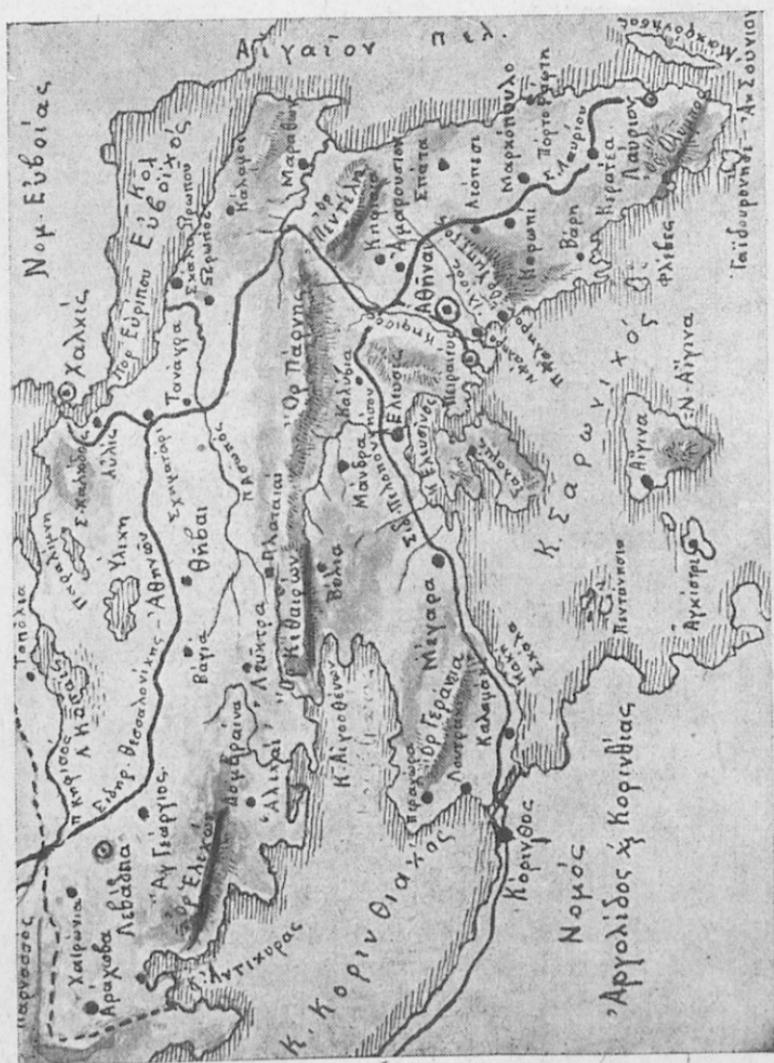
α) Νομὸς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας (1.100.000 κατ.).

Τὸν βλέπετε στὸ χάρτη; Εἶναι μία χερσόνησος πού ἀπὸ τὸ Α. σημεῖον ἔχει τὸν Εὐβοϊκὸ κόλπο, ἀπὸ τὸ Ν. τὸ Σαρωνικὸ, ἀπὸ τὸ Δ. τὸν Κορινθιακὸ καὶ ἀπὸ τὸ Β. τὸν Νομὸ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος καὶ τελειώνει εἰς τὸ ἄκρωτ. Σούνιον.

Ἦρη. Τὰ ὄρη εἶναι ὄλα γύρω του καὶ στὸ μέσον σχηματίζουν ἓν *λεκανοπέδιον* (μιά πεδιάδα σὰν λεκάνη πού γύρω τῆς εἶναι βουνά) ὅπου κατοικεῖ πολὺς κόσμος. Τὸ λεκανοπέδιον τοῦτο ἔχει γύρω του τὰ ἐξῆς ὄρη. Τὸν *Παρνασσόν*, πού τρέφει πολλὰ γιδοπρόβατα καὶ βγάζει τὸ ὄρατο βούτυρο καὶ τυρὶ (τυρὶ Παρνασσοῦ).

Τὸν *Ἐλικῶνα* καὶ τὸν *Κιθαιρῶνα* πού βρίσκονται ὅπως καὶ ὁ Παρνασσὸς στὰ παράλια τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου. Τὸ *Δαύρειον* κοντὰ στὸ ἄκρωτ. Σούνιον ὅπου ὑπάρχουν μεταλλεῖα καὶ βγάζει μολύβι, ἀσημι καὶ ἄλλα. Ἀξίζει νὰ ἴδῃ κανεὶς τὰ μεταλλεῖα τοῦ Λαυρίου μὲ τὰ βαθεῖα πηγά-

δια και τις υπόγειες καμάρες που έργάζονται τόσο έργάται για να εύρουν τὰ μέταλα. Θα ἴδη πῶς καθαρίζουν

Νομὸς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας.

τὰ μέταλλα ἀπὸ τὰ χῶματα καὶ πῶς τὰ λιώνουν στὰ καμίνια. Πόσο κοπιάζουν οἱ έργάται σὲ τόσο μεγάλο βάθος

τῆς γῆς 175 μέτρα βάθος ἔχει ἓνα πηγάδι καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἀρχίζουν οἱ μεγάλες στοῦες (ὡς χίλια μέτρα) ποῦ σκάπτουν οἱ ἐργάται.

Ἄλλο ὄρος εἶναι τὰ *Γεράνεια*, ποῦ χωρίζουν τὴν Ἀττικὴ ἀπὸ τὴν Κορινθίαν. Ἀπὸ τὰ *Γεράνεια* περνᾷ ὁ δρόμος γιὰ τὴν Πελοπόννησον. Ἐκεῖ κοντὰ στὰ Γεράνεια

Ὁ Παρνασσὸς

ὑπάρχει ἡ *κακὴ Σκάλα* ἢ αἱ Σκειρωνίδες Πέτραι ποῦ στὰ παλιὰ χρόνια ὁ Θησεὺς ἐφόνευσε τὸν κακοῦργον, ὁ ὁποῖος ἔπνιγε τοὺς διαβάτας στὴ θάλασσα.

Στὸ ἀνατολικὸ σημεῖο τοῦ νομοῦ ὑπάρχει τὸ ὄρος *Πεντελικόν*. Φαίνεται ἄσπρο ἀπὸ τὰ μάρμαρα. Ὅλα τὰ μαρμαρένια σπίτια τῶν Ἀθηνῶν κτίσθηκαν ἀπὸ τὰ μάρμαρα τοῦ Πεντελικοῦ.

Ἄλλα ὄρη εἶναι ἡ *Πάρνης*, ὁ *Ῥμητιὸς* μὲ τὰ μυροδᾶτα θυμάρια του, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τρώγουν οἱ μέλισσες καὶ βγάζουν τὸ ὄραϊο μέλι (*μέλι Ῥμητιοῦ*).

Κοντὰ στὸ Σαρωνικὸ κόλπο εἶναι τὸ ὄρος *Αἰγά-*

λεως. Είναι τὸ βουνὸ ὅπου ὁ Ξέρξης εἶχε στήσει τὸ θρόνον του καὶ παρατηροῦσε τὴ ναυμαχία τῆς Σαλαμῖνος.

Ποταμοί. Ἀπὸ τὰ βουνὰ αὐτὰ πηγάζουν δύο ποταμοὶ ὁ *Κηφισσὸς* καὶ ὁ *Ἰλισσὸς* ποὺ εἶναι χεῖμαρροι. Ἔχουν στὴ μέση τὰς Ἀθήνας καὶ χύνονται στὸ Σαρωνικὸ κόλπο. Πολλὲς φορές τὸ χειμῶνα ἢ ὅταν βρέχη πλημμυρίζουν καὶ προξενοῦν ζημίαι.

Στὴ Βοιωτία ὑπάρχουν καὶ οἱ ποταμοὶ *Βοιωτικὸς Κηφισσὸς* ποὺ χύνεται στὴ λίμνη Κωπαΐδα, καὶ ὁ *Ἀσωπὸς* ποὺ χύνεται στὸν Εὐβοϊκὸ κόλπο.

Λίμναι. Ἡ *Κωπαΐδα* καὶ ἡ *Υλίκη*. Ἡ Κωπαΐδα ἄλλοτε ἦτο λίμνη μὲ λίγα νερά ἀλλὰ τὰ νερά αὐτὰ ἐσκέπαζαν μεγάλη ἔκτασι. Τὰ νερά τῆς κρατοῦσαν πολλὰ κουνούπια ποῦ προκαλοῦσαν ἐλώδεις πυρετούς. Οἱ ἄνθρωποι ὑπέφεραν ἀπὸ τὴν ἐλονοσίαν.

Ἀπεφάσισαν λοιπὸν νὰ τὴν ἀποξηράνουν καὶ τὸ κατάρθωσαν ἔρριψαν τὰ νερά τῆς μὲ ἓνα ὑπόνομο στὸν Εὐβοϊκὸ κόλπο. Ἀμέσως τότε ἐκαλλιέργησαν τὴν πεδιάδα καὶ πῆραν πολλὰ εἰσοδήματα γιατί τὸ ἔδαφος ἦταν πολὺ εὐφορο. Οἱ καϋμένοι οἱ γεωργοὶ πόση χαρὰ ἐδοκίμασαν ὅταν εἶδαν ὅτι οἱ ἀποθήκες τους ἐγέμισαν ἀπὸ σιτάρι, καλαμπόκι, βαμπάκι καὶ ἄλλα. 250.000 στρέμματα γῆς ἐσκέπαζαν τὰ νερά τῆς λίμνης, καὶ τώρα ὅλα αὐτὰ ἔγειναν ἀγροὶ καὶ καλλιεργοῦνται.

Προϊόντα. Τὸ ἔδαφος τοῦ Νομοῦ Ἀττικοκοιωτίας δὲν εἶναι καὶ τόσον εὐφορο, διότι δὲν ἔχει καὶ πολλὰ νερά νὰ ποτίζονται οἱ πεδιάδες. Βγάζει ὅμως σιτηρά, λάδι, κρασί, καὶ ὅπως εἶδαμε ἀπὸ τὸ Λαύριο μέταλλα καὶ ἀπὸ τὸν Ὀρωπὸ λιγνίτη (κάρβουνο). Πεδιάδας ἔχει τῆς *Ἐλευσίνας*, μὲ σιτηρά, τῶν *Μεσογείων*, μὲ ἀμπέλια καὶ τὸν *Μαραθῶνα*.

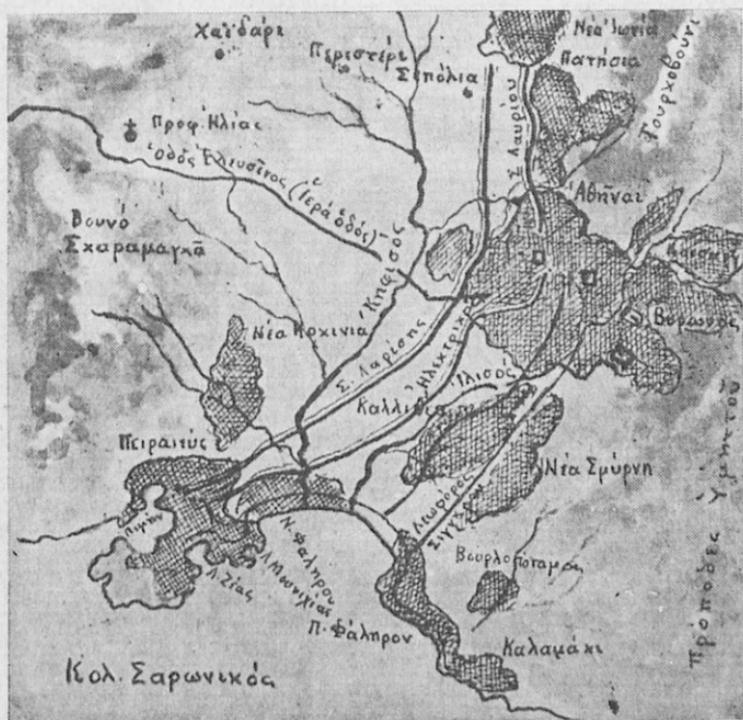
Κλίμα. Τὸ κλίμα τῆς Ἀττικῆς εἶναι τὸ καλλίτερον ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἀττικῆς εἶναι εὐκρατο οὔτε πολὺ ψυχρὸ οὔτε πολλὴ θερμὸ. Ὁ οὐρανὸς εἶναι καθαρὸς σχεδὸν πάντοτε.

Ἐπαρχίαι. Κάθε νομὸς διαιρεῖται σὲ μικρότερα μέρη

που λέγονται έπαρχίαι. Οί έπαρχίες κάμνουν Νομό. Έτσι και ο Νομός Έατικο-Βοιωτίας έχει έπτά έπαρχίας τας έξης :

- 1) Έατικής, 2) Μεγαρίδος, 3) Αιγίνης, 4) Τροιζηνίας,
- 5) Θηβών, 6) Λεβαδειάς, 7) Κυθήρων.

1) Έπαρχία Έατικής, Πρωτεύουσα αί Έαθηναί. Αί Έαθη-

Χάρτης περιχώρων Έατικής

ναι έχουν ως 680 χιλ. καταίκους, είναι πρωτεύουσα του Βασιλείου της Έλλάδος. Είναι πολύ παλαιά πόλις, δηλαδή χτίστηκε στα παλαιά χρόνια και ώνομάστηκε Έαθηναί από το όνομα της θεάς Έαθηνάς. Είναι πολύ δοξασμένη πόλις, πόσες φορές έπολέμησαν οί Έαθηναίοι και ένίκησαν τους έχθρούς. Πώς την έδόξασαν οί Βασιληάδες της, ο Θησεύς, ο Κόδρος και άλλοι και πώς την έστόλι-

σαν με τόσα ώραϊα μνημεϊα πού βλέπουμε στήν 'Ακρόπολι καί σέ άλλα μέρη. Πόσοι ξένοι ἔρχονται νά τά θαυμάσουν! Τά μνημεϊα αὐτά ἐπάνω στήν 'Ακρόπολι εἶναι τά Προπύλαια, ὁ ναός τῆς Νίκης, τὸ 'Ερεχθεῖον, ὁ Παρθενῶνας καί ἄλλα πού ἦσαν ὄλα φτιαγμένα ἀπὸ τὰ μάρμαρα τῆς Πεντέλης στήν ἐποχὴ τοῦ στρατηγοῦ Περικλέα. 'Εκεῖ κοντά στήν 'Ακρόπολι ὑπάρχει καί τὸ Θησεῖον δηλ. ὁ Τάφος τοῦ Θησέα. Τὸ μνημεῖο τοῦ Φιλοπάπου καί ἄλλα. Μερικὰ ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα μνημεϊα εἶναι κατεστραμμένα καί πλακωμένα μέσα στῆ γῆ. 'Εκεῖνα, σκάπτουν οἱ ἀρχαιολόγοι, καί τὰ ἀνακαλύπτουν. Καί ἐκεῖνα πολὺ ώραϊα πράγματα, ἀνάλματα ἀρχαίων θεῶν, ἐκκλησίαι, σπίτια, ἀγορὲς πού ἦσαν πολὺ παλαιά.

Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἡ 'Αθήνα ἦτο στήν ἀκμὴ τῆς μεγάλης καί ἰσχυρᾶ, τρομερῆ στουὺς ἐχθρούς της, ζοῦσαν οἱ καλλίτεροι ἄνδρες ὁ Μιλτιάδης, ὁ 'Αριστείδης, ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ Σωκράτης, ὁ 'Αριστοτέλης καί ἄλλοι. 'Αργότερα ὅμως ὅταν ἔγεινεν ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος, πού ἐπολέμησαν περίπου 30 χρόνια οἱ 'Αθηναῖοι με τοὺς Σπαρτιάτες ἔχασε τὴ δύναμή της καί μαζί μ' αὐτὴν τὴν ἐλευθερίαν της, διότι ὑπεδουλώθη στὸ Φίλιππο τὸ Βασιλεῖα τῆς Μακεδονίας.

'Απὸ τότε καί ὕστερα ἦτο μιὰ μικρὰ πόλις κοντά στήν 'Ακρόπολι. Ἄρχισε δὲ νά γίνεται μεγάλη ἀπὸ τοῦ 1834 ὅταν ἔγινε πρωτεύουσα τοῦ Βασιλείου τῆς 'Ελλάδος με βασιλεῖα τὸν 'Οθωνα.

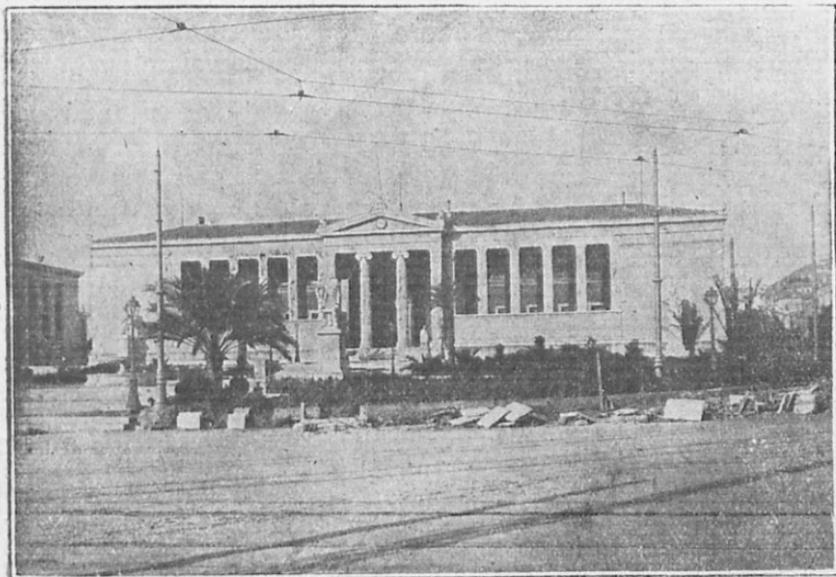
Σήμερον *πρωτεύουσα* τοῦ 'Ελληνικοῦ Βασιλείου εἶναι αἱ *'Αθήναι*. Στὰς 'Αθήνας ὑπάρχουν τὰ ἀνάκτορα τοῦ Βασιλέως Γεωργίου τοῦ Β' μένει ἡ Κυβέρνησις τοῦ Κράτους, καί ὑπάρχουν τὰ μεγαλύτερα δικαστήρια.

'Επίσης ὑπάρχουν τὰ μεγαλύτερα σχολεῖα, τὸ Πανεπιστήμιον, τὸ Πολυτεχνεῖον, ἡ Γεωπονικὴ σχολή, ἡ ἐμπορικὴ σχολή καί τόσα ἄλλα σχολεῖα ἀπὸ τὰ ὁποῖα βγαίνουν 'Ιατροί, Δικηγόροι, Καθηγηταί, Γεωπόνοι Μηχανικοὶ κλπ.

'Υπάρχουν ἀκόμη 'Ορφανοτροφεῖα, Γηροκομεῖα, Νοσοκομεῖα, ώραῖες 'Εκκλησίαι, ὅπως οἱ "Ἅγιοι Θεόδωροι,

ή Καπνικαρέα, πού χτίστηκαν στά Βυζαντινά χρόνια καί ἄλλοι.

Αἱ Ἀθηναί ἔχουν ὠραίας ὁδοὺς στρωμένες με ἄσφαλτον μὰ πού κανεῖς δύσκολα βαδίζει, ἀπό τὸν πολὺν κόσμον καί ἀπό τὰ αὐτοκίνητα, τράμ, ἀμάξια, πού κινούνται ὄλην ἡμέραν. Ὠραῖες πλατεῖες στολίζουν τὰς Ἀθήνας ὅπως ἡ Πλατεῖα τοῦ Συντάγματος, τῆς Ὁμονοίας,

Τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν.

τοῦ Ἄρεως καί ἄλλαι. Τὸ Ζάππειον καί ὁ Βασιλικὸς κήπος στολίζουν ἐπίσης τὰς Ἀθήνας. Τὸ Στάδιον, πού χωρεῖ πολλὰς χιλιάδας ἀνθρώπους καί ὅπου ἀγωνίζονται οἱ ἀθληταί.

Αἱ Ἀθηναί συγκοινωνοῦν με ὅλα τὰ περίχωρα με αὐτοκίνητα ἢ τραῖνα. Ἀπὸ τὰς Ἀθήνας στὸν Πειραιᾶ διὰ νὰ μεταβῶμεν θὰ μεταχειρισθοῦμε τὸν ἠλεκτρικὸν Σιδηρόδρομο. Ἔτσι σὲ 5 λεπτά τῆς ὥρας φθάνομεν στὸν Πειραιᾶ.

Πειραιεύς. Εὐρίσκεται Ν. Δ. τῶν Ἀθηνῶν, μόλις 8 χι-

λιόμετρα μακρὰν πού φθάνουμε σὲ 5' λεπὰ τῆς ὥρας μὲ τὸν ἠλεκτρικὸ σιδηρόδρομο. Εἶναι χτισμένος ἐπάνω σὲ μιὰ μικρὴ χερσόνησο, στὸ βάθος τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου, ὅπου σχηματίζεται τὸ σπουδαιότερο λιμάνι, ἓνα λιμάνι ἀπὸ τὰ καλλίτερα τοῦ κόσμου.

Αὐτὸ τὸ λιμάνι ἔδωσε τῇ ζωῇ στὸν Πειραιᾶ καὶ τὸν ἔκαμε μεγάλη πόλι. Τὸ λιμάνι αὐτὸ ἔχει τὸ μεγάλο κολὸ ὅτι εἶναι ἀσφαλισμέσο ἀπὸ τοὺς ἀνέμους, "Ὅπως εἶναι σήμερα μποροῦν νὰ ἀγκυροβολήσουν 150 μεγάλα πλοῖα καὶ 200 ἰστιοφόρα.

Στὸ λιμάνι αὐτὸ κάθε ἡμέρα, ἔρχονται ὡς 30 ἀτμό-πλοια μεγάλα καὶ μικρὰ τὰ ὅποια μεταφέρουν ἐμπορεύματα καὶ ἐπιβάτας ἀπὸ τὰ ἄλλα μέρη τῆς γῆς. "Ἄλλα τόσα φεύγουν διὰ νὰ μεταφέρουν ἐμπορεύματα καὶ ἐπιβάτας. "Ἐτσι ὁ Πειραιεὺς εἶναι τὸ ἐπίνειον (ἢ σκάλα) τῶν Ἀθηνῶν. Ὑπάρχουν καὶ ἄλλα λιμάνια στὴν Ἑλλάδα μὰ τὸ σπουδαιότερο εἶναι τοῦ Πειραιῶς καὶ σ' αὐτὸ ἀγκυροβολοῦν τὰ πλοῖα. "Ἄν κανεὶς δῆ τὸ λιμάνι, θὰ βλέπη μόνον κατάρτια ἀπὸ πλοῖα τόσα πού σχεδὸν δὲν φαίνεται ἢ θάλασσα. "Ἄλλα φορτῶνουν ἐμπορεύματα καὶ ἄλλα ξεφορτῶνουν ζῶα, κάρβουνο, δέρματα, ζάχαρη, διάφορα μηχανήματα, χαρτί, ὑφάσματα, καουτσούκ, ποτὰ διάφορα, ξυλεῖα, φάρμακα διάφορα καὶ πολλὰ ἄλλα. Τὰ ἐμπορεύματα αὐτὰ ἄλλὰ πηγαίνουν στὰς Ἀθήνας καὶ ἄλλα σὲ ὅλας τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος. "Ἐτσι ὁ λιμένας τοῦ Πειραιῶς εἶναι ἓνας σπουδαῖος ἐμπορικὸς λιμένας. Γιὰ νὰ στέλλουν ὅμως τὰ ἐμπορεύματα σὲ ὅλας τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος χρειάζεται συγκοινωνία.

Τέτοια συγκοινωνία ἔχει ὁ Πειραιεὺς καὶ μὲ τὰ πλοῖα καὶ μὲ τὸ σιδηρόδρομο καὶ μὲ αὐτοκίνητο.

Τὰ πλοῖα πηγαίνουν στὰ λιμάνια τῶν ἄλλων πόλεων τὰ ἐμπορεύματα, οἱ σιδηρόδρομοι φεύγουν πάντοτε ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ μὲ ἐπιβάτας καὶ ἐμπορεύματα γιὰ τὰς πόλεις τῆς Πελοποννήσου, τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, τῆς Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας.

Ὁ Πειραιεὺς εἶναι γεμᾶτος ἀπὸ ἐμπορικὰ καταστή-

ματα και έργοστάσια, όπου κατασκευάζονται μακαρόνια, μπισκότα, σοκολάτες, λουκούμια, κονσέρβες, οινόπνευμα, σαπούνια, λιπάσματα, μηχανές, έπιπλα, δέρματα, ύφασματα και άλλα. Πόσοι έργάται εργάζονται σ' αυτά! όταν τελειώνουν την εργασία των και φεύγουν από τὰ εργοστάσια γεμίζουν οί δρόμοι.

Ή από όσα είπαμε ό Πειραιεύς είναι κέντρο έμπορικό, και βιομηχανικό.

Έχει περίπου 250 χιλιάδες κατοίκους, που κανένας δέν είναι Πειραιώτης άλλ' όλοι ξένοι από άλλα μέρη της Έλλάδος.

Ήν προχωρήσωμε ανατολικά του Πειραιώς θα φθάσωμε στο *Νέο Φάληρο* παράλιο μέρος κοντά στο λόφο όπου ό τάφος του στρατηγού Γεωρ. Καραϊσκάκη.

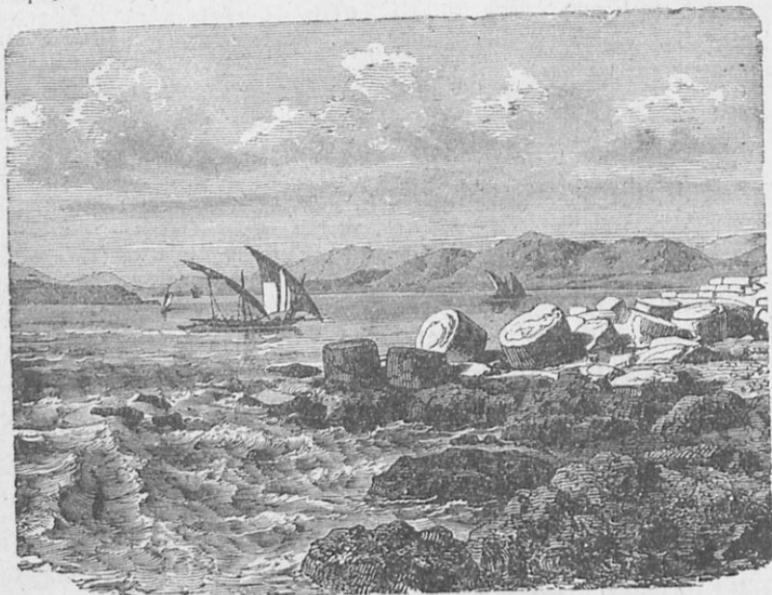
Προχωρώντας φθάνομε στο *Παλαιό Φάληρο*, στη *Γλυφάδα*, στη *Βουλιαγμένη* και σε άλλα μέρη που είναι τόποι έξοχης για τους Αθηναίους και Πειραιείς τό καλοκαίρι. Τι ώραία λούζονται στη θάλασσα όλοι τους και πόσο χαρούμενα παίζουν στην άμμουδιά τὰ παιδιά!

Έξω από την Αθήνα είναι και άλλα έξοχικά χωριά όπως τὸ *Χαλάνρι*, ή *Κηφισσιά*, τὸ *Μαροῦσι*, τὸ *Ταϊοῖ* όπου τὰ θερινὰ ανάκτορα του Βασιλέως και ό *Μαραθών*. Όλοι ξέυρετε τὸν Μαραθώνα, τὴν πεδιάδα αὐτὴ που ἔγινε ή μάχη τῶν Ἑλλήνων με τους Πέρσας με στρατηγὸ τὸν Μιλτιάδη. Ξέυρετε ακόμη ότι ἐκεῖ ὑπάρχει ή λίμνη του Μαραθῶνος από τὴν ὁποῖαν πέρνουν τὸ νερὸ ὅλα τὰ σπίτια της Αθήνας και του Πειραιώς. Ἐκεῖ κοντά είναι ό *Ὠρωπὸς* που βγάζει λιγνίτη (κάρβουνο) και άλλα χωριά στην πεδιάδα τῶν μεσογείων που βγαίνει τὸ ώραῖο κρασί (Ρετσίνα Μεσογείων). Σ' ὅλα αὐτὰ τὰ χωριά πηγαίνει κανείς ή με τὸ τραῖνο ή με αὐτοκίνητα και ἄν ακόμη προχωρήση θα φθάση στο *Λαύριο* με τὰ μεταλλεῖα του, διὰ τὰ ὁποῖα είπαμε παραπάνω.

2) *Έπαρχία Μεγαρίδος*. Όταν φύγωμε από τὰς Αθήνας με τὸ σιδηρόδρομον που πηγαίνει στην Πελοπόννησο, θα φθάσουμε στα *Μέγαρα* μία πόλι με 10 χιλ. κα-

τοίκους, πού είναι ή πρωτεύουσα τής 'Επαρχίας Μεγαρίδος. Στά Μέγαρα πού είναι άρχαία και ιστορική πόλις ύπάρχει έργοστάσιον οίνοπνεύματος, άλευρόμυλοι και έργοστάσιο πού παράγει ήλεκτρικό ρεύμα για τόν φωτισμόν.

Οι κάτοικοι είναι γεωργοί, καλλιεργούν άμπέλια, έληές, όπωροφόρα δένδρα και σιτηρά: Συγοινωνεί με

Σαλαμίνα

τάς 'Αθήνας με τό σιδηρόδρομο, με αυτοκίνητα και με βενζινόπλοια.

Κοντά στά Μέγαρα είναι ή πόλις **'Ελευσίνα**, κοντά στη θάλασσα του Σαρωνικού κόλπου. Έχει έργοστάσιο σαπωνοποιίας και τσιμέντου. Έκει ύπάρχει και ό ναός τής Δήμητρας πού έδίδαξε τούς κατοίκους πώς νά καλλιεργούν τή γή. Στην έποχή εκείνη πρòς τιμήν τής θεάς έγίνοντο αί έορταί τά **'Ελευσίνα μυστήρια**.

'Η θεά Δήμητρα ήταν μητέρα τής Περσεφόνης πού τήν έκλεψε ό Πλούτωνας ό θεός του "Αδου.

“Αλλα χωρία είναι τὸ *Κριεκοῦκι*, τὰ *Βίλλια*, ἡ *Μάντρα* καὶ ἄλλα.

Ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ μὲ ἓνα πλοιαράκι φθάνουμε στὴν Σαλαμίνα. Εἶναι τὸ νησί ὅπου ὑπάρχει ὁ Ναύσταθμος τῶν πολεμικῶν πλοίων μας, καὶ τὸ νησί πού ἔγινε ἡ μεγάλη ναυμαχία τῶν Ἑλλήνων μὲ τοὺς Πέρσας.

Ὁ Ξέρξης βλέπει τὴ ναυμαχία ἀπὸ το Αἰγάλεων ὄρος καὶ νομίζει ὅτι θὰ νικήσῃ, μὰ νικάται ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας καὶ φεύγει στὴν Περσία. Στὸ νησί αὐτὸ ἐτάφη ὁ Γεωργ. Καραϊσκάκης, ὑπάρχει δὲ τὸ ὠραῖο μοναστήρι τῆς Φανερωμένης πού πολλοὶ τὸ ἐπισκέπτονται

Οἱ κάτοικοι εἶναι γεωργοὶ καὶ ψαράδες καὶ ἄλλοι ἐργάζονται ὡς ἐργάται στὸ Ναύσταθμο. — Ἡ Σαλαμίνα λέγεται καὶ Κούλουρη, καὶ ἔχει περίπου 15 χιλ. κατοίκους.

3) *Ἐπαρχία Αἰγίνης* μὲ πρωτεύουσαν τὴν Αἶγινα. Ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ μὲ τὸ ἀτμόπλοιο καὶ μὲ ταξειδί δύο περίπου ὥρων φθάνουμε στὸ ὠραῖο νησί στὴν Αἶγινα. Ἐχει σχῆμα τριγωνικόν, ἀλλὰ εἶναι βραχῶδης μὲ ὀλίγα νερά ἀπὸ πηγάδια.

Μαζὶ μὲ τὸ μικρὸ νησάκι τὸ Ἄγκίστρι ἀποτελεῖ τὴν Ἐπαρχίαν Αἰγίνης. Ἡ Αἶγινα εἶναι τόπος πού παραθερίζουν πολλοί, παράγει κρασί, φυστίκια, ἀμύγδαλα, σῦκα κλπ.

Οἱ κάτοικοι, εἶναι ψαράδες, ναυτικοὶ καὶ ἀγγειοπλάσται (Αἰγινίτικα κανάτια). Ἡ Αἶγινα ὑπῆρξε καὶ πρωτεύουσα τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου μὲ Κυβερνήτην τὸν Καποδίστρια, γιὰ λίγο καιρό.

4) *Ἐπαρχία Τροιζηνίας* μὲ πρωτεύουσα τὸν *Πόρον*. Ἡ ἐπαρχία αὕτη καὶ ἡ νήσος Κύθηρα εἶναι στὴν Πελοπόννησο στὸ νομὸ Ἀργολιδοκορινθίας ἐπειδὴ ὁμως ἔχει καλὴ συγκοινωνία μὲ τὸν Πειραιᾶ περιελήφθη στὸ Νομὸ Ἀττικοβοιωτίας. Ἡ πρωτεύουσα *Πόρος* εἶναι ἓνα ὠραῖο κατάφυτο νησάκι ἀπὸ δένδρα καὶ μὲ ἓνα μοναστήρι. Οἱ λεμονιές, οἱ πορτοκαλιές καὶ ἡ ἑλγὲς τὸ στολίζουν καὶ δίδουν κέρδη στοὺς κατοίκους.

N. Γαλάνη, Γεωγραφία τῆς Ἑλλάδος Γ' καὶ Δ'

3

Ἄπέναντι στὸν Πόρο εἶναι τὸ χωριὸ ὁ *Δαμαλαῶς* καὶ ἡ μικρὴ Χερσόνησος, τῶν Μεθάνων, ὅπου τὸ χωριὸν *Μέθανα* ὀνομαστὸν γιὰ τὰ λουτρά του.

Ἀπὸ τὴν Τροιζήνα ἐξεκίνησε καὶ ὁ Θησεῆς γιὰ νὰ ἔλθῃ στὴν Ἀθήνα.

5) *Ἐπαρχία Θηβῶν*. Ἔχει πρωτεύουσα τὰς *Θήβας*. Ἀπὸ τὰς Ἀθήνας μὲ τὸν σιδηρόδρομο φθάνουμε στὰς Θήβας. Παλαιὰ πόλις αἱ Θῆβαι, μὲ τοὺς στρατηγούς Πελοπίδα καὶ Ἐπαμεινώνδα, μὲ τὰς μάχας ποὺ ἔγιναν στὰ Λευκτρα καὶ στὴ Μαντίνεια. Εἶναι χτισμένη ἐπάνω σὲ λόφο ἀπὸ τὸν ὁποῖο βλέπουμε τὶς λίμνες *Υλίκη* καὶ *Τρεφία* ποὺ τρέφουν χέλια. Ἄλλα χωριὰ εἶναι τὸ *Σχηματάρι*, ποὺ ὁ σιδηρόδρομος πηγαίνει καὶ στὴ Χαλκίδα καὶ ἡ *Δόμβραινα* στὰ παράλια τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου. Οἱ κάτοικοι τῆς εἶναι γεωργοὶ καὶ καλλιεργοῦν ἰδίως σιτηρά.

6) *Ἐπαρχία Λεβαδείας* μὲ πρωτεύουσα τὴ *Λεβάδεια* ἢ Λειβαδιά. Ἀπὸ τὰς Θήβας ταξιδεύοντας μὲ τὸ τραῖνο φθάνομε στὴ Λεβάδεια. Πρὶν φθάσουμε ἐκεῖ θὰ περάσουμε τὸν κάμπο τῆς Λειβαδιάς, ποὺ εἶναι κατάφυτος ἀπὸ βαμπάκι. Εἶναι ἡ πεδιάδα ποὺ ἄλλοτε ἦταν ἡ λίμνη Κωπαΐδα, καὶ ποὺ ὕστερα τὴν ἀποξήραναν καὶ τὴν καλλιεργοῦν μὲ βαμπάκι. Παράγει πολὺ βαμπάκι ποὺ τὸ κατεργάζονται στὰ ἐργοστάσια ποὺ ὑπάρχουν ἐκεῖ καὶ κινουῦνται μὲ νερό. Ἡ Λεβάδεια εἶναι ἡ πατρίδα τοῦ Λάμπρου Κατσῶνη.

Ἐκεῖ κατὰ τὸν Παρνασσὸ ὑπάρχει ἡ *Ἀράχωβα*, ὅπου ὁ Καραϊσκάκης ἐνίκησε τοὺς Τούρκους τὸ 1826, καὶ παράγει κρασί καὶ τυριά. Ἄλλο χωριὸ εἶναι ἡ *Χαιρώνεια* (ἢ Κόπραινα) ὅπου οἱ Ἀθηναῖοι μαζί μὲ τοὺς Θηβαίους ἐπολέμησαν τὸ Φίλιππο τὸ βασιλεῖα τῆς Μακεδονίας. Στὸ μέρος αὐτὸ ποὺ ἔγινε ἡ μάχη, σήμερα εἶναι στημένο ἓνα λεοντάρι ποὺ θυμίζει τοὺς Ἀθηναίους καὶ Θηβαίους ποὺ φονεύθηκαν ἐκεῖ.

Ἐπὶ τὸν Πλάταια ὅπου ἔγινε ἡ μάχη μὲ τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς Πέρσας.

7) *Ἐπαρχία Κυθῆρων* πρωτεύουσα τὰ Κύθηρα. Τὰ Κύθηρα εἶναι ἓνα νησί πρὸς Νότον τῆς Πελοποννήσου,

Ἐπειδὴ ὁμως ἔχει καλὴν συγκοινωνίαν μὲ τὸν Πειραιᾶ ὑπάγεται στὴν ἐπαρχίαν Ἀττικῆς καθὼς καὶ τὰ *Ἀντικύθηρα*.

Οἱ κάτοικοι εἶναι ναυτικοί.

β) Νομὸς Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος (200.000 κατ.).

Ἀπὸ τὰς Ἀθήνας μὲ τὸ σιδηρόδρομον Ἀθηνῶν Θεσσαλονίκης φθάνομε στὸ *Διανοκλάδι* καὶ ἀπ' ἐκεῖ μὲ ἄλλο

τραῖνο (τοπικὸ) θὰ φθάσουμε στὴ *Λαμία* τὴν πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος.

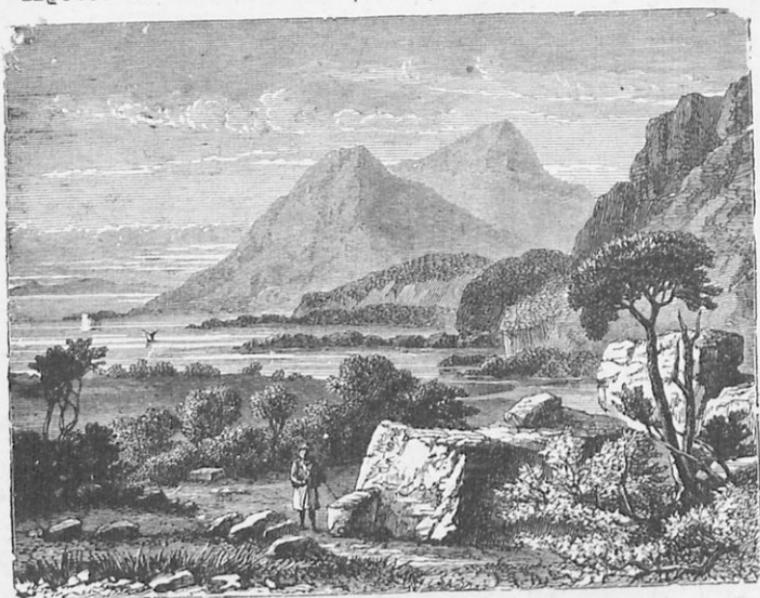
Σύνορα. Ὁ Νομὸς οὗτος πρὸς Β. συνορεύει μὲ τὴν Θεσσαλία, πρὸς Ν. μὲ τὸν Κορινθιακὸν κόλπον, πρὸς Δ. μὲ τὸ νομὸ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας καὶ πρὸς Α. μὲ τὸ Μαλιακὸν κόλπον καὶ Εὐβοϊκὸν κόλπον.

Ὅρη ποταμοί. Τὰ ὄρη τοῦ Νομοῦ ἢ Ὀθρὺς, ὁ *Τυμφρηστός*, ἢ *Οἶτη* τὸ *Καλλίδρομον* σχηματίζουν μιὰ μικρὰ κοι-

λάδα μέσα από την όποιαν περνᾷ ὁ ποταμὸς *Σπερχειὸς* ἢ *Ἀλαμάνα* καὶ χύνεται στὸ *Μαλιακὸ κόλπο*. Στὴν Ἀλαμάνα ὁ Διᾶκος ἐπολέμησε τοὺς Τούρκους μὲ ὀλίγους Ἑλληνας. Ξεύρετε τὴν ἱστορίαν του :

Κατὰ τὸ νότιο μέρος τοῦ νομοῦ ὑπάρχει τὸ ὄρος *Γκιώνα* καὶ τὰ *Βαρδούσια* ἀπὸ τὰ ὁποῖα πηγάζει ὁ ποταμὸς *Μόρνος* καὶ χύνεται στὸν Κορινθιακὸ κόλπο.

Προϊόντα. Ἡ πεδιάδα τῆς Λαμίας εἶναι πολὺ εὐφορὸς

Θερμοπύλαι.

καὶ καλλιεργεῖται μὲ δημητριακοὺς καρπούς, καπνὸ, ἐλλῆς βαμπάκι καὶ ἄλλα.

Ἐπαρχίαι. Ὁ Νομὸς χωρίζεται σὲ 5 ἐπαρχίες.

- 1) *Φθιώτιδος* 2) *Δομοκοῦ* 3) *Δωριδος* 4) *Παγνασιδος*
- 5) *Λοκρίδος*.

1) *Ἐπαρχία Φθιώτιδος* πρωτεύουσα ἡ *Λαμία*.

Βρίσκεται στὸ Βόρειο μέρος τοῦ Νομοῦ στὴ μέση στὰ ὄρη Οἶτη καὶ Ὀθρυς καὶ κοντὰ στὸ Μαλιακὸ κόλπο, ἀπὸ ὅπου καὶ μὲ πλοῖο μποροῦμε νὰ πάμε στὴ Λαμία. Ἐτσι ἅμα φύγη ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ θὰ πλεύσῃ τὸν Εὐβοϊκὸ

κόλπο θά φθάση στὸ Μαλιακὸ καὶ θά ἀράξη στὴ *Στυλίδα*, πού εἶναι τὸ ἐπίνειο τῆς Λαμίας καὶ ἀπ' ἐκεῖ μὲ τὸ τραῖνο θά φθάση στὴ Λαμία.

Ἔχει καλοὺς δρόμους καὶ πλατεῖες. Σὲ μιὰ ἀπ' αὐτὲς εἶναι ὀημένος ὁ μαρμάρινος ἀνδριάς τοῦ Ἀθανασίου Διάκου πού ἐπολέμησε στὴν Ἀλαμάννα τόσον ἥρωικά. Ἔχει 15 χιλ. κατ. Ἐκεῖ κοντὰ στὸ Σπερχεῖο βρίσκονται αἱ Θερμοπόλαι, τὸ στενὸ πού γίνεται ἀπὸ τὴ θάλασσα καὶ τὸ ὄρος Καλλιδρομο.

Στὸ στενὸ ἐκεῖνο πολέμησαν ὁ Λεωνίδας καὶ οἱ 300 Σπαρτιᾶται ἐναντίον τῶν Περσῶν καὶ ἐφονεύθησαν ὅλοι μαχόμενοι. Ἐκεῖ κοντὰ τώρα ἓνα μαρμάρينو λιοντάρι θυμίζει τοὺς ἥρωας Σπαρτιάτας. Κοντὰ στὸ Σπερχεῖο εἶναι ἓνα χωριὸ μικρὸ ἢ *Ὑπάτη* πού ἔχει ἱαματικὰ λουτρά.

2) *Ἐπαρχία Δομοκοῦ*: Πρωτ. ὁ *Δομοκός*. Ἀπὸ τὴν Λαμία ταξειδεύοντες μὲ τὸ τραῖνο πρὸς Βορρᾶν περνοῦμε τὸ ὄρος *᾽Οθρυσ*, ἀφίνουμε δεξιὰ μας τὴν λίμνη *Συνιάδα* καὶ φθάνομε στὸ *Δομοκὸ* ἓνα χωριὸ μὲ 2 χιλ. κατοίκους ὅλους γεωργούς.

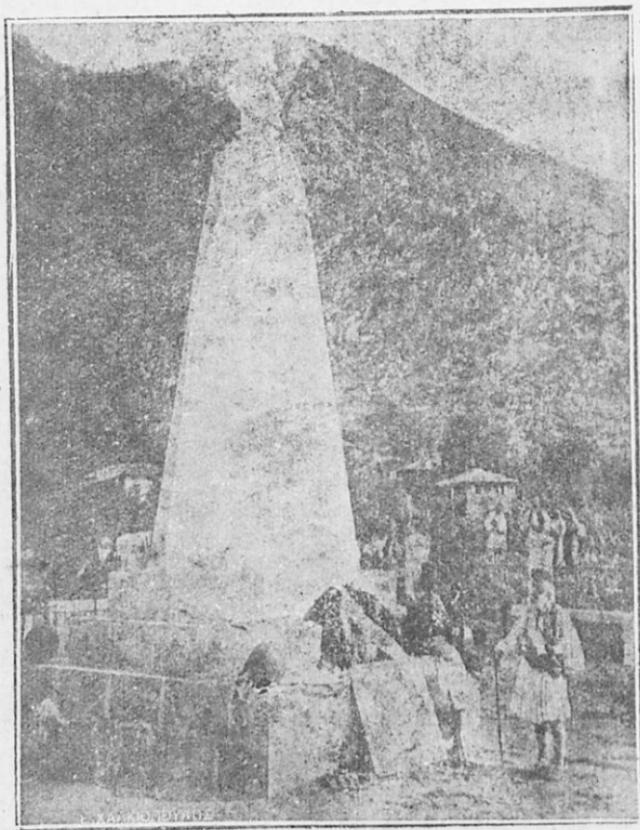
3) *Ἐπαρχία Δωρίδος*. Πρωτεύουσα τὸ *Διδωρίκι* Ἡ ἐπαρχία αὐτὴ εἶναι πολὺ ὄρεινὴ καὶ τρέφει μόνον γιδοπρόβατα. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς κατοίκους εἶναι γαλατάδες σὲ διαφόρους πόλεις. Ἐνα χωριὸ ἢ *Ἀρτοτίνα* εἶναι ἡ πατρίδα τοῦ Ἀθαν. Διάκου καὶ ἓνα ἄλλο ἢ Βιτρινίτσα βρίσεται κοντὰ στὸν Κορινθιακὸ κόλπο. Ἐπειδὴ ὁ τόπος εἶναι πολὺ ὄρεινός καὶ δὲν μποροῦν νὰ ζήσουν γι' αὐτὸ ἔχει καὶ πολὺ ὀλίγους κατοίκους μόλις 1500.

4) *Ἐπαρχία Παρνασσίδος*. Πρωτεύουσα ἢ *Ἀμφισσα*. Ἡ Ἐπαρχία αὐτὴ εἶναι κοντὰ στὸν Παρνασσὸ ἀπὸ τὸν ὁποῖον πήρε καὶ τὸ ὄνομα. Δὲν πηγαίνει ἐκεῖ σιδηρόδρομος ἀλλὰ μόνον αὐτοκίνητον καὶ ἐκεῖνο περνᾷ ἀπὸ ἓνα στενὸ στὴ μέση τοῦ Παρνασσοῦ καὶ τῆς Γκιώνας.

Ὁ τόπος εἶναι κατάφυτος ἀπὸ ἐληγὲς ἀπὸ τίς ὁποῖες βγαίνουν ὠραῖο λάδι καὶ ἐληγὲς Σαλωνίτικες δηλ. τῆς Ἀμφίσσης γιατί ἢ Ἀμφισσα λέγεται καὶ Σάλωνα.

Στὸν Κορινθιακὸ κόλπο εἶναι ἓνας μικρὸς κόλπος πού

λέγεται *Κρυσσαῖος* καὶ στὸ βάθος αὐτοῦ εἶναι ἡ *Ἰτέα*, τὸ *Γαλαξειδί* καὶ ἄλλα μικρὰ χωριά. Ἀπὸ τὴν Ἄμφισσα μὲ τὸ αὐτοκίνητο φθάνουμε στοὺς *Δελφούς*. Ἀπὸ τὴν Ἱστορία ξεύρετε ὅλοι ὅτι ἐκεῖ ἦταν τὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν

Τὸ Χάνι τῆς Γραβιάς.

ὅπου ἡ Πυθία ἔλεγε τοὺς χρησμούς. Ξέρετε ἀκόμη ὅτι ἐγίνοντο οἱ ἀγῶνες ποὺ ἐλέγοντο *Πύθια*, καὶ ὑπῆρχε καὶ Ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος. Σήμερα στὸ μέρος αὐτὸ ὑπάρχουν ἐρείπια ἀπὸ ἀρχαῖα σπιτία, ἐκκλησίαι κλπ. καὶ μιὰ πηγὴ ἡ *Κασταλία* ποὺ ὑπῆρχε καὶ στὰ χρόνια τῆς Πυθίας,

Πρὸς Β. τῶν Δελφῶν ὑπάρχει καὶ τὸ *Χάνι τῆς Γραβιάς*,

όπου ο ήρωας του 1821 Όδυσσεύς Άνδρουτσος με 120 παληκάρια μέσα από το χάνι αυτό έπολέμησε και ένίκησε τους Τούρκους.

5) **Έπαρχία Λοκρίδος** πρωτεύουσα ή **Άταλάντη**. Η έπαρχία αυτή κατέχει το Άνατολικό μέρος του Νομού προς τα νότια του Μαλιακού Κόλπου.

Προς τα Β. της Άταλάντης ύπάρχει το χωρίον Λιβανάτες όπου έγεννήθη ο Όδ. Άνδρουτσος. Δυτικά εύρσκεται το Δαδί, το Δραχμάνι, ο Μώλος και άλλα χωρία.

γ' Νομός Αιτωλίας και Άκαρνανίας (222.000 κατ.)

Παρατηρήσατε το χάρτη· μπορούμε με το άτμόπλοιο να φθάσουμε στο Μεσολόγγι; Βέβαια, με το άτμόπλοιο από τον Πείραια θα περάσουμε το Σαρωνικό κόλπο, θα περάσουμε τον Ίσθμό της Κορίνθου, θα φθάσουμε στον Κορινθιακό κόλπο, θα περάσωμεν και αυτόν, θα περάσωμεν το στενό του Ρίου, θα φθάσωμεν στον κόλπο των Πατρών και άπ' έκει στο Μεσολόγγι. Το ταξείδι μας θα είναι λίγο μακρυνό μά εύχάριστο γιατί οί άκρογιαλιές της Πελοποννήσου και της Στερεάς Έλλάδος παρουσιάζουν ώραϊα μαγευτικά τοπεϊα.

Ό Νομός αυτός κατέχει το Δυτικό μέρος της Στερεάς Έλλάδος γι' αυτό και έλέγετο άλλοτε Δυτική στερεά Έλλάς.

Σύνορα. Συνορεύει προς Β. με τους νομούς Άρτης και Τρικκάλων, προς Ν. με τον κόλπο των Πατρών και τον Κορινθιακό κόλπο, προς Δ. με το Ίόνιο πέλαγος και προς Α. με το Νομό Φθιώτιδος και Φωκίδος.

Κόλποι. Προς Β. σχηματίζει τον **Άμβρακικό κόλπο** και στα Νότια ένα μικρό και ρηχό κόλπο που μοιάζει σαν λίμνη και λέγεται κόλπος του **Μεσολογγίου** ή **λιμνοθάλασσα**.

Άκρωτήρια. Σχηματίζει και μερικά Άκρωτήρια, το **Άκτιον** στον Άμβρακικό κόλπο και το **Άντίρριον** στον κόλπο των Πατρών.

Ἰόνιον πέλαγος κι' ὁ **Εὐήνος** (Φεΐδαρης) ποὺ χύνεται στὸν κόλπο τῶν Πατρῶν.

Προϊόντα. Οἱ ποταμοὶ αὐτοὶ ποτίζουν τὶς πεδιάδες τοῦ Νομοῦ οἱ ὁποῖες παράγουν καπνὸ, ἔληές, ἀραβόσιτον, σιτάρι καὶ ἄλλα. Πολλὰ εἰσοδήματα ἔχουν καὶ ἀπὸ τὴν κτηνοτροφία καὶ ἰδίως ἀπὸ τὸ τυρὶ καὶ βούτυρο τῶν Ἀγραφῶν.

Λίμναι. Ἡ **Τριχωνίς**, ἡ **Λυσιμαχία**, ἡ **Ὀζηρὸς** καὶ ἡ **Ἀμβρακία**.

Ὁ Νομὸς χωρίζεται σὲ 6 ἐπαρχίες. 1) Τοῦ Μεσολογ-

Τὸ Μεσολόγγιον

γίου. 2) Ναυπακτίας, 3) Τριχωνίας, 4) Εὐρυτανίας, 5) Βάλτου καὶ 6) Βονίτσης καὶ Ξηρομέρου.

1) **Ἐπαρχία Μεσολογγίου** πρωτεύουσα τὸ **Μεσολόγγι**.

Εἶναι κτισμένο κοντὰ στὴ λιμνοθάλασσα τοῦ Μεσολογγίου. Ἡ λιμνοθάλασσα αὐτὴ ἔχει πολὺ ρηχὰ νερά ὥστε κανένα πλοῖο δὲ μπορεῖ νὰ πλησιάσῃ. Ἐχει ψάρια ἐκλεκτὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα βγάζουν τὸ ὠραῖο αὐγοτάραχο. Ἐκεῖ κοντὰ ἔχουν καὶ ἀλυκὲς ἀπὸ τὶς ὁποῖες βγαίνει τὸ ἀλάτι. Τὴν λιμνοθάλασσα αὐτὴ μπορεῖ κανεὶς νὰ τὴν περάσῃ περπατώντας, γιατί τὸ νερὸ δὲν φθάνει πάνω ἀπὸ τὸ γόνατο. Τὸ πλοῖο σταματᾷ στὸ **Κρουονέρι**, καὶ ἀπ' ἐκεῖ μὲ

τὸ σιδηρόδρομο φθάνομεν στὸ Μεσολόγγι πού ἔχει **10 χιλ.** κατοίκους.

Ἐκεῖ στῆ λιμνοθάλασσα κοντὰ ὑπάρχουν τὰ νησιά **Κλείσοβα** καὶ **Βασιλάδι** ὀνομαστὰ γιὰ τὶς μάχες πού ἔγειναν ἐκεῖ τῶν Ἑλλήνων μὲ τοὺς Τούρκους ὅταν τὸ Μεσολόγγι ἦταν περικυκλωμένο ἀπὸ τοὺς Τούρκους τὸ 1826. Τὸ Μεσολόγγι ἔχει ἱστορία ἔνδοξη. Οἱ Τούκοι τὸ ἐπολιόρκησαν στὰ 1822, ἀλλὰ ἐνίκηθησαν. Στὰ 1825 πάλιν τὸ ἐπολιόρκησαν καὶ διὰ νὰ μὴ συλληφθοῦν αἰχμάλωτοι οἱ Μεσολογγῖται ἔκαμαν ἔξοδο ἡρωϊκῆ κατὰ τὴν ὁποίαν ἐφονεύθησαν πολλοί. Ὁ δὲ ἥρωες Χρῖστος Καφάλης ἔβαλε φωτιά στὰ βαρέλια τῆς πυρίτιδος καὶ ἐκάη μαζί μὲ τοὺς Τούρκους καὶ Ἑλληνας πού εὐρέθησαν ἐκεῖ.

Σήμερα μέσα σ' ἓνα ὠραῖο κῆπο εἶναι τὸ ἠρῶον, δηλ. τὸ μνημεῖον ἐκείνων πού ἐφονεύθησαν στὸ Μεσολόγγι καὶ οἱ τάφοι τοῦ **Μάρκου Μπότσαρη**, τοῦ **Λόρδου Βύρωνος**, τοῦ **Κυριακούλη Μαυρομιχάλη** καὶ ἄλλων.

Ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι μὲ τὸ τραῖνο φθάνομε σ' ἓνα χωριό, τὸ **Αἰτωλικό**, πού εἶναι κτισμένο ἐπάνω σ' ἓνα βράχο μέσα στῆ λιμνοθάλασσα. Οἱ ἄνθρωποι πηγαίνουν καὶ πεζοὶ μὲ μεγάλας γεφύρας.

2) **Ἐπαρχία Ναυπακτίας**, πρωτεύουσα ἡ **Ναύπακτος**, μιά μικρὰ πόλις στὴν παραλία τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου μὲ ἓνα μικρὸ λιμανάκι. Εἶναι ἀπομονωμένη ἀπὸ τὰ γύρω βουνὰ καὶ δὲν μποροῦν οἱ χωρικοὶ νὰ κατεβαίνουν ἐκεῖ νὰ πωλοῦν ἢ νὰ ἀγοράζουν.

3) **Ἐπαρχία Τριχωνίας**, πρωτεύουσα τὸ **Ἀργίριο** (Βραχωῖρι). Εἶναι ὁ τόπος τοῦ καπνοῦ. Ἐχει πολλὰ καπνοπωλεῖα, βγάζει ὅμως καὶ κρασί καὶ ἐλῆες καὶ συνδέεται μὲ τὸ Μεσολόγγι μὲ σιδηρόδρομο πού φθάνει ὡς τὸ Ἀργίριο. Σὲ ἄλλο μέρος δὲν ὑπάρχει σιδηρόδρομος, ἀλλὰ αὐτοκίνητα, καὶ σὲ μερικὰ μέρη ἀνώμαλα οὔτε αὐτοκίνητα.

4) **Ἐπαρχία Εὐρυτανίας**, πρωτεύουσα τὸ **Καρπενήσιον**, κοντὰ στὸν Τυμφρηστό. Εἶναι ὀρεινὸ μέρος καὶ ὑγιεινὸ. Τὸ χειμῶνα εἶναι πολὺ ψυχρὸ, ἐνῶ τὸ καλοκαίρι εἶναι δροσερό. Ὡς ἐκεῖ φθάνει ὁ ἀμαξοτὸς δρόμος καὶ σταματᾷ.

Ἡ μικρὴ του κοιλάδα εἶναι κατάφυτος ἀπὸ ἀμπέλια καὶ καρυδιές. Ἐκεῖ κοντὰ στὸ Καρπενήσι ἐφονεύθη πολεμῶντας κατὰ τῶν Τούρκων ὁ Μᾶρκος Μπότσαρης.

5) **Ἐπαρχία Βάλτου**, πρωτεύουσα ἡ **Ἀμφιλοχία** ἢ **Κραβασαράς**. Ἡ ἐπαρχία κατέχει τὸ Β. Δ. μέρος τοῦ Νομοῦ καὶ φθάνει ὡς τὸν Ἀμβρακικὸ κόλπο ποῦ εἶναι κτισμένη ἢ Ἀμφιλοχία. Πτωχὰ μέρη πολὺ γιατί εἶναι ὄρεινά. Μόνον ἀπὸ τὶς βελανιδιές, βγάζει βελανίδια καὶ λίγα σιτηρά.

6) **Ἐπαρχία Βόνιτσας**, πρωτ. ἡ **Βόνιτσα**, κτισμένη κοντὰ στὸ ἀκρωτήριο Ἄκτιο. Πρὸς τὰ νότια τῆς Βόνιτσας εἶναι ὁ Ἀστακὸς ποῦ ἔχει ὠραῖο λιμανάκι.

Γενικὰ ὁ Νομὸς αὐτὸς εἶναι ὄρεινός, παράγει καπνὸ. σιτηρά, βελανίδια καὶ ἄλλα. Τὰ βουνὰ του καὶ ἰδίως τὰ ἄγραφα ἦσαν λιμέρι τῶν κλεφτῶν καὶ ἀρματωλῶν τοῦ 1821 καὶ σήμερα τρέφουν πολλὰ γιδοπρόβατα ἀπὸ τὰ ὁποῖα προμηθεύονται τυρὶ καὶ βούτυρο.

Νομὸς Εὐβοίας (115 χιλ. κατ.)

Εἶδαμε παραπάνω ὅτι ἂν πάρουμε τὸ τραῖνο Ἀθηνῶν — Θεσσαλονίκης, ὅταν φθάσωμεν στὸ Σχηματᾶρι χωρίζει ἡ γραμμὴ τοῦ τραίνου σὲ δύο, ἢ μιὰ πηγαίνει πρὸς τὴ Λαμία καὶ ἡ ἄλλη πρὸς τὴ Χαλκίδα. Ἔτσι ἂν θέλουμε νὰ πᾶμε στὴ Χαλκίδα ὅταν φθάσωμε στὸ Σχηματᾶρι θὰ πάρουμε τὸ τραῖνο τῆς Χαλκίδος. Ἡ **Χαλκίδα** εἶναι ἡ πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ Εὐβοίας. Ὁ Νομὸς αὐτὸς εἶναι ἓνα μεγάλο νησί ποῦ περιβάλλεται ἀπὸ θάλασσα. Εἶναι πολὺ κοντὰ στὴ Στερεὰ Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν ὁποῖα χωρίζεται μὲ μιὰ στενὴ θάλασσα, τὸν Εὐβοϊκὸ κόλπο. Στὴ μέση στὸν Εὐβοϊκὸ κόλπο ἢ θάλασσα στενεύει τόσο πολὺ ποῦ φαίνεται ὅτι ἡ Εὐβοία ἀκουμβᾶ στὴ Βοιωτία.

Τὸ στενὸ αὐτὸ εἶναι ὁ πορθμὸς τοῦ Εὐρίπου. Ἐπειδὴ δὲ εἶναι τόσο στενὸ τὸ μέρος ἐκεῖνο (40 μέτρα), ἔκαμαν γέφυρα μεγάλῃ σιδηρᾷ ἐπάνω στὴν ὁποῖα περνᾷ τὸ τραῖνο καὶ φθάνει στὴ Χαλκίδα. Ἡ γέφυρα αὐτὴ εἶναι

χωρισμένη σὲ δύο κομμάτια καὶ τὸ κάθε κομμάτι μὲ μη-
χάνημα μπορεῖ νὰ ἀνοίγῃ καὶ νὰ κλείνῃ. Αὐτὸ γίνεται
γιατὶ ἀπὸ τὴ γέφυρα αὐτὴ δὲν περνᾷ μόνο τὸ τραῖνο καὶ
οἱ πεζοί, ἀλλὰ περνοῦν καὶ πλοῖα, πού τὰ κατάρτια τους
κτυποῦν στὴ γέφυρα ὅταν εἶναι κλειστή. "Ἐτσι ὁ φύλακας
τῆς γέφυρας, ὅταν περνᾷ τὸ τραῖνο ἐνώνει τὰ κομμάτια,
ὅταν περνᾷ πλοῖο τὰ ἀνοίγει. Στὸ στενὸ αὐτὸ συμβαίνει
καὶ ἓνα ἄλλο περίεργο. Τὰ νερὰ τοῦ Εὐρίπου τρέχουν ὀρ-
μητικὰ ἔξ ὄρες πρὸς τὴ μιὰ διεύθυνσι καὶ ἄλλες ἔξ πρὸς
τὴν ἄλλη ἀντίθετα. "Ὅταν ἓνα πλοῖο περνᾷ τὸν Εὐβοϊκὸ
κόλπο κανονίζει νὰ περνᾷ ὅταν τὰ νερὰ πηγαίνουν πρὸς
τὸ μέρος πού ταξιδεύει, ἄλλως τὸ ὀρμητικὸ ρεῦμα πού
ἔρχεται ἀντίθετα δὲν τὸ ἀφίνει· καμμιά φορὰ τὸ ρίχνει
ἔξω στοὺς βράχους. "Ἄν εὐρῆ τὰ νερὰ ἀντίθετα πρέπει
νὰ περιμένῃ. Τὸ φαινόμενο αὐτὸ λέγεται *παλίρροια*.

Ὁ νομὸς αὐτὸς ἀνατολικά βρέχεται ἀπὸ τὸ Αἰγαῖο
πέλαγος. Στὰ βόρεια τοῦ νομοῦ ὑπάρχουν καὶ κάτι νησιά
πού λέγονται *Βόρειοι Σποράδες* καὶ εἶναι ἢ *Σκύρος* ἢ
Σκιάθος, ἢ *Σκόπελος*, ἢ *Ἀλόνησος* καὶ μερικὰ μικρά. "Ὅλα
αὐτὰ ὑπάγονται στὸ Νομὸ Εὐβοίας.

Ἀκρωτήρια. Στὰ βόρεια ἔχει δύο ἀκρωτ. τὸ *Κήναιον*,
πρὸς τὸ Μαλιακὸ κόλπο καὶ τὸ *Ἀρτεμίσιο* πρὸς Ἀνατο-
λάς. Στὸ Ἀρτεμίσιο ὅπως ξεύρετε ἔγινε ἡ ναυμαχία τοῦ
Ἑλληνικοῦ στόλου μὲ τὸν Περσικόν, κατὰ τοὺς Περσικοὺς
πολέμους.

Στὰ Νότια ἔχει τὰ ἀκρωτ. *Γεραιστὸν* καὶ *Καφηρέα*.
Πόσο κινδυνεύουν τὰ πλοῖα ὅταν περνοῦν τὸν Καφηρέα
μὲ τρικυμία! Οἱ ναυτικοὶ ἀποφεύγουν τὸ ταξεῖδι ἀπ' αὐτὸ
τὸ μέρος ὅταν ἡ θάλασσα εἶναι ἀγριεμμένη.

Ὄρη. Ἡ νῆσος Εὐβοία εἶναι ὄρεινὴ, ἔχει πολλὰ ὄρη
πού ἀρχίζουν ἀπὸ τὰ Βόρεια καὶ τελειώνουν στὰ Νότια.
Στὰ Βόρεια ἔχει τὸ *Τελέθριον* καὶ παρακάτω τὸ *Καντήλι*,
στὸ μέσον τὴν *Δίρφυν* καὶ στὰ Νότια τὴν *Ὄχη* καὶ ἄλλα
μικρά.

Τὰ βουνὰ αὐτὰ εἶναι κατάφυτα ἀπὸ δένδρα καὶ ἰδίως
ἀπὸ πεῦκα (Δίρφυς), ἔλατα καὶ στοὺς πρόποδες μὲ ἐλῆδες.

Πεδιάδες. Ἐχει τὴν πεδιάδα τῆς Χαλκίδος ποῦ λέγεται *Δηλάντιον πεδίον* γιατί ποτίζεται ἀπὸ τὸν ποταμὸ *Δήλαντα*.

Προϊόντα. Ἡ πεδιάδα αὐτὴ εἶναι καλλιεργημένη μὲ ἀμπέλια, καρποφόρα δένδρα, ἑλῆς, σιτηρά. Σὲ ἄλλα μέρη καλλιεργεῖται καπνός, καλαμπόκι, σιτηρά καὶ ἄλλα.

Ἐπαρχίαι. Ὁ νομὸς Εὐβοίας ἔχει τέσσαρες ἐπαρχίες.

1) **Χαλκίδος**, 2) **Ξηροχωρίου**, 3) **Καρυστίας**, 4) **Σκοπέλου**.

1) **Ἐπαρχία Χαλκίδος** πρωτεύουσα ἡ **Χαλκίς** (μὲ 18 χιλ. κατ.). Βρίσκεται πλησίον τοῦ πορθμοῦ τοῦ Εὐρίπου, εἶναι ὠραία πόλις, μὲ μικρὸ λιμάνι ποῦ φορτώνουν κρασιά. Πιὸ κάτω ἀπὸ τὴ Χαλκίδα εἶναι ἡ ἀρχαία πόλις **Ἐρέτρια**. Ἐνθυμεῖσθε τὴν καταστροφή τῆς ὅταν γίνονταν οἱ Περσικοὶ πόλεμοι. Ἀργότερα ἐκτίσθηκε ἀπὸ κατοίκους τῆς νήσου Ψαρά καὶ ὠνομάζεται **Νέα Ψαρά**.

2) **Ἐπαρχία Ξηροχωρίου** πρωτεύουσα τὸ **Ξηροχώρι**. Ἀπὸ τὴν Χαλκίδα μὲ ἓνα πλοιαράκι φθάνουμε στὴν **Αἰδηψό**. Ὅλοι τὴν ἔχετε ἀκουστά, ἐκεῖ πηγαίνουν τὸ καλοκαίρι πολλοὶ ἀσθενεῖς καὶ θεραπεύονται μὲ τὰ θερμὰ νερά ποῦ βγαίνουν ἀπὸ τὴ γῆ. Ἐπειδὴ πηγαίνουν πολλοὶ ξένοι, ὑπάρχουν ἀρκετὰ ξενοδοχεῖα ὕπνου καὶ φαγητοῦ, παντοπωλεῖα κλπ.

Τὸ **Ξηροχώρι** (Ἰστιαία) ἔχει μιὰ πεδιάδα, ποῦ καλλιεργοῦνται σιτηρά, καλαμπόκι, κρασί, καπνὰ καὶ ἄλλα. Ἐχει καὶ λιμάνι στοὺς Ὠρεοὺς σὲ ἓνα χωριὸ κοντὰ στὴ θάλασσα κατὰ τὸν Εὐβοϊκὸ κόλπο. Ἐδῶ στοὺς Ὠρεοὺς καὶ γύρω ὡς τὸ Ἀρτεμίσιο ἀκρωτ. ψαρεύουν οἱ ψαράδες σαρδέλλα ποῦ παστωμένη σὲ βαρέλια ἢ τενεκέδες τὴν πωλοῦν στὸ ἐμπόριο.

3) **Ἐπαρχία Καρυστίας** πρωτεύουσα ἡ **Κύμη**. Βρίσκεται στὸ ἀνατολικὸ σημεῖο τῆς νήσου, σὲ μέρος ὕψηλὸ ποῦ βλέπει κανεὶς ὅλο τὸ Αἰγαῖο πέλαγος καὶ τὸ νησί Σκύρο. Τὸ αὐτοκίνητο ἀπὸ τὴ Χαλκίδα γιὰ τὴ Κύμη, θὰ πάρῃ τὸ δρόμο ποῦ περνᾷ ἀπὸ τὴν Ἐρέτρια, πρὸς τὸ **Ἀλιβέρι**, ὅπου συναντοῦμε τὴν λίμνην **Δυστὸν** καὶ ἔπειτα φθάνουμε στὴν **Κύμη**. Πλησίον τῆς Κύμης βρίσκονται τὰ ἀνθρακω-

ρυχειά του λιγνίτη. Ὁ λιγνίτης εἶναι κάρβουνο πού βρέθηκε στὴ γῆ. Ἡ Κύμη βγάζει κρασί καὶ ὠραῖα σῦκα.

Στὰ νότια εἶναι ἡ πόλις *Κάρυστος* πού βγάζει ὠραῖα χρωματιστὰ μάρμαρα, λεμόνια καὶ λάδι.

Στὴν ἐπαρχία αὐτὴ ὑπάγεται καὶ ἡ νῆσος Σκύρος, μεγάλη νῆσος, πού οἱ κάτοικοί της εἶναι ναυτικοὶ καὶ ψαράδες.

4) *Ἐπαρχία Σιοπέλου* πρωτεύουσα ἡ *Σκόπελος*, ἄλλο νησί εἶναι ἡ *Σκιάθος*. Οἱ κάτοικοι εἶναι ναυτικοί.

Γενικὰ ἡ Εὐβοία εἶναι ὁ τόπος τοῦ κρασιοῦ, τῶν σύκων, τοῦ λιγνίτου καὶ τῶν μαρμάρων τῆς Καρύστου.

Ἐσκήσεις διὰ τοὺς μαθητὰς.

Λέγετε τὰς πρωτεύουσας τῶν νομῶν, τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ δεῖξατε τὸ δρομολόγιον πού θὰ ἀκολουθήσετε.

Ἐνας ἔμπορος σὲ ποῖα πόλι θὰ ἀγοράσῃ, καπνὸν, βαμπάκι, κρασί, λάδι;

Δεῖξατε τίς ἱστορικὰς πόλεις καὶ τίς θέσεις πού ἔγιναν μάχες στὴν ἐποχὴ τῶν Περσικῶν πολέμων καὶ στὴν ἐποχὴν τοῦ 1821.

Σὰς ἀρέσει νὰ περάσετε τὸ καλοκαίρι στὰ Ἄγραφα στὸν Παρνασσὸ καὶ γιατί; Τί θὰ φάτε ἐκεῖ;

Ποῦ θὰ ἀνθρακέψουν τὰ πλοῖα πού ταξιδεύουν καὶ πού θὰ φορτώσουν μέταλλα ἢ σαρδέλλα ἢ αὐγοτάραχο; Ποῦ εἶναι οἱ τάφοι, τοῦ Καραϊσκάκη, τοῦ Μπότσαρη, τοῦ Μαυρομιχάλη;

Πόσοι καὶ ποῖοι εἶναι οἱ νομοὶ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος;

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ

Ἀπὸ τὰς Ἀθήνας διὰ νὰ φθάσῃ κανεὶς στὴν Πελοπόννησον μπορεῖ νὰ πάῃ καὶ μὲ τὸ τραῖνο καὶ μὲ τὸ ἀτμόπλοιο καὶ μὲ αὐτοκίνητο. Καὶ μὲ τὸ τραῖνο καὶ μὲ τὸ αὐτοκίνητο ἀκολουθοῦμε τὸν ἴδιον δρόμον γιατί ὁ ἕνας πη-

γαινεί πλάι στον άλλο, "Ετσι από τας 'Αθήνας περνούμε την 'Ελευσίνα, τὰ Μέγαρα καὶ ἀπ' ἐκεῖ φθάνομεν στὴν Κακὴ Σκάλα ὅπου, ὅπως εἶπαμε, ὁ Θησεύς ἐφόνευσε τὸν κακούργου πού ἐφόνευσε τοὺς διαβάτες. Πολὺ ἄσχημος

Ἡ Πελοπόννησος.

δρόμος, φοβεῖται κανεὶς καὶ νὰ τὸν βλέπη. Κρημνοὶ ἀπότομοι, κάτω θάλασσα καὶ σὸ μέσον τοῦ κρημοῦ ὁ δρόμος τοῦ τραίνου καὶ τῶν αὐτοκινήτων.

Ὅταν περάσωμε τὴν Κακὴ Σκάλα καὶ τὰ στενά πού γίνονται ἀπὸ τὰ ὄρη Γεράνεια καὶ τὴν θάλασσα φθάνομεν στὸν Ἴσθμό τῆς Κορίνθου. Καθήμεθα καὶ παρατη-

ροῦμε τὸν Ἴσθμόν. Ἐνας μεγάλος ποταμὸς ἐνώνει τὴ θάλασσα τοῦ Κορινθιακοῦ καὶ τοῦ Σαρωνικοῦ. Πολλὴ ἐργασία ἐχρειάσθη γιὰ νὰ γίνῃ αὐτὸς ὁ ποταμὸς μέσα ἀπὸ τὸν ὁποῖο περνοῦν μὲ μεγάλη προσοχὴ τὰ πλοῖα! Πόσο σύντομα κάμνουν τὸ ταξίδι τους τὰ πλοῖα! Ἄντι νὰ κάμουν τὸ γῦρο τῆς Πελοποννήσου περνοῦν ἀμέσως ἀπὸ τὸν Ἴσθμό. Νὰ καὶ τὸ τραῖνο καὶ τὸ αὐτοκίνητο, περνοῦν ἐπάνω ἀπὸ τὴ γέφυρα τοῦ Ἴσθμοῦ.

Λίγο ἀκόμη καὶ φθάνομεν εἰς τὴν *Κόρινθον*. Ἡ Κόρινθος εἶναι ἡ πρώτη πόλις τῆς Πελοποννήσου ποῦ συναντοῦμε. Αὕτη λοιπὸν ἡ πόλις βρίσκεται εἰς τὴν Πελοπόννησο. Στὴν πόλιν αὕτην μὲ τὸ ἀτμόπλοιο ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ φθάνομεν σὲ ὀλίγας ὥρας.

Πελοπόννησος ἢ Μωρηᾶς λέγεται ἡ περιοχὴ ποῦ βρίσκεται εἰς τὸ νότιο μέρος τῆς Ἑλλάδος καὶ βρέχεται γύρω ἀπὸ τὸν Κορινθιακὸν κόλπον, τὸ Σαρωνικόν, τὸν Πατραϊκόν, τὸ Ἴόνιον πέλαγος καὶ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν (Μυρτῶν πέλαγος).

Ἡ Πελοπόννησος εἶναι ἓνα μεγάλο νησί, φαίνεται ὁμοίως καὶ σὰν χερσόνησος ἀλλὰ δὲν εἶναι γιὰτὶ βρέχεται γύρω ἀπὸ θάλασσα. Ἡ Πελοπόννησος ἢ Μωρηᾶς χωρίζεται σὲ 6 νομοὺς τοὺς ἑξῆς: 1) Ἄργολίδος καὶ Κορινθίας, 2) Ἀχαΐας, 3) Ἠλείας, 4) Μεσσηνίας, 5) Λακωνίας καὶ 6) Ἀρκαδίας.

α) Νομὸς Ἄργολίδος καὶ Κορινθίας (165 χιλ. κατ.).

Ὅπως βλέπετε εἰς τὸν χάρτη ὁ νομὸς Ἀργολιδοκορινθίας βρίσκεται εἰς τὴν Πελοπόννησο καὶ κατέχει τὸ βορειοανατολικὸν μέρος τῆς Πελοποννήσου. Συνορεύει πρὸς Βορρᾶν μὲ τὸν Κορινθιακὸν κόλπον, πρὸς Νότον μὲ τὸν Ἀργολικὸν κόλπον πρὸς Δ. μὲ τοὺς νομοὺς Ἀχαΐας καὶ Ἀρκαδίας καὶ πρὸς Α. μὲ τὸν Σαρωνικὸν κόλπον.

Νῆσοι. Ὁ νομὸς αὐτὸς ἔχει καὶ νήσους, τὴν Ἰθάκην, τὰ Σπέτσας, τὰ Κύθηρα καὶ Ἀντικύθηρα.

Χερσόνησοι. Ἐχει μίαν μικρὰν χερσόνησον, τὴν Μεθάνων, ἡ ὁποία εἶναι γνωστὴ ἀπὸ τὰ Λουτρά της.

Ἄκρωτήρια. Ἄκρωτήρια ἔχει τὸ *Σκύλλαιον* καὶ τὸ *Ἡραῖον*.

Κόλποι. Κόλπους ἔχει τὸν *Ἀργολικὸν* καὶ *Κορινθιακόν*.

Ὅρη. Ὁ Νομὸς ἔχει ὄρη τὴν *Κυλλήνην* (Ζήριαν), τὸ *Ἀραχναῖον*. τὰ *Δίδυμα* τὸ *Ἀρτεμῖσιον*, τὸ *Παρθένιον* ποῦ χωρίζουν τὸν νομὸν Ἀργολιδοκορινθίας ἀπὸ τὸν νομὸν Ἀρκαδίας. Ὅλα τὰ ὄρη αὐτὰ ἔχουν ὠραῖα δάση ἀπὸ ἔλατα ἢ πεύκα. Στὴν κορυφή τους ὅμως ἐπειδὴ κάμνει πολὺ ψυχρὸς δὲν ὑπάρχει σχεδὸν κανένα δένδρο παρά μερικοὶ θάμνοι. Τὰ *Γεράνεια* ὄρη, ποῦ χωρίζουν τὴν Ἀττικὴ ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο, εἶναι κατάφυτα ἀπὸ πεύκα ἀπὸ τὰ ὁποῖα βγαίνει ἡ ρητίνη (ρετσίνη).

Ποταμοί. Ἀπὸ τὴν Κυλλήνη πηγάζει ὁ ποταμὸς *Ἄσωπος* ποῦ ποτίζει ὅλη τὴν Κορινθιακὴν πεδιάδα καὶ χύνεται στὸν Κορινθιακὸν κόλπο. Ὁ *Ἰναχος* ποῦ ποτίζει τὴν πεδιάδα τοῦ Ἄργους καὶ χύνεται στὸν Ἀργολικὸν κόλπο καὶ ὁ *Ἐρασίνο*ς ἢ *Ξεριᾶς* ποῦ εἶναι χεῖμαρρος (ξεροπόταμο).

Λίμναι. Ἡ *Φενεὸς* ποῦ ἀπεξηράνθη καὶ καλλιεργεῖται καὶ ἡ *Στυμφαλία* στοὺς πρόποδας τῆς Κυλλήνης, ὅπου ὁ Ἡροκλῆς ἐφόνευσε τὰς Στυμφαλίδας ὄρνιθας καὶ ἐλευθέρωσε τοὺς κατοίκους ἀπὸ ἓνα μεγάλο κακὸν.

Πεδιᾶδες. Ἡ *Κορινθιακὴ* ὀνομαστὴ γιὰ τίς πολλὰς καὶ ἐκλεκτὰς σταφίδες, μαῦρες καὶ ραζακιές. Ὅταν τὸ καλοκαίρι περνοῦμε μὲ τὸ τραῖνο τὴν πεδιάδα τῆς Κορίνθου βλέπομε πολλὰ ἀλώνια μὲ ἀπλωμένη τὴ σταφίδα στὸν ἥλιο διὰ νὰ ξηρανθῇ. Βλέπομε ἀκόμη ἀμπέλια μὲ ὠραῖα σταφύλια καὶ δένδρα μὲ πολλοὺς καρπούς, ἀχλάδια, βερούκοκα, βύσσινα, κεράσια καὶ τόσα ἄλλα. Ὅλος ὁ κάμπος πρασινίζει πάντοτε. Ὅταν ξηρανθῇ ἡ σταφίδα ξεύρετε τί χρῆσιμεῦει καὶ ποῦ πωλεῖται :

Ἄλλη πεδιάδα μεγάλη εἶναι ἡ *Ἀργολικὴ* δηλ. ἡ πεδιάδα τοῦ Ἄργους. Παράγει πολλὰ λαχανικά, ποῦ σχεδὸν ὅλα τὰ στέλλουν στὰς Ἀθήνας καὶ τὸν Πειραιᾶ. Στὴν ἀγορὰ ἀκοῦμε πάντοτε, *πεπόνι Ἀργεῖτικο* ἢ βλέπομε ὀλόκληρα τραῖνα φορτωμένα μὲ λαχανικά, καὶ ἄλλα.

N. Γαλάνη, Γεωγραφία τῆς Ἑλλάδος Γ' καὶ Δ'

4

Προϊόντα. Ἐτσι βλέπει κανεὶς τὴν πεδιάδα αὐτὴ νὰ εἶναι καλλιεργημένη μὲ ἀμπέλια, καπνά, λαχανικά ἀπὸ ὄλα τὰ εἶδη, καρποφόρα δένδρα, σιτηρά, κριθάρια, ἔληδες καὶ ἄλλα. Πλούσια τὰ προϊόντα τοῦ νομοῦ. Οἱ σταφίδες, τὰ κρασιά, τὰ λάδια, τὰ λαχανικά τὰ καπνά ἀφήνουν πολλὰ χρήματα στὸν τόπον.

Κλίμα. Γιὰ νὰ εὐδοκιμοῦν ὄλα αὐτὰ τὰ εἶδη τὰ βο-
θεῖ καὶ τὸ κλίμα ποῦ εἶναι γλυκὺ τὸ χειμῶνα καὶ θερμὸ
τὸ καλοκαίρι. Ἡ θάλασσα ποῦ βρέχει τὸ νομὸ τοῦ χαρί-
ζει ζέστη τὸ χειμῶνα καὶ δροσιὰ τὸ καλοκαίρι.

Ἐπαρχίαι. Ὁ νομὸς αὐτὸς ἔχει 6 ἐπαρχίες: 1) **Ναυ-
πλίας**, 2) **Ἄργους**, 3) **Κορινθίας**, 4) **Υἰδρας**, 5) **Σπεισῶν**
καὶ **Ἐρμιονίδος**.

1) **Ἐπαρχία Ναυπλίας.** Πρωτ. τὸ **Ναύπλιον**, ὠραία πό-
λις στὸ βάθος τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου. Εἶναι πρωτεύουσα
τοῦ νομοῦ διὰ τοῦτο μένει ἐκεῖ καὶ ὁ Νομάρχης.

Ἄλλοτε τὸ Ναύπλιο ἦταν πρωτεύουσα τοῦ Βασιλείου
μας. Ἀλλὰ τὸ 1834 μετεφέρθη ἡ ἔδρα στὴν Ἀθήνα. Ἐχει
7.500 κατοίκους.

Ἐμπρὸς στὸ Ναύπλιο καὶ μέσα στὴ θάλασσα ὑπάρχει
ἓνα μικρὸ φρούριο (κάστρο) ποῦ λέγεται **Μπουρτζι** καὶ
πίσω ἀπὸ τὸ Ναύπλιο, ἐπάνω σ' ἓνα λόφο ἄλλα δύο κά-
στρα τὸ **Παλαμῆδι** καὶ ἡ **Ἀκροναυπλία**. Πόσες φορές οἱ
Ἕλληνες τὸ 1821 ἀπὸ τὰ κάστρα αὐτὰ ἐπολέμησαν τοὺς
Τούρκους. Ὠραία πόλις τὸ Ναύπλιο, μὰ τὸ χειμῶνα
δὲν τὴ βλέπει ὁ ἥλιος γιατί δὲν τὸν ἀφίνει τὸ Παλαμῆδι,
ποῦ εἶναι ψηλὸ βουνὸ καὶ στὴν κορφὴ ἔχει τὸ φρούριο.
Ἐτσι ἡ πόλις ἔχει ὑγρασία.

Ἐξω ἀπὸ τὸ Ναύπλιο εἶναι ἡ **Τύρινθα**, ποῦ σήμερα
εἶναι ἀγροτικὲς φυλακὲς καὶ ἡ Γεωργικὴ Σχολή. Οἱ φυλα-
κισμένοι ἐργάζονται τὴν ἡμέρα στὰ κτήματα τῆς σχολῆς.
Ἐκεῖ πλησίον εἶναι ἓνας προσφυγικὸς συνοικισμὸς ποῦ
καταγίνεται μὲ τὸ μεταξοσκώληκα. Πόσες μουριῆς βλέπει
κανεὶς ἐκεῖ. Ξεύρετε τί χρειάζονται; Ἀνατολικά ἀπὸ τὸ
Ναύπλιο εἶναι τὸ **Δυγουριὸ** ποῦ παράγει λάδι. Ἐκεῖ
κοντὰ εἶναι ὁ ἀρχαῖος **ναὸς τοῦ Ἀσκληπιοῦ**, καὶ ἄλλα

πού κολλοί ξένοι τὰ ἐπισκέπτονται. Τὸ Ναύπλιο συγκοινωνεῖ μὲ τὰς Ἀθήνας καὶ τὸν Πειραιᾶ μὲ τὸ τραῖνο, καὶ αὐτοκίνητο ἀλλὰ καὶ μὲ ἀτμόπλοιοι.

2) **Ἐπαρχία Ἄργους.** Πρωτεύουσα τὸ **Ἄργος.** Ἀπὸ τὸ Ναύπλιο μὲ τὸ τραῖνο καὶ μὲ τὸ αὐτοκίνητο, μὲ μικρὸ ταξιδί, φθάνουμε στὸ Ἄργος. Εἶναι μεγαλυτέρα πόλις ἀπὸ τὸ Ναύπλιο. Ἔχει ὠραία πεδιάδα καὶ βγάζει ἄφθονα καὶ φθηνὰ προϊόντα.

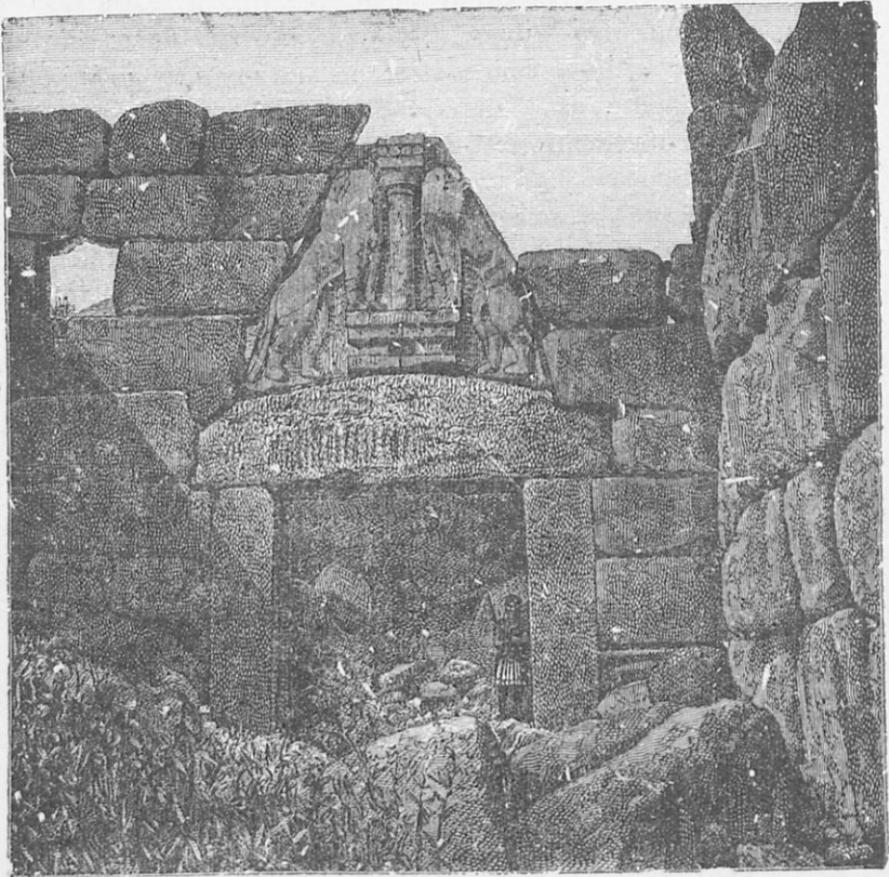
Ἄν ταξειδύσωμεν ἀπὸ τὸ Ἄργος μὲ τὸν σιδηρόδρομον πρὸς Βορρᾶν θὰ συναντήσωμεν τὸ χωρίον **Κουτσοπόδι** μὲ τὰ πολλὰ καπνά του καὶ τὰ ἐκλεκτὰ πεπόνια. Ἐκεῖ ὀλίγον δεξιὰ βλέπομεν τὰς **Μυκήνας**, τὴν πατρίδα τοῦ Ἀγαμέμνονος. Ὅλοι βέβαια γνωρίζετε ἀπὸ τὴν Ἱστορίαν σας τὸν Ἀγαμέμνονα, τὴν κόρην τοῦ Ἰφιγένειαν καὶ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον. Σήμερα στὰς Μυκήνας ὑπάρχει ὁ τάφος του καὶ ἄλλα ἀρχαῖα τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀγαμέμνονος.

Προχωροῦμεν μὲ τὸ τραῖνο καὶ ἀφοῦ περάσωμεν τὸ στενὸ πὸ λέγεται **«Δερβενάκια»** ὅπου ὁ Κολοκοτρώνης κατέστρεψε τὸν στρατὸν τοῦ Δράμαλη, φθάνομεν στὴν Κόρινθον.

8) **Ἐπαρχία Κορινθίας,** πρωτ. ἡ **Κόρινθος** μὲ 10 χιλ. κατ. Εἶναι ὠραία πόλις ἡ Κόρινθος μὲ ὠραίας οἰκίας, δρόμους καὶ πλατεῖας. Τὸ 1928 κατεστράφη ἀπὸ σεισμὸν ὅλαι αἱ οἰκίαι ἐκρημνίσθησαν καὶ ἐκτίσθη πάλιν ἡ πόλις μὲ στερεάς οἰκίας. Δυτικὰ τῆς Κορίνθου ὑπάρχει τὸ φρούριον **Ἀκροκόρινθος**, πὸ οἱ Ἕλληνες πολλὰς φορές ἐπολέμησαν ἀπ' ἐκεῖ τοὺς Τούρκους. Κάτω εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ἀκροκορίνθου ὑπάρχει ἡ Παλαιὰ Κόρινθος, ἡ ὁποία κατεστράφη τὸ 1858 ἀπὸ σεισμὸν. Οἱ κάτοικοι ἔφυγαν τότε καὶ ἔκτισαν στὴν παραλία νέα πόλι καὶ τὴν ὠνόμασαν Νέαν Κόρινθον.

Πρὶν καταστραφῆ ἡ Παλαιὰ Κόρινθος ἦτο πολὺ μεγάλη πόλις καὶ πλουσία. Πρὸς ἀνατολὰς τῆς Κορίνθου πλησίον τοῦ Ἰσθμοῦ εἶναι τὸ **Λουτράκι**, πὸ ἔχει ἰαματικὰς πηγὰς (λουτρά) ὅπου πηγαίνουν τὸ καλοκαίρι πολ-

λοι ἄνθρωποι γιὰ τὰ λουτρά τους. Φεύγομε ἀπὸ τὴν Κόρινθο μὲ τὸ τραῖνο καὶ ταξιδεύοντας πρὸς τὰ Δυτικά μέσα στὸν καταπράσινο κάμφο τῆς Κορίνθου, ποῦ δροσιζεται καὶ ἀπὸ τῆ θάλασσα τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου,

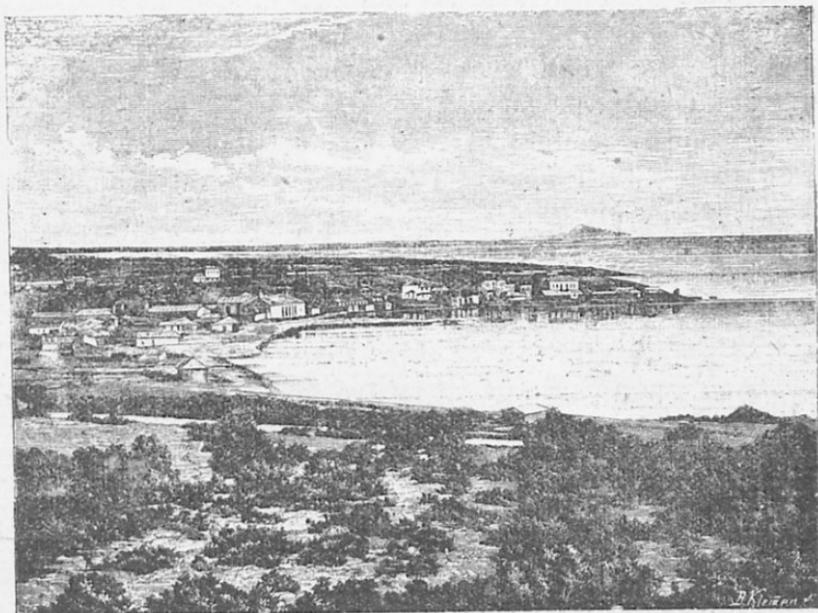

Ἡ Πύλη τῶν Λεόντων

συναντοῦμε πολλὰ χωριά ὅπως τὸ *Βραχάτι*, *Κιάτο* (*Σικωνία*), *Ξυλόκαστρο*, *Δερβένι* καὶ ἄλλα. Κατὰ τὸ Νότιο Δυτικὸ μέρος τῆς Κορίνθου εἶναι μιὰ πόλις ἢ *Νεμέα* μὲ τὴν πεδιάδα τῆς κατάφυτη ἀπὸ ἀμπέλια, σταφίδες καὶ δημητριακοὺς καρπούς. Ἐκεῖ ὁ Ἡρακλῆς ἐφόνησε τὸν

λέοντα τῆς Νεμέας, καὶ ἐκεῖ ἐγίνοντο οἱ ἀγῶνες ποῦ ἐλέγοντο Νέμεια. Ἄλλαι πόλεις εἶναι ἡ Ἰσθμία, τὸ Καλαμάκι κλπ.

4) Ἐπαρχία Ὑδρας, πρωτ. Ὑδρα. Ἡ Ὑδρα εἶναι ἓνα

Τὸ Καλαμάκι παρὰ τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου

νησί στὸν Ἀργολικὸ κόλπο. Ἀπὸ τὴν Κόρινθο μποροῦμε μὲ τὸ πλοῖο νὰ φθάσουμε στὴν Ὑδραν.

Τὸ νησί αὐτὸ εἶναι δοξασμένο γιατί μὲ τὰ πολεμικὰ του πλοῖα καὶ τοὺς γενναίους καπεταναίους ἐπολέμησε τοὺς Τούρκους στὴν ἐποχὴ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ὡς 1827. Ἐκεῖ γεννήθηκε ὁ Μιαούλης, ὁ Κουντουριώτης καὶ ἄλλοι. Οἱ κάτοικοι αὐτοῦ τοῦ νησιοῦ εἶναι ναυτικοὶ καὶ ἄλλοι σφουγγαράδες (δύται).

5) Ἐπαρχία Σπετσῶν καὶ Ἐρμιονίδος. Πρωτεύουσα αἱ Σπέτσαι.

Αἱ Σπέτσαι εἶναι ὅπως καὶ ἡ Ὑδρα νησί. Τὰ δύο αὐτὰ νησιά καθὼς καὶ τὰ Ψαρὰ μὲ τὰ πολεμικὰ τους πλοῖα

καί τούς γενναίους ἄνδρες ἐπολέμησαν πρὸς τούς Τούρκους τὸ 1821.

Ἀπέναντι ἀπὸ τὰς Σπέτσας εἶναι μιὰ μικρὰ Χερσόνησος ἢ *Ἐρμιονίδα*, ἐκεῖ εἶναι αἱ πόλεις *Ἐρμιόνη* καὶ *Κρανίδι* ὅπου βγάζουν λάδι καὶ ἄλλα.

Ἀπὸ ὅσα εἶπαμε γιὰ τὸ νομὸ Ἀργολιδοκορινθίας βλέπομεν ὅτι εἶναι ἕνας τόπος πού παράγει σταφίδα, κρασί καὶ λαχανικά πολλά.

Ἀκόμη ὅτι τὸ 1821 ἔγειναν πολλές μάχες τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Τούρκων, γιὰ τοῦτο καὶ κάθε πόλις εἶχε ἀπὸ ἕνα φρούριο.

Νομὸς Ἀχαΐας (190 χιλ. κάτ.)

Ἀπὸ τὴν Κόρινθο μὲ τὸ τραῖνο πού ὁ δρόμος του πηγαίνει ὅλο παραλία καὶ μέσα σὲ καταπράσινη πεδιάδα φθάνομε στὸ νομὸ *Ἀχαΐας*.

Ὅρια. Ὁ νομὸς αὐτὸς ὀρίζεται πρὸς Β. ἀπὸ τὸν Πατραϊκὸ κόλπο καὶ τὸν Κορινθιακὸ, στὰ Νότια συνορεύει μὲ τὸ νομὸ Ἀρκαδίας, στὰ Ἀνατολικά μὲ τούς νομοὺς Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας καὶ Δυτικά ἀπὸ τούς νομοὺς Ἠλείας καὶ τὸ Ἴόνιο πέλαγος.

Κόλποι. Κόλπους ἔχει τὸν *κόλπο τῶν Πατρῶν*.

Ἀκρωτήρια. Ἔχει τὸ *Ρίον* πού εἶναι φυλακαὶ καὶ τὸν *Ἀραξόν*.

Ὅρη. Τὰ *Ἀροάνεια* (Χελμός) πού χωρίζουν τὴν Ἀχαΐα ἀπὸ τὴν Κορινθία, καὶ πού ὑπάρχουν τὰ *ῴδατα τῆς Στυγὸς* ὅπου ὠρκίζοντο οἱ Ἀρχαῖοι Θεοί, τὸ *Παναχαϊκὸν* καὶ τὸν *Ἐρῴμανθον*.

Ποταμοί. Ὁ *Κράθις* ἢ *ποταμὸς τῆς Ἀκράτας*, ὁ *Βουραϊκὸς* καὶ ὁ *Σελινούς* πού χύνονται στὸν Κορινθιακὸ κόλπο.

Πεδιάδες. Τῆς *Αἰγιαλείας* πού εἶναι κατάφυτη μὲ σταφίδες καὶ τῆς *Ἀχαΐας* ἐπίσης μὲ σταφίδες ἀμπέλια καὶ ἐλαιόδενδρα.

Προϊόντα τοῦ νομοῦ εἶναι Δημητριακοὶ καρποί, σταφίδαι, λάδι, κρασί, φρούτα καὶ ἄλλα.

Κλίμα. Τὸ κλίμα εἶναι *εὐκρατο*, δηλ. οὔτε πολὺ ψυχρὸ οὔτε πολὺ θερμὸ.

Ἐπαρχίαι. Ὁ νομὸς χωρίζεται σὲ τρεῖς ἐπαρχίες, 1) τῶν *Πατρῶν*, 2) τῆς *Αἰγιαλείας* 3) τῶν *Καλαβρῦτων*.

1) **Ἐπαρχία Πατρῶν**, πρωτεύουσα αἱ *Πάτραι*. Ταξιδεύοντας μὲ τὸ τραῖνο ἀπὸ τὴν Κόρινθο φθάνομε στὰς Πάτρας. Αἱ Πάτραι εἶναι ἀρκετὰ μεγάλη πόλις, καὶ βρίσκεται στὸν κόλπο τῶν Πατρῶν. Ἐχει καλὸ λιμάνι ποὺ προσεγγίζουν πλοῖα ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου καὶ φορτώνουν ἐμπορεύματα καὶ ἰδίως κιβώτια γεμᾶτα σταφίδα.

Ἐχει ὠραίους δρόμους καὶ πλατεῖες καὶ πολλὰ ἐμπορικὰ καταστήματα καὶ 75 χιλ. κατ.

Γύρω στὰς Πάτρας εἶναι πολλὰ χωριά ποὺ τὰ σπουδαιότερα εἶναι ἡ *Ἄνω Ἀχαΐα*, ἡ *Κάτω Ἀχαΐα* ἢ *Χαλανδρίτσα* καὶ ἄλλα.

2) **Ἐπαρχία Αἰγιαλείας** μὲ πρωτεύουσα τὸ *Αἶγιον*. Ὁραία πόλις, ἔχει καὶ ἐργοστάσιο ποὺ φτιάνει χαρτί, καὶ βγάζει ἀρκετὴ σταφίδα. Κοντὰ στὴν παραλία ὑπάρχουν καὶ ἄλλα χωριά ὅπως ἡ *Τέμενη*, ἡ *Ἀκρόατα*, τὸ *Διακοφτό*.

3) **Ἐπαρχία Καλαβρῦτων**. Πρωτ. τὰ *Καλάβρυτα* στοὺς πρόποδες τοῦ Χελμοῦ (Ἀροάνεια). Διὰ νὰ ὑπάγωμεν στὰ Καλάβρυτα, πρέπει ἀπὸ τὸ Διακοφτό νὰ πάρωμεν τὸν ὁδοντωτὸ σιδηρόδρομο. Πλησίον τῶν Καλαβρῦτων καὶ ἐπάνω σὲ βράχους ἀποκρήμνους εἶναι τὸ Μοναστήρι *Μέγα Σπήλαιον*, ὅπου ὑπάρχει εἰκόνα τῆς Παναγίας ποὺ τὴν ἔφτιαξεν ὁ Ἀπόστολος Λουκᾶς.

Τὸ ἔτος 1827 οἱ Τοῦρκοι θέλησαν νὰ καταλάβουν τὸ μοναστήρι, ἀλλ' οἱ καλόγηροι καὶ ἄλλοι Ἕλληνες τοὺς ἐπολέμησαν τοὺς ἐνίκησαν καὶ ἔσωσαν τὸ μοναστήρι. Τὴν καταστροφὴν θὰ ἔκαναν οἱ Τοῦρκοι ἂν ἔμπαιναν στὸ μοναστήρι. Πόσο χρυσάφι, ἀσήμι θὰ ἔπαιρναν, γιατί τὸ μοναστήρι αὐτὸ ἦταν πολὺ πλούσιο. Δυστυχῶς τὸ μοναστήρι αὐτὸ τὸ ἔτος 1934 κατεστράφη ἀπὸ πυρκαϊάν καὶ ἔχασε

αυτή σήμερα υπάρχει ακόμη και έχει πολλές τρύπες από τουρκικές σφαίρες!

"Αλλα χωριά στην έπαρχία Καλαβρύτων είναι τὰ *Μαζείνα*, τὸ *Δειβάρτζι*, τὸ *Σοπωιτό*, τὰ *Σουδενά* καὶ ἄλλα, πὺ ὄλα εἶναι χωριά γεωργικά.

"Ἐτσι βλέπουμε ὅτι ὁ νομὸς Ἰαχαιας εἶναι ἀρκετὰ εὐφορος μὲ προϊόντα σταφίδες, λάδια, κρασιά, σιτηρὰ καὶ ἄλλα. Κανείς δὲν πρέπει νὰ λησμονῆ τὸ Μέγα Σπήλαιο καὶ τὴν Ἁγία Λαύρα.

Νομὸς Ἰηλείας (130.000 κατ.).

Ὁ νομὸς αὐτὸς ἄλλοτε ἦτο ἠνωμένος μὲ τὸ νομὸ

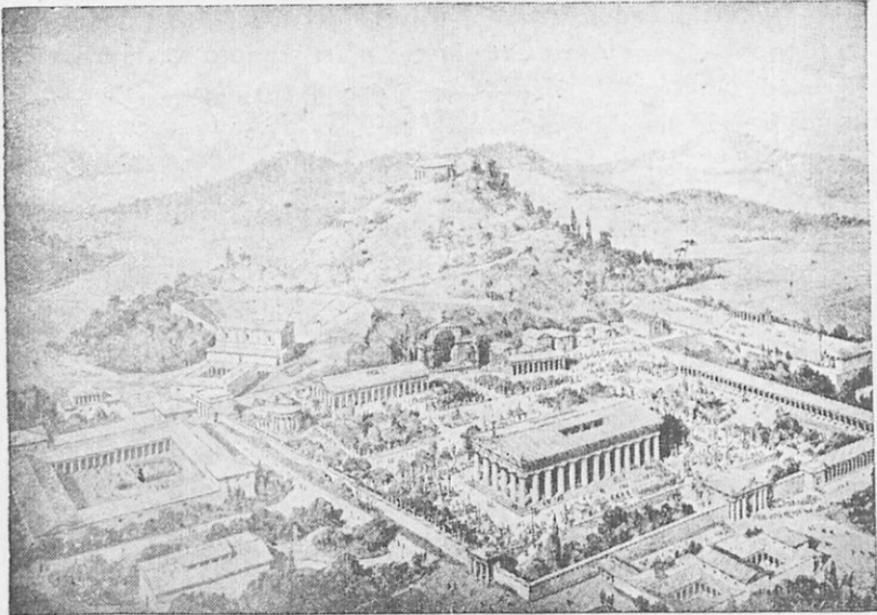
Ἰαχαιας, κατόπιν ὁμως ἐχωρίσθη καὶ ἔκαμε χωριστὸ νομὸ.

"Ὄρια. Ὄρίζεται πρὸς Β. ἀπὸ τὸ νομὸ Ἰαχαιας πρὸς νότον ἀπὸ τὸ νομὸ Μεσσηνίας πρὸς ἀνατολάς ἀπὸ τὸ νομὸ Ἀρκαδίας καὶ πρὸς δυσμὰς ἀπὸ τὸ Ἰόνιον πέλαγος.

"Ὄρη. Ὄρη ἔχει τὸν Ἐρμάνθον καὶ τὴν Φολόην. Στὸν

Ἐρύμανθο ὁ Ἡρακλῆς ἐφόνευσε τὸ ἀγριογούρουνο ἐκεῖνο πού τόσες ζημιές ἔκαμνε στὰ σπαρτά' καὶ ἀνθρώπους ἀκόμη ἐξέσχιζε.

Ποταμοί. Ποταμούς ἔχει τὸν *Πηνειὸ* καὶ τὸν *Ἀλφειὸ*

Ἡ Ἀρχαία Ὀλυμπία

ὁ ὁποῖος χωρίζει τὸν νομὸν Ἡλείας ἀπὸ τὸν νομὸν Μεσσηνίας.

Ἀκρωτήρια. Ἐχει τὸν *Χελωνάταν* καὶ τὸ *Κατάκωλον*.
Κλίμα. Εἶναι εὐκρατον καὶ ὑγιεινόν.

Προϊόντα. Σταφίδα, λάδι, δημητριακοὺς καρπούς, τυρί, βούτυρο ἀπὸ γιδοπρόβατα πού βόσκουν στὴν πεδιάδα τῆς Μανωλάδος.

Ἐπαρχίαι. Ἐχει μιὰ Ἐπαρχία. Τὴν Ἐπαρχία *Ἡλείας* μὲ πρωτεύουσαν τὸν *Πύργον* 20 χιλ. κατ. Ὁ Πύργος ἔχει ἐπίγειο (σκάλα) τὸ *Κατάκωλον* μὲ τὸ ὁποῖον ἐνώνεται μὲ σιδηρόδρομο. Στὸ λιμάνι του πλησιάζουν τὰ πλοῖα καὶ

φορτώνουν έμπορεύματα και σταφίδα. 'Από τας Πάτρας με τὸ τραῖνο φθάνομεν στὸν Πύργον, θὰ συναντήσουμε ὁμως στὸν δρόμον, πολλὰ ὠραῖα χωριά τὰ *Δεχαινά*, τὴ *Γαστούνη*, τὴν *Ἀμαλιάδα*, τὴν *Κυλλήνη* με τὰ θερμά της λουτρὰ καὶ ἄλλα.

'Απὸ τὸν Πύργο με τὸ τραῖνο φθάνομε στὴν *Ὀλυμπία*. Ἡ Ὀλυμπία ἦταν ὀνομαστὴ πόλις στὴν ἀρχαία ἐποχὴ. 'Εκεῖ ἦταν ὁ ναὸς τοῦ θεοῦ Δία ποῦ εἶχε μέσα τὸ ἄγαλμά του μεγάλο καὶ φτιαγμένο ἀπὸ χρυσάφι καὶ φίλιτσι. 'Εκεῖ γίνονται οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες κάθε τέσσαρα χρόνια, ποῦ τόσοι ἀγωνισταὶ Ἕλληνες ἐλάμβαναν μέρος στοὺς ἐγῶνας.

'Εκεῖ ἔγειναν ἀνασκαφαὶ καὶ ἀνεκάλυψαν πολλὰ ἀρχαῖα ἀγάλματα, ὅπως τὸν Ἑρμῆ τοῦ Πραξιτέλη καὶ πολλὰ ἄλλα.

Καὶ ὁμως δὲν ἔχασε τὴ δόξα της. Πόσο λατρεύουν οἱ ξένοι τὴν Ὀλυμπία! Τὸ 1936 τὸν μῆνα Ἰούλιον οἱ Γερμανοὶ ποῦ ἔκαμαν ἀγῶνες στὸ Βερολῖνον πῆραν τὸ Ὀλυμπιακὸ φῶς ἀπὸ τὴν Ὀλυμπία καὶ με πεζοὺς τὸ πῆγαν στὸ στάδιο τοῦ Βερολίνου. Πῶς τὸ ἐδέχθησαν καὶ τί μεγάλους ἀγῶνας ποῦ ἔκαμον! Στοὺς ἀγῶνας αὐτοὺς ἔλαβαν μέρος ἀθληταὶ ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου.

Νομὸς Μεσσηνίας (250 χιλ. κάτ.)

Μόλις ἀπὸ τὴν Ὀλυμπία περάσουμε τὸν Ἄλφειὸν ποταμὸν φθάνομε στὸ Νομὸ Μεσσηνίας.

'Ο νομὸς οὗτος συνορεύει πρὸς Β. με τὸν νομὸν Ἡλείας, πρὸς νότον με τὴν Μεσόγειον θάλασσαν, πρὸς Α. με τὸν νομὸν Ἀρκαδίας καὶ πρὸς Δ. με τὸν Κυπαρισσιακὸ κόλπο.

Κόλποι. Ὁ *Κυπαρισσιακὸς* καὶ ὁ *Μεσσηνιακός*.

Ἀκρωτήρια. Ὁ *Ἀκρίτας* καὶ πλησίον αὐτοῦ τὰ νησιά *Οἰνοῦσαι*, ποῦ βγάζουν κρασί.

Ὄρη. Ἡ Μεσσηνία εἶναι ὄρεινὴ. Ἔχει ὄρη τὸ *Δύκαιον*, τὰ *Νόμια*, τὴν *Ἰθώμη*, τὸ *Δυκόδημο* καὶ ἄλλα μικρότερα.

Ποταμοί. Ὁ Πάμισος ποῦ χύνεται στὸ Μεσσηνιακὸ κόλπο καὶ ἕνας μικρὸς ὁ Νέδας ποῦ χύνεται στὸν Κυπαρισσιὰκὸ κόλπο.

Τὸ κλίμα τοῦ νομοῦ εἶναι γλυκὺ καὶ τὸν χειμῶνα καὶ τὸ καλοκαίρι.

Προϊόντα. Σιτηρά, μεταξωτὰ ὑφάσματα, φρούτα (σῦκα Καλαμῶν), σταφίδα, ἀμπέλια, ἔληδες.

Ἐπαρχίαι. Ὁ Νομὸς χωρίζεται σὲ 5 ἐπαρχίες. 1) Καλαμῶν, 2) Μεσσήνης, 3) Πυλίας, 4) Τριφυλίας καὶ 5) Ὀλυμπίας.

1) *Ἐπαρχία Καλαμῶν*, πρωτ. αἱ *Καλάμαι* ἢ *Καλαμάτα* (μὲ 30 χιλ. κατ.), πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ. Ὡραία πόλις χτισμένη στὴν ἄκρη τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου, μὲ καλὸ λιμάνι καὶ μὲ κήπους ἀπὸ πορτοκαλιές, λεμονιές καὶ ἄλλα δένδρα, ἰδίως μουριές, ποὺ μεταχειρίζονται τὰ φύλλα τους γιὰ τροφή τοῦ μεταξοσκώληκα. Ἐπειδὴ βγάζουν μετὰξι ἔχουν καὶ ἐργοστάσια μεταξωτῶν ὑφασμάτων. Ἀπὸ τῆ θάλασσα εἶναι 1500 μέτρα μακρὰν καὶ ἐνώνεται μὲ ἠλεκτρικὰ τράμ.

Ἐχει πολλὰ χωρία πλησίον τῆς ὅπως τὴν *Θουρία*, τὸ *Ἀσλάναγα*, τὴ *Σίτσοβα* καὶ τὴν *Πολιανὴν* ποὺ εἶναι ὀνομαστὴ ἀπὸ τὰς μάχας τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοῦ Ἰβραήμ πασᾶ.

2) *Ἐπαρχία Μεσσηνίας*, πρωτ. ἡ *Μεσσήνη* (Νησί), χτισμένη στὴ δεξιὰ ὄχθη τοῦ Παμίσου ποταμοῦ. Ἐνώνεται μὲ σιδηρόδρομο μὲ τὰς Καλάμας. Πρὸς Βορρᾶν τῆς Μεσσηνίας εἶναι τὸ χωρίον *Μελιγαλᾶ*, ἢ *Ἀνδροῦσα*, τὸ *Μαυρομάτι* καὶ ἄλλα. Ἄλλοτε ὁ κάμπος τῆς Μεσσηνίας ἐλέγετο Μακαρία δηλ. εὐτυχισμένη ἀπὸ τὰ πολλὰ προϊόντα τῆς.

3) *Ἐπαρχία Πυλίας*, πρωτ. ἡ *Πύλος* ἢ *Νιόκαστρο* ἢ *Ναυαρίνο*, ὅπου τὸ 1828 ἔγεινε ἡ Ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου. Στὴ ναυμαχία αὐτὴ ὁ στόλος τῆς Γαλλίας, Ἀγγλίας καὶ Ρωσσίας κατέστρεψε τὸν Τουρκικὸ στόλο καὶ ἐλευθέρωσε τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τοὺς Τούρκους.

Ἡ Πύλος ἔχει καὶ μεγάλο λιμάνι, ποὺ κλείεται ἐμπρὸς μὲ τὴ νῆσο Σφακτηρία. *Κορώνη* καὶ *Μεθώνη* δυὸ πόλεις στὴν παραλίαν μὲ παλαιὰ φρούρια. Πόσες φορές ἐπολέμησαν ἐκεῖ οἱ Ἕλληνες!

Τὸ χωριὸ *Μανιάκι* ὅπου ἐπολέμησε γενναίᾳ καὶ ἐφονεύθη ὁ Παπαφλέσσας. Ἄλλα χωριά εἶναι τὰ *Δογγὰ* καὶ τὸ *Πεταλίδι*.

4) *Ἐπαρχία Τριφυλίας*, πρωτ. ἡ *Κυπαρισσία* στὸν Κυπαρισσιακὸ κόλπο, 20' λεπτά τῆς ὥρας μακρὰν ἀπὸ τῆ θάλασσα. Ἄλλη πόλις εἶναι τὰ *Φιλιαιτρά*, οἱ *Γαργαλιάνοι*, ἢ *Διγούδιστα*, ὁ *Ἄειδός* καὶ πολλὰ ἄλλα. Ὅλες οἱ ἐπαρχίες εἶναι πυκνὰ κατωκημένες! Ξεῦρετε γιὰτί:

5) *Ἐπαρχία Ὀλυμπίας*, πρωτ. ἢ *Ἀνδρίτσαινα* κοντά στο Λύκαιο ὄρος. Βρέχεται στά βόρεια μέρη τοῦ νομοῦ καί ἔχει πόλεις τήν *Ἀγουλινίστα* κοντά τῆς εἶναι ἡ λίμνη *Καϊάφα* μέ θερμά λουτρά, ἢ *Ζαχάρω*, τὰ *Κρέσταινα* καί ἄλλαι.

Συγκοινωνία. Ὅλαι αἱ πόλεις τοῦ νομοῦ συγκοινωνοῦν μέ αὐτοκίνητα: μέ τὸ τραῖνο ἀπό τὸν Πύργο, φθάνομεν στήν Κυπαρισσία, στήν Μεσσήνη καί Καλάμας, καί ἀπ' ἐκεῖ στήν Τρίπολι. Οἱ ἄλλες πόλεις, Πύλος καί Ἀνδρίτσαινα δὲν ἔχουν τραῖνο. Παρατηρήσατε στό χάρτη σας καί ταξιδεύσατε ἀπό τήν Κόρινθο στάς Καλάμας ἀλλά νά περάσετε ἀπό τὰς Πάτρας!

Ὅπως εἶδαμε ὅλος ὁ νομὸς εἶναι ἓνα μεγάλο περιβόλι μέ πολλὰ φρούτα, σταφίδες, ἀμπέλια καί τόσα ἄλλα!

Νομὸς Λακωνίας (145 χιλ. κάτ.)

Μέ ἓνα πλοῖο ἀπό τὰς Καλάμας φθάνομε στό Γύθειο πού εἶναι στό βάθος τοῦ Λακωνικοῦ κόλπου, καί ἀπ' ἐκεῖ μέ αὐτοκίνητο στή Σπάρτη πού εἶναι ἡ πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ *Λακωνίας*.

Ὅρια. Ὁ νομὸς Λακωνίας ὀρίζεται, πρὸς Β. ἀπὸ τὸ νομὸ Ἀρκαδίας. Πρὸς Ν. ἀπὸ τὸ Λακωνικὸ κόλπο, πρὸς Α. ἀπὸ τὸ Μυρτῶον πέλαγος καί πρὸς Δ. ἀπὸ τὸν Νομὸν Μεσσηνίας καί τὸν Μεσσηνιακὸν κόλπον.

Κόλποι. Κόλπους ἔχει τὸ *Λακωνικὸ*.

Ἀκρωτ. Ἐχει τὸ *Ταίναρον*, καί τὸν *Μαλέαν* ἢ *Καβομαλιάν*. Τρικυμία ἐπικίνδυνη κάμνει ἡ θάλασσα εἰς αὐτὰ τὰ μέρη. Οἱ ναυτικοὶ ὅταν εἶναι τρικυμία ἀποφεύγουν νά περάσουν ἀπ' ἐκεῖ.

Ὅρη. Ἐχει δύο μεγάλα ὄρη τὸν *Ταῦγετο* πού καταλήγει στό ἀκρωτ. Ταίναρον καί τὸν *Πάργωνα*.

Ποταμοί. Ἐνας καί μόνος ποταμὸς ὑπάρχει, ὁ *Εὐρώτας* πού χύνεται στό Λακωνικὸ κόλπο.

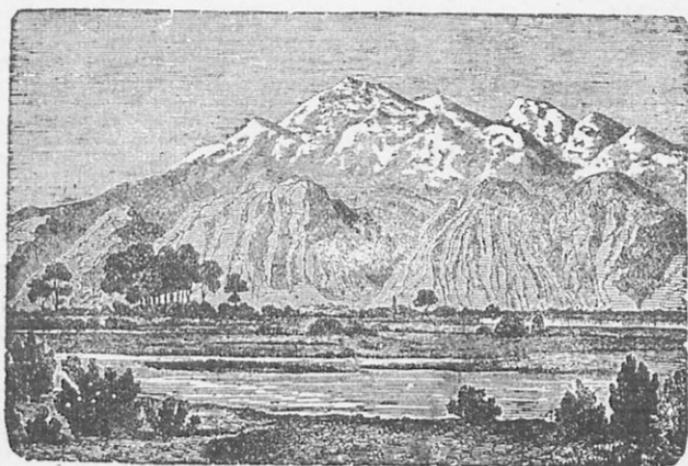
Κλίμα. Τὸ κλίμα εἶναι θερμὸν τὸ θέρος καί ψυχρὸν

τὸν χειμῶνα. Ὁ Ταῦγετος εἶναι πάντα χιονισμένος καὶ τὸ χειμῶνα προκαλεῖ ψῦχος.

Προϊόντα. Ὁ νομὸς παράγει λάδι, σιτηρά, κρασί, φασόλια, πεπόνια, λεμόνια, πορτοκάλια, καπνόν, καλαμπόκι.

Ἐπαρχίαι. Ὁ νομὸς ἔχει 4 ἑπαρχίες: 1) Ἐπαρχία *Λακεδαίμονος*, 2) *Γυθείου*, 3) *Οἰτύλου*, 4) Ἐπιδαύρου *Διμηρᾶς*.

1) Ἐπαρχία *Λακεδαίμονος*. Πρωτεύουσα ἡ *Σπάρτη* μὲ 6 χιλ. κατ. Εἶναι πόλις ὠραία πλησίον τοῦ Εὐρώτα πο-

Ἡ πεδιάς τῆς Σπάρτης καὶ ὁ Ταῦγετος.

ταμοῦ, καὶ μέσα σὲ λεμονιές καὶ πορτοκαλιές. Εἶναι πρωτεύουσα καὶ ὄλου τοῦ νομοῦ. Εἰς τὴν Σπάρτην ἐγεννήθη ὁ βασιλεὺς Λεωνίδας πού ἐπολέμησε μὲ τοὺς 300 Σπαρτιάτας εἰς τὰς *Θερμοπύλας*. Ἐκεῖ εἶχε τὸ Βασιλεῖό του καὶ ὁ Μενέλαος. Πολὺ γενναῖοι ἦσαν Σπαρτιάται στοὺς πολέμους πού ἔκαναν ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν. Πολλές φορές ἐπολέμησαν μὲ τοὺς Πέρσας. Ἀπὸ τῆ Σπάρτη ἦτο ὁ Πausanias, ὁ Εὐρυβιάδης καὶ τόσοι ἄλλοι. Ἀπὸ τὴν Ἱστορία ξεύρετε πολλὰ διὰ τὴν Σπάρτην καὶ τοὺς Σπαρτιάτας. Πλησίον τῆς Σπάρτης εἶναι τὰ ἐρείπια μιᾶς ἀρ-

χαίας πόλεως, τοῦ *Μιστρᾶ*. Ἐκκλησίες Βυζαντινές καὶ ἄλλα κτίρια ὠραῖα βρίσκονται ἐκεῖ. Αὐτὰ δείχνουν ὅτι ὁ Μιστρᾶς ἦτο ἄλλοτε μεγάλη πόλις, πρωτεύουσα τῆς Πελοποννήσου. Ἐκεῖ ἦταν βασιλεὺς ὁ Κωνστ. Παλαιολόγος πού ὕστερα ἔγινε αὐτοκράτωρ στὴν Κωνσταντινούπολιν.

Ἄλλαι πόλεις εἶναι ἡ *Δεβέτσοβα*, ἡ *Ἀναβρυτή*, τὸ *Γεωργίτσι*, τὰ *Βρέσθαινα* καὶ ἄλλαι.

Στὴν Σπάρτην δὲν ἔφθασε ἀκόμα τραῖνο. Συγκοινωνεῖ μόνον μὲ αὐτοκίνητα καὶ μὲ τὶς ἄλλες πόλεις καὶ μὲ τὰς Ἀθήνας.

2) *Ἐπαρχία Γυθείου*. Πρωτ. τὸ *Γύθειον*, πού βρίσκεται στὸ βάθος τοῦ Λακωνικοῦ κόλπου. Ἐχει λιμάνι καλὸ καὶ εἶναι τὸ ἐπίγειο τῆς Σπάρτης μὲ τὴν ὁποῖαν συνδέεται μὲ αὐτοκίνητον.

3) *Ἐπαρχία Οἰτύλου* πρωτ. ἡ *Ἀρεόπολις*. Ἡ Ἀρεόπολις καὶ ὅλη ἡ περιοχὴ τῆς λέγεται *Μάνη*, καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Μανιάται. Τὸ μέρος αὐτὸ εἶναι φτωχό, γιατί ὁ τόπος εἶναι πετρώδης καὶ ἄδενδρος. Σὲ λίγα μόνον μέρη ὑπάρχουν ἔληδες ἀπὸ τίς ὁμοῖες βγαίνει ὠραῖο λάδι. Οἱ κάτοικοι οἱ περισσότεροι φεύγουν σὲ ξένα μέρη διὰ νὰ ζήσουν, ἐπειδὴ ὁ τόπος τους εἶναι φτωχός.

4) *Ἐπαρχία Ἐπιδάουρου Διμηρᾶς* μὲ πρωτ. τοὺς *Μολάους*. Κατέχει τὸ ἀνατολικὸν τοῦ νομοῦ ὡς τὸ ἀκρωτήριο *Μαλέα*. Κοντὰ εἰς τοὺς Μολαοὺς ὑπάρχει μία μικρὰ πεδιάς πού λέγεται «*Ἔλος*» παράγει πεπόνια καὶ φασόλια. Ἄλλαι πόλεις. Ἡ *Μονεμβασία* πού εἶναι κτισμένη σ' ἓνα νησάκι μέσα στὴ θάλασσα, ἔχει γύρω τῆς φρούριο καὶ ἐνώνεται μὲ τὴν ξηρὰ μὲ ἓνα πέτρινο γεφύρι. Ἐχει ὠραῖες Βυζαντινές Ἐκκλησίες κτισμένες ἀπὸ τὰ παλαιὰ χρόνια. Πρὸς τὰ Νότια ὑπάρχουν τὰ Βάτικα ἢ Νεάπολις, πού παράγει τὰ γνωστὰ Βατικιώτικα κρεμμύδια.

Ὡστε ὁ νομὸς αὐτὸς παράγει ἰδίως λάδι, πεπόνια καὶ κρεμμύδια. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ μέρη πτωχά, καὶ δὲν ἔχει καλὴν συγκοινωνίαν.

πού καλλιεργούνται με σιτηρά, ἀμπέλια, καὶ ἑλῆές· τρέφονται δὲ πολλὰ γιδοπρόβατα.

Κλίμα. Ὀλίγον ψυχρὸν καὶ ὑγιεινόν.

Ἐπαρχίαι. Ἐπαρχίας ἔχει τέσσαρας, 1) **Μαντινείας**, 2) **Μεγαλοπόλεως**, 3) **Γορτυνίας** καὶ 4) **Κυνουρίας**.

1) **Ἐπαρχία Μυτινείας.** Ἐχει πρωτ. τὴν **Τρίπολιν** με 15 χιλ. κατ. ἡ Τρίπολις εἶναι καὶ πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ. Εἶναι ὠραία πόλις καὶ συνδέεται με σιδηρόδρομον με τὰς Ἀθήνας καθὼς καὶ με αὐτοκίνητα. Στους χρόνους τῆς σκλαβιάς ἦταν πρωτεύουσα τῆς Πελοποννήσου. Ἐκεῖ ἔμενε ὁ Τοῦρκός Πασᾶς. Ἀπὸ τοὺς τούρκους ἐλευθερώθηκε τὸ 1821.

Ἄλλο ἱστορικὸ χωριὸ πλησίον τῆς Τριπόλεως εἶναι τὸ **Βαλτέτσι** ὅπου οἱ Ἕλληνες ἐπολέμησαν τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς ἐνίκησαν. Στὰ νότια τῆς Τριπόλεως εἶναι ἡ **Τεγέα** ἡ ὁποία στὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν ἦταν μεγάλη πόλις. Ἐχει καὶ πολλὰ ἀρχαῖα ὅπως τὸ ναὸ τῆς Ἀθηνᾶς πού εἶναι τώρα ἐρείπια. Ἄλλα χωρία εἶναι ἡ **Βερζοβὰ** καὶ τὸ **Λεβίδια** καὶ ἄλλα χωρία.

2) **Ἐπαρχία Μεγαλοπόλεως** πρωτ. ἡ **Μεγαλόπολις** πού ὁ κάμπος τῆς ποτίζεται ἀπὸ τὸν Ἀλφειὸ ποταμὸ. Ἐχει πόλεις τὸ **Ἰσαρι** καὶ τὸ **Λεοντιάριον**.

3) **Ἐπαρχία Γορτυνίας** πρωτ. ἡ **Δημητσάνα** ὅπου ἐγεννήθη ὁ Πατριάρχης τῆς Κων)πόλεως Γρηγόριος ὁ Ε΄ πού ἐφονεύθη ἀπὸ τοὺς Τούρκους τὸ 1821. Ἄλλαι πόλεις εἶναι ἡ **Στεμνίτσα**, ἡ **Καρίταινα**, ἡ **Βυτίνα** πού ἔχει ὠραῖο κλίμα, σανατόριον διὰ τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τὴν σχολὴ τῶν δασοκόμων. Εἶναι πολὺ ὀρεινὸ μέρος τὰ δὲ προϊόντα ἐλάχιστα, διὰ τοῦτο οἱ κάτοικοι φεύγουν εἰς ἄλλα μέρη διὰ νὰ ζήσουν.

4) **Ἐπαρχία Κυνουρίας** πρωτ. τὸ **Λεωνίδιον**. Ἡ ἐπαρχία αὐτὴ βρέχεται ἀπὸ τὸν Ἀργολικὸ κόλπο καὶ παράγει λάδι καὶ φρούτα. Ἡ ἐπαρχία αὐτὴ λέγεται καὶ **Τσακωνιά**.

Ἄλλαι πόλεις εἶναι τὸ **Ἄστρος**, τὰ **Δολιανὰ** ὅπου οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν τοὺς Τούρκους, ὁ **Ἅγιος Πέτρος** καὶ

ἄλλαι, Ἡ ἐπαρχία αὐτὴ ἔχει πολλὰ δάση διὰ τοῦτο καὶ οἱ κάτοικοι εἶναι ἀνθρακέμποροι. (Καρβουνιάριδες).

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ

Ὅπως εἶπαμε, ἡ Πελοπόννησος ἔχει 6 νομούς, οἱ ὅποιοι ὅλοι μαζί σχηματίζουν μίαν νῆσον μεγάλην. Ἔχει ὑψηλὰ βουνὰ καὶ στὴν παραλίαν ὠραίας πεδιάδας, ὅπου καλλιεργοῦνται πολλὰ προϊόντα καὶ πρὸ πάντων ἡ μαύρη σταφίδα. Οἱ πεδιάδες ὅπου καλλιεργεῖται ἡ μαύρη σταφίδα καὶ ἡ Ραζακιά ἀρχίζουν ἀπὸ τὴν Κόρινθο καὶ κατέχουν ὅλην τὴν παραλίαν ὡς τὰς Καλάμας.

Ἄλλὰ καὶ σιτηρὰ πολλὰ παράγει ἡ Πελοπόννησος καὶ ἀρκετὸν οἶνον, ἰδίως τὸν νομὸ Ἄρκαδίας, ὅπου τὸ ψῦχος εἶναι πολὺ τὸν χειμῶνα, διότι τὰ βουνὰ της εἶναι πάντοτε σκεπασμένα ἀπὸ χιόνι. Οἱ βροχῆς στὴν Πελοπόννησον εἶναι συγχῆς καὶ δι' αὐτὸ εἶναι καὶ μεγάλοι ποταμοὶ καὶ πολλὰ προϊόντα.

Ἡ συγκοινωνία στὴν Πελοπόννησον εἶναι ἀρκετὰ καλή, σιδηρόδρομοι, αὐτοκίνητα καὶ πλοῖα ἐκτελοῦν τὴν συγκοινωνίαν κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν. Τίς ἀρχαῖες πόλεις, ὅπως τὸ Μυστρά καὶ ἄλλες, ἐπισκέπτονται πολλοὶ ξένοι. Ἡ ὠραία παραλία της πρὸ πάντοτε εἶναι ἀνθισμένη ἀναγκάζει πολλοὺς ἀνθρώπους νὰ κάμνουν τὸν γῦρον τῆς Πελοποννήσου ἢ μὲ πλοῖο ἢ μὲ τὸν σιδηρόδρομο.

Ἡ μεγαλύτεραι πόλεις τῆς Πελοποννήσου εἶναι αἱ Πάτραι μὲ 75 χιλ. κατοίκους, αἱ Καλάμαι μὲ 30 χιλ., ὁ Πύργος μὲ 20 χιλ., ἡ Τρίπολις μὲ 15 χιλ., τὸ Ἄργος μὲ 11 χιλ., καὶ ἡ Κόρινθος μὲ 10 χιλ., κλπ.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Ὁ καθένας ἄς φροντίσῃ νὰ προμηθευθῇ κρεμμύδια, σῦκα, μεταξωτὰ ὑφάσματα. Ποῦ θὰ τὰ εὔρῃ καὶ πῶς θὰ τὰ μεταφέρῃ εἰς Ἀθήναις;

Ἔνας ἄς ἐπιστεφθῇ τὴν Μαντινεῖαν καὶ ἄς μᾶς διηγηθῇ ὅ,τι γνωρίζει διὰ τὸν Ἐλαμειώνδα τὸ Θηβαῖο.

Ἄς ἐπισκεφθοῦμε τὰ ἐπίνεια τῶν νομῶν καὶ ἄς ἀγοράσουμε ὅ,τι εἶδους ἐμπορεύματα εὔρουμε ἐκεῖ.

Κάμετε στὸ χάρτη σας τὸ γῦρο τῆς Πελοποννήσου καὶ μὲ τὸ τραῖνο καὶ μὲ τὸ πλοῖο. Ποῦ θὰ σταθμεύσετε μὲ τὸ τραῖνο καὶ ποῦ θὰ προσεγγίσετε μὲ τὸ πλοῖο;

Δεῖξτε τὰ μέρη ὅπου ὁ Ἡρακλῆς ἔκαμε μεγάλα ἀνδραγαθήματα.

Πάρτε καὶ τὸ στρατὸ τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ ὀδηγήσατε τον στὴν Αὐλίδα.

Ταξιδεύσατε ἀπὸ τὴν Τρίπολιν στὰς Ἀθήνας μὲ αὐτοκίνητον καὶ λέγετε ποίας πόλεις θὰ συναντήσετε;

Θ Ε Σ Σ Α Λ Ι Α

Πρὸς Βορρᾶν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος εἶναι ἡ Θεσσαλία, ἡ ὁποία ἔχει δύο νομούς· 1) τὸν νομὸν *Λαρίσης* καὶ 2) τὸν νομὸν *Τρικκάλων*.

√ Νομὸς Λαρίσης (280 χιλ. κατ.)

Εὐρίσκεται πρὸς Β. τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ συνορεύει πρὸς Β. μὲ τὴν Μακεδονίαν, πρὸς Ν. μὲ τὸν νομὸν Φθιώτιδος, πρὸς Δ. μὲ τὸν νομὸν Τρικκάλων καὶ πρὸς Α. μὲ τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον.

Ὄρη. Πρὸς Β. ἔχει τὰ ὄρη *Καμβούνια* καὶ τὸ *Τιτάριον*. Ἐκεῖ πλησίον ὑπάρχει τὸ *Σαραντάπορον* ποῦ περνᾷ ὁ δρόμος πρὸς τὴν Μακεδονίαν. Εἰς τὸ Σαραντάπορον τὴν 9 Ὀκτωβρίου 1912 ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἐνίκησε τοὺς Τούρκους καὶ μπῆκε στὴ Μακεδονία ἡ ὁποία ἦτο ἀκόμη Τουρκική. Ἄλλα ὄρη εἶναι ὁ ξακουστὸς *Ὀλυμπος* τὸ ὑψηλότερο ὄρος τῆς Ἑλλάδος, ὅπου ἔλεγαν οἱ ἀρχαῖοι ὅτι κατοικοῦσαν οἱ θεοί. Πόσους κλέφτες καὶ ἀρματωλοὺς ἐφιλοξένησεν ὁ Ὀλυμπος στὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς καὶ τοὺς ἐφύλαξεν ἀπὸ τοὺς Τούρκους μέσα στὰ δάση του! Πόσους ἀπ' αὐτοὺς ἐδρόσισαν οἱ βρυσσοῦ-

κοιλιάδα, τὰ Τέμπη. Ἐκεῖ περνᾷ ὁ *Πηνεῖος* ποταμὸς καὶ χύνεται στὸν *Θερμαϊκὸν κόλπον*.

Ὡραία τοποθεσία τὰ Τέμπη, ὅποιος τὴν ἐπεσκέφθη ἢ ἐπέρασε ἀπ' ἐκεῖ ἔμεινε πολὺ ἐνθουσιασμένος. Μέσα στὴ χαράδρα αὐτὴ ἤσυχά χωρὶς νὰ ἀκούεται μὰ οὔτε καὶ νὰ φαίνεται ἀπὸ τὰ πυκνὰ δένδρα, περνᾷ ὁ Πηνεῖος ποταμὸς. Τὰ νερά του δὲν κελαρύζουν μὰ τὸ κελάρυμά του συμπληρώνουν τὰ πουλάκια ποὺ ἄφθονα βρίσκονται ἐκεῖ καὶ μὲ τὸ κελάδημά τους δείχνουν τὴ χαρὰ καὶ εὐχαρίστησι ποὺ αἰσθάνονται. Ἀξίζει νὰ ἐπισκεφθῆ κανεὶς αὐτὸ τὸ μέρος. Εἶναι μιὰ φυσικὴ καλλονὴ τῆς πατρίδος μας.

Νοτιώτερα ἀκόμη βρίσκεται τὸ ὄρος *Πήλιον* μὲ τὰ 24 χωριά του. Ὡραῖον ὄρος τὸ Πήλιο, κατάφυτο ἀπὸ ὄξυές, καστανιές, μηλιές, ἐλῆές, πορτοκαλιές καὶ ἄλλα. Γεμᾶτο περιβόλια καὶ χωριά ὁμορφοκτισμένα καὶ πλούσια ἀπὸ τὰ προϊόντα τους. *Φυρῖκια τοῦ Βόλου, ἐλῆές, λάδι τοῦ Βόλου κλπ.*

Ποταμοί. Ἕνας καὶ μόνος, ὁ *Πηνεῖος* ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὰ βουνὰ τῆς Πίνδου, δέχεται πολλοὺς παραποτάμους καὶ χύνεται ὅπως εἶπαμε στὴ θάλασσα τοῦ Θερμαϊκοῦ. Πολλές φορὲς πλημμυρίζει καὶ κάνει καταστροφές. Ἀπὸ τὰ νερά του πίνουν καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Λαρίσσης ποὺ δὲν ἔχουν ἄλλα νερά. Ἐχουν καλὰ διύλιστήρια ὅπου καθαρίζουν τὸ νερὸ τοῦ ποταμοῦ καὶ μὲ βυτία τὸ μεταφέρουν στὰ σπιτία τους.

Πεδιάδες. Ἡ *Θεσσαλική*, εἶναι μιὰ μεγάλη πεδιάδα ποὺ ὅταν εἶναι σπαρμένη μὲ τὰ σιτηρὰ τῆς φαίνεται ἀπὸ ψηλὰ σὰν θάλασσα μὲ τὰ γαλανὰ νερά της. Γύρω της εἶναι κλεισμένη ἀπὸ βουνὰ ψηλὰ ποὺ καὶ τὸ καλοκαίρι οἱ κορυφές τους εἶναι χιονισμένες. Ἡ πεδιάδα αὐτὴ ποτίζεται ἀπὸ τὸν Πηνεῖο ποταμὸ, θεωρεῖται δὲ ὡς ἀποθήκη σιτηρῶν τῆς Ἑλλάδος, παράγει σιτηρὰ καὶ τρέφει γιδοπρόβατα.

Λίμνες. Ἡ *Βοιβηῖς* (Κάρλα) μὲ τὰ ψάρια της, ἢ *Ἀσκουρῖς* καὶ ἡ *Νεξερός*. Ἡ παλαιὰ λίμνη *Νεσσωνῖς* τώρα εἶναι ἔλος (βάλτος).

Κλίμα. Τὸ κλίμα τοῦ νομοῦ εἶναι περισσότερο ψυχρὸ

τό χειμῶνα. Τὰ γύρω βουνά με τὰ χιόνια προκαλοῦν ψυχὸς δριμύ τὸν χειμῶνα. Τὸ θέρος εἶναι θερμὸν ἰδίως εἰς τὰς πεδιάδας.

Κόλποι. Ὁ Παγασητικὸς.

Ἄκρωτ. Ἔχει τὴ **Σηπιάδα** καὶ τὸ **Τρίκερι** ποῦ κλείνουν ἔμπρὸς τὸν Παγασητικὸν κόλπον καὶ σχηματίζουν ἓνα καλὸ λιμάνι. Στὸ λιμάνι αὐτὸ ἀράζουν τὰ πλοῖα ποῦ ἐφοδιάζουν με ἔμπορεύματα ὀλόκληρον τὴ Θεσσαλία. Τὸ λιμάνι αὐτὸ κλείεται ἀπὸ τὴ χερσόνησο **Μαγνησία** ἢ ὁποῖα ὁμοιάζει με ἀγκίστρι.

Ἐπαρχίαι. Ὁ νομὸς χωρίζεται σὲ 7 ἐπαρχίας τὰς ἐξῆς: 1) **Δαρίσης**, 2) **Τυρνάβου**, 3) **Ἐλασσῶνος**, (4) **Ἀγυιάς**, 5) **Βόλου**, 6) **Ἀλμυροῦ**, 7) **Φαρσάλων**.

1) **Ἐπαρχία Δαρίσης**, ἔχει πρωτεύουσαν τὴ **Λάρισα** με 25 χιλ. κατ. Εἶναι ἡ σπουδαιότερα πόλις τῆς Θεσσαλίας καὶ βρίσκεται στὴ δεξιὰ ὄχθη τοῦ Πηγιοῦ ποταμοῦ. Ἔχει καλὰς ὁδοὺς καὶ καλὴν συγκοινωνίαν. Εἶναι σπουδαῖον ἔμπορικὸν κέντρον, ὅλα τὰ προϊόντα συγκετρώνονται ἐκεῖ καὶ ἀποστέλλονται στὰς διαφόρους πόλεις. Ἔχει ἐργοστάσια βαμβακερῶν ὑφασμάτων, ἐργοστάσια ξυλουργικά, καὶ ἐργοστάσιον ἠλεκτροφωτισμοῦ. Ἡ Λάρισα καὶ ὅλη ἡ Θεσσαλία ἐλευθερώθη ἀπὸ τοὺς Τούρκους τὸ 1881.

Πρὸς Β. τῆς Λαρίσης ὑπάρχει τὸ χωρίον **Ἀμπελάκια**. Ἄλλοτε εἶχε ὑφαντουργεῖα ὅπου εἰργάζοντο συνεταιρικὰ οἱ κάτοικοι καὶ ἐμοίραζαν τὰ κέρδη. Στὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς ἀποτελοῦσε ἰδιαιτέραν κοινότητα καὶ εἶχε σχολεῖα στὰ ὁποῖα ἐδίδαξαν οἱ καλύτεροι διδάσκαλοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὁ Εὐγένιος Βούλγαρις καὶ ἄλλοι.

2) **Ἐπαρχία Τυρνάβου**, πρωτ. ὁ **Τύρναβος**, εὐρίσκεται στὰ ΒΔ. τῆς Λαρίσας ἔχει πολλὰς μουριές, τρέφει μεταξοσκώληκα καὶ βγάζει τὸ περίφημο οὔζο τοῦ Τυρνάβου. Ἄλλη πόλις ἡ **Ραψάνη** ποῦ παράγει οἶνον καὶ μετὰξι.

3) **Ἐπαρχία Ἐλασσῶνος**, πρωτ. ἡ **Ἐλασσών**. Ἀπὸ τὸν Τύρναβο προχωρώντας περνοῦμε τὸ στενὸ τῆς Μελοῦνας καὶ ἀπ' ἐκεῖ φθάνομε εἰς τὴν Ἐλασσῶνα. Ὁ κάμπος τῆς εἶναι εὐφορος καὶ παράγει σιτηρά, σταφύλια καὶ ἄλλα.

Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1912 ὁ Ἑλλην. στρατός κατέλαβε τὴν Ἐλασσῶνα ἢ ὅποια πρωτῆτερα ἦτο Τουρκική.

Κοντὰ στὴν Ἐλασσῶνα εἶναι ἡ μικρὰ κωμόπολις *Τσαρίτσανη*.

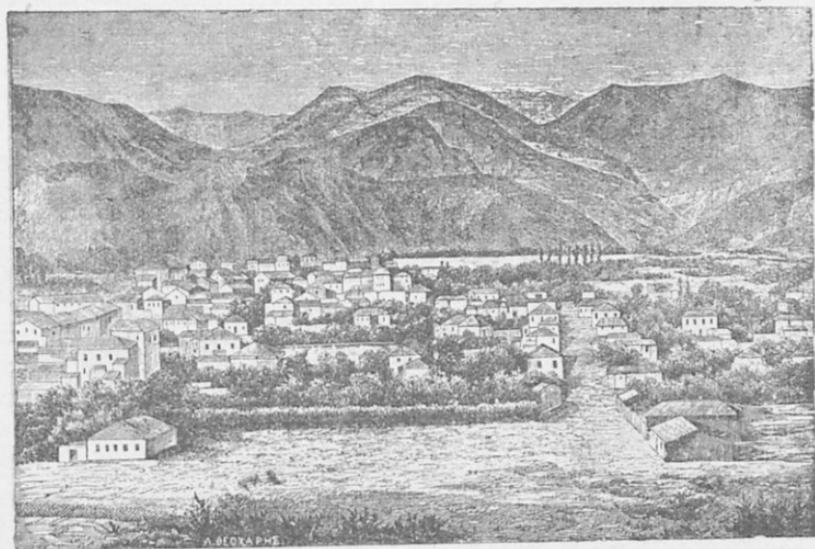
Ἐπαρχία Ἀγνιάς, πρωτ. ἡ *Ἀγνιά* γνωστὴ γιὰ τὰ φρούτα της καὶ τὰ κουκούλια της. Τὸ *Τσάγεξι* στάς ἐκβολὰς τοῦ Πηνειοῦ ποταμοῦ, ἔχει ἰαματικά νερά, οἱ δὲ κάτοικοι εἶναι ναυτικοί. Ἄλλο χωρίον εἶναι τὸ *Κεραμίδι*.

5) *Ἐπαρχία Βόλου* ἢ *Μαγνησίας* πρωτεύουσα ὁ *Βόλος* μὲ 50 χιλ. κατοίκους. Ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ μὲ ἓνα πλοῖο φθάνει ὅποιος θέλει στὸ Βόλο πού εἶναι στὸ μυχὸ τοῦ Παγασητικοῦ κόλπου, εἶναι τὸ ἐπίνειον ὅλης τῆς Θεσσαλίας καὶ ἔχει καλὸ λιμάνι. εἶναι πόλις ὠραία πλουσία ἠλεκτροφωτισμένη καὶ μὲ ἀσφαλτοστρωμένους δρόμους. Ἐχει ἀλευρομύλους, ἐργοστάσια ζυμαρικῶν καὶ ζαχαρωτῶν (λουκούμια, κουφέτα, καραμέλλες). Ἐχει ἐργοστάσια ὕφασμάτων καὶ μηχανῶν. Ἐτσι εἶναι μία πόλις ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανικὴ. Διατηρεῖ καὶ μίαν ἀλυκὴν ἀπὸ τὴν ὁποίαν βγαίνει τὸ ἀλάτι.

Πλησίον τοῦ Βόλου εἶναι ὁ ἄνω *Βόλος* πού ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλὰ μικρὰ χωριά. Πρὸς Δ. τοῦ Βόλου εἶναι αἱ *Παγασαί*, ἀρχαία πόλις, καὶ πρὸς Ν. ἡ *Ἴωλικὸς* ὅπου ἔφυγαν οἱ Ἀργοναῦται μὲ τὸν Ἰάσωνα καὶ πῆγαν στὴν Κολχίδα γιὰ τὸ χρυσόμαλλο δέρμα. Δυτικὰ τοῦ Βόλου εἶναι αἱ ἀρχαῖαι *Φερραὶ* ἢ πατρίδα τοῦ Ρήγα τοῦ Φερραίου, σήμερον λέγεται *Βελεσίνο*. Ἀπὸ τὸ Βόλο ἄν κυττάξῃ κανεὶς πρὸς τὸ Πῆλιο θὰ ἴδῃ στὶς πλαγιὰς του κτισμένα 24 χωριά, ἀπὸ τὰ ὅποια τὰ πιὸ σπουδαῖα εἶναι ἡ *Ζαγορά*, ὅπου ἐσπούδασεν ὁ Ρήγας ὁ Φερραῖος, ἡ *Πορταριά*, ἡ *Ἀργαλασιή*, ἡ *Μακρονίτσα* μὲ τὰ βυρσοδεφεῖα της, ἡ *Τσαγκαράδα*, ἡ *Δεχώνια* καὶ ἄλλα.

6) *Ἐπαρχία Ἀλμυροῦ* πρωτεύουσα ὁ *Ἀλμυρός*. Ἡ πόλις εἶναι κτισμένη μέσα σὲ πεδιάδα πού καλλιιεργεῖται μὲ σιτηρὰ, καπνὸ, βαμβάκι. Συνδέεται μὲ τὸ Βόλο μὲ αὐτοκίνητα· ἄλλο χωρίον ἢ *Εὐξεινούπολις* ὠνομάσθη

ούτω διότι ἐκτίσθη ἀπὸ πρόσφυγας ποῦ ἦλθον ἀπὸ τὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου πόντου.

Τὰ Φάρσαλα

7) Ἐπαρχία Φαρσάλων πρωτεύουσα τὰ *Φάρσαλα*. Ἐχει Γεωργικὴν σχολὴν καὶ ἐργοστάσιον ἠλεκτροφωτισμοῦ καὶ παράγει σιτηρὰ καὶ καπνὸ.

√ Νομὸς Τρικκάλων (215 χιλ. κατ.)

Ἄρεια. Ὁ νομὸς Τρικκάλων εὐρίσκεται Δυτικὰ τοῦ νομοῦ Λαρίσης καὶ συνορεύει πρὸς Β. μετὸν νομὸν *Κοζάνης*, πρὸς Ν. μετὸν νομὸν *Αἰτωλίας* καὶ *Ἀκαρνανίας*, πρὸς Δ. μετὸν νομὸν *Ἄρτης* καὶ πρὸς Α. μετὸν νομὸν *Λαρίσης*,

Ἄρεια. Τὰ *Χάσια*, πρὸς τὰ Βόρεια μέρη καὶ ἡ *Πίνδος* σκεπασμένα μετὰ δάση ἀπὸ ὄξυες καὶ ἑληές. Εἰς τοὺς πρόποδας τῆς Πίνδου φυτρῶνουν πεῦκα καὶ καστανίες.

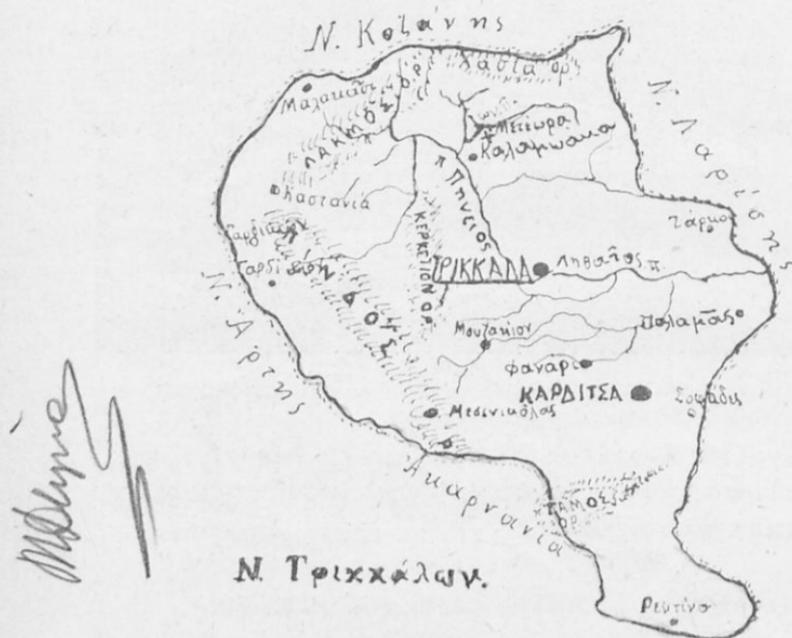
Ποταμοί. Οἱ ποταμοὶ τοῦ εἶναι παραπόταμοι τοῦ Πηνειοῦ. Ὁ *Ἐνιππεύς*, ὁ *Ληθαῖος*, ὁ *Σοφαδίτικος* καὶ ἄλλοι μικροὶ ποῦ χύνονται στὸν Πηνειὸ ποτομό.

Πεδιάδες. Τῶν Τρικκάλων, ἡ ὁποία εἶναι εὐφορος καὶ παράγει σιτηρά, τρέφει δὲ καὶ γιδοπρόβατα.

Ὁ νομὸς Τρικκάλων ἔχει τρεῖς ἐπαρχίας.

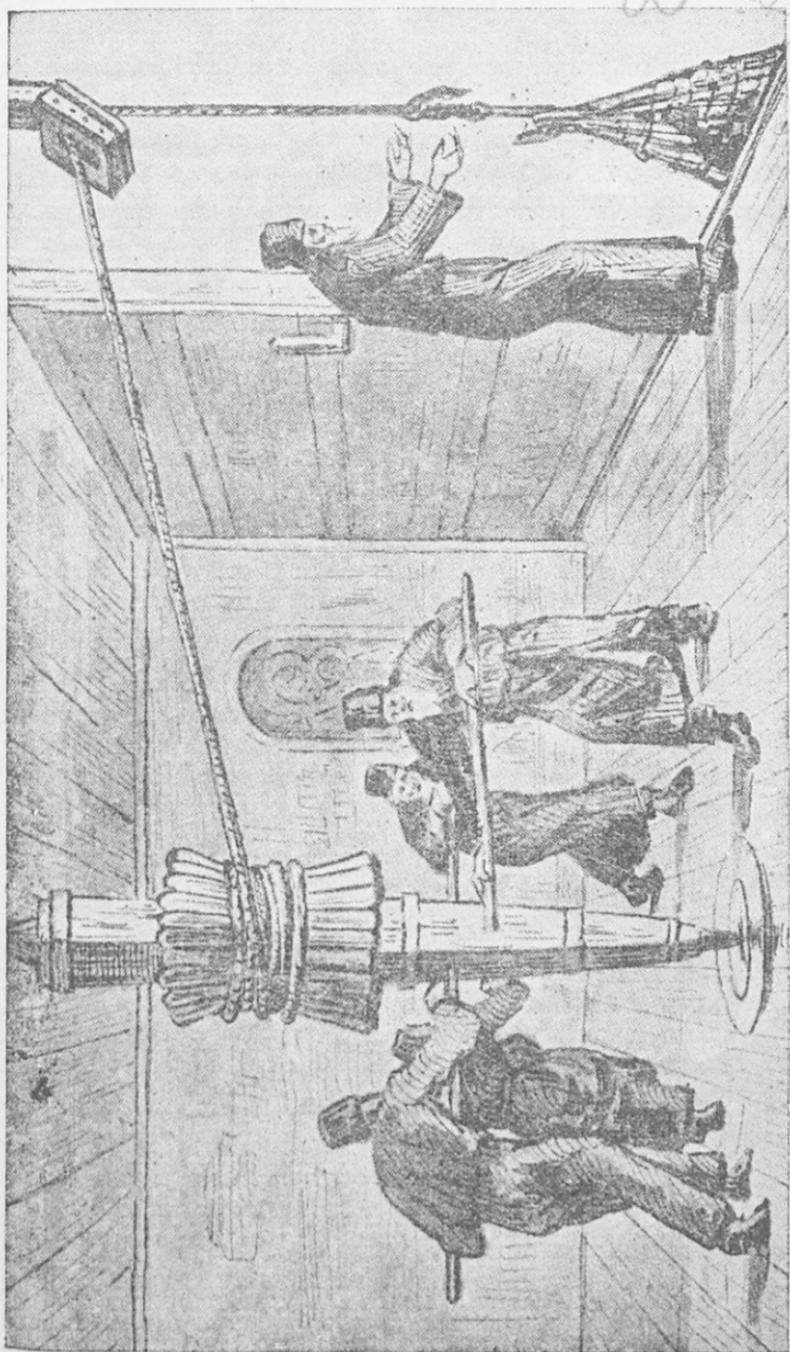
Ἐπαχίαι. 1) Τρικκάλων, 2) Καλαμπάκας καὶ 3) Καρδίτης.

Ἐπαρχία Τρικκάλων πρωτεύουσα τὰ **Τρίκκαλα**, μὲ 20 χιλ. κατ. Μέσα ἀπὸ τὰ Τρίκκαλα περνᾷ ὁ ποταμὸς Λη-

θαῖος ὁ ὁποῖος ἔχει 6 γεφύρια. Ἡ πόλις ἔχει καὶ ἀρκετὰ ἐργοστάσια π.χ. ἀλευρομύλους, νηματοργεῖα, ὕφαντουργεῖα κ.λ.π., ἄλλη πόλις εἶναι τὸ **Ζάροιο** καὶ τὸ **Γαρδίκι**.

2) **Ἐπαρχία Καλαμπάκας** πρωτ. ἡ **Καλαμπάκα**. Πρὸς τὰ Β. τῆς Καλαμπάκας ὑπάρχουν βράχοι ὕψηλοι 100 μέτρων καὶ πλέον, πάνω στοὺς ὁποῖους εἶναι κτισμένα μοναστήρια. Οἱ βράχοι αὐτοὶ εἶναι τὰ **Μετέωρα**. Διὰ νὰ ἀναβῆ κανεὶς στὰ μοναστήρια αὐτὰ θὰ ἀναβῆ μὲ σκάλες ἀπὸ σκοινιά ἢ μέσα σὲ κοφίνια ἢ πλεκτὰ δίχτυα ποὺ τὰ τρα-

Ἀνάβασις εἰς τὰ Μετέωρα.

βοῦν οἱ καλόγηροι. Ἄλλα χωριά εἶναι ἡ *Καστανιά* καὶ ἄλλα.

3) Ἐπαρχία *Καρδίτσας* πρῶτ. ἡ *Καρδίτσα* 14 χιλ. κατ. Ἄλλα χωριά εἶναι οἱ *Σοφάδες* ὁ *Παλαμᾶς* καὶ τὸ *Σμόκοβο* γνωστὸ διὰ τὰ λουτρά ποῦ εἶναι κατάλληλα ἰδίως διὰ τὰ μικρὰ παιδιὰ. Ἄλλα χωριά εἶναι τὸ *Φανάρι* καὶ ἡ *Ρεντίνα*.

ΑΣΚΗΣΙΣ

Κάμετε ἓνα ταξίδι ἀπὸ τὰς Ἀθήνας στὴν Λάρισα, Βόλο καὶ Τρίκαλα. Ποῖο τραῖνο θὰ πάρετε καὶ ποίας πόλεις θὰ ἀπαντήσετε;

Οἱ ὄπωροπῶλαι ποῦ θὰ ἀγοράσουν μῆλα ἢ κάστανα πῶς θὰ φθάσουν ἐκεῖ;

Πῶς θὰ ἐπισκεφθοῦμε τὰ Μετέωρα;

Πῶς τὴν Πατρίδα Ρήγα τοῦ Φερραίου;

Πῶς θὰ φθάσουμε στὰ στενὰ τοῦ Σαρανταπόρου καὶ στὴν Ἐλασσόνα;

Σὲ ποῖο λιμάνι θὰ φέρῃ τὰ σιτηρὰ ὁ ἔμπορος;

Δεῖξατε τὰς λίμνας, τὰ ὄρη καὶ τοὺς ποταμοὺς τῆς Θεσσαλίας.

Ποία πόλις ἔχει λουτρά ποῦ ὠφελοῦν πρὸ παντὸς τὰ μικρὰ παιδιὰ; πῶς πηγαίνομε ἐκεῖ;

Πότε ἐνώθηκε ἡ Θεσσαλία μὲ τὴν Ἑλλάδα;

Λέγετε τοὺς νομοὺς καὶ τὰς πρωτεύουσας τῶν νομῶν τῆς Θεσσαλίας.

Περιγράψατε τὰ Τέμπη, τὸν Ὀλυμπον καὶ τὰ Μετέωρα.

Η Π Ε Ι Ρ Ο Σ

"Ηπειρος λέγεται τὸ μέρος τῆς Ἑλλάδος ποῦ βρίσκεται μεταξύ τοῦ Ἴονιου πελάγους, τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, τῶν Νομῶν Τρικκάλων καὶ Κοζάνης καὶ τῆς Ἀλβανίας.

Ἡ Ἡπειρος ἔχει τέσσαρας νομούς, 1) τὸν Νομὸν *Ἰωαννίνων*, 2) τῆς *Θεσπρωτίας*, 3) τῆς *Ἄρτας* καὶ 4) τῆς *Πρεβέζης*.

Ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ μὲ ἀτμόπλοιοι μποροῦμε νὰ φθάσωμε στὰ Ἰωάννινα.

Στὸ ταξίδι μας αὐτὸ θὰ περάσουμε τὸ Σαρωνικὸ κόλπο, τὸν Ἴσθμὸ τῆς Κορίνθου, τὸν Κορινθιακὸ κόλπο, τὸν κόλπο τῶν Πατρῶν, τὸ Ἴόνιον πέλαγος καὶ ἀμέσως πρὸς Β. φθάνομεν εἰς τὸ λιμάνι τῆς Πρέβεζας. Ἀπ' ἐκεῖ μὲ αὐτοκίνητο φθάνομεν στὰ Ἰωάννινα σὲ μιὰ μεγάλη πόλιν τῆς Ἡπείρου, ποῦ εἶναι καὶ πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων. Δυνάμεθα ὅμως καὶ μὲ τὸ ἀεροπλάνο νὰ φθάσωμεν ἐκεῖ καὶ πολὺ γρήγορα.

Νομὸς Ἰωαννίνων (180 χιλ. κατ.).

"Θρια. Ὅπως βλέπετε στὸ χάρτη ὁ νομὸς αὐτὸς συνορεύει πρὸς Β. μὲ τὴν Ἀλβανίαν, πρὸς Ν. μὲ τὸν νομὸν Πρεβέζης, πρὸς Α. μὲ τὸ νομὸ Ἄρτης καὶ Κοζάνης καὶ πρὸς Δ. μὲ τὸ νομὸ Θεσπρωτίας.

"Ορη. Ὁ νομὸς, ὡς καὶ ὅλη ἡ Ἡπειρος, εἶναι ὄρεινός. Τὰ κυριώτερα ὄρη εἶναι τὸ *Μιτσικέλι*, ἡ *Τύμφη*, ὁ *Τόμαρος* καὶ τὰ ὄρη τοῦ *Σουλίου*, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι πολὺ ὑψηλά, ἀλλὰ εἶναι στενόμακρα καὶ ἀπόκρημνα.

Ποταμοί. Ποταμοὺς ἔχει τὸ *Θύαμι* ἢ *Καλαμᾶ*, ποῦ χύνεται εἰς τὸ Ἴόνιο πέλαγος, τὸν *Ἀραχθὸ* ποῦ χύνεται εἰς τὸν Ἀμβρακικὸ κόλπον καὶ τὸν *Ἀχέροντα* ποῦ τὸν χωρίζει ἀπὸ τὸ Ν. Πρεβέζης.

Λίμναι. Ἡ *Παμβῶτις* στὰ Ἰωάννινα. Στὸ μέσον τῆς λίμνης ὑπάρχει μικρὸ νησάκι, ὅπου ἐφονεύθη ὁ Ἀλῆ πασσᾶς ὁ τύραννος τῶν Ἰωαννίνων.

Κλίμα. Τό κλίμα τοῦ νομοῦ στά παράλια εἶναι θερμόν ἐνῶ στά μεσόγεια δηλ. σέ μέρη μακράν τῆς θαλάσσης εἶναι ψυχρόν ἀλλά ὑγιεινόν.

Προϊόντα. Ὁ Νομός παράγει δημητριακοὺς καρπούς, κρασί καί φρούτα ἀπό διάφορα καρποφόρα δένδρα καί τρέφει πολλὰ γιδοπρόβατα.

Ἐπαρχίαι. Ὁ νομός χωρίζεται εἰς 4 ἑπαρχίας. 1) Ἰωαννίνων, 2) Μετσόβου, 3) Πωγωνίου καί 4) Κονίτσης.

1) Ἐπαρχία Ἰωαννίνων, πρωτεύουσα τὰ Ἰωάννινα ἢ Γιάννενα, πλησίον τῆς λίμνης Παμβώτιδος. Εἶναι πρωτεύουσα καί τοῦ Νομοῦ, ἄλλοτε ἦτο πρωτεύουσα ὅλης τῆς Ἠπείρου, εἶχε δέ καί τὴν ἔδραν τοῦ ὀ' Ἀλῆ Πασσᾶς. Ἐχει περί τὰς 20 χιλ. κατ.

Δέν εἶναι πολὺ ὠραία διότι δέν ἔχει καλοὺς δρόμους, ἐκτός ἀπὸ δύο κεντρικοὺς. Ὑπάρχει ἐκεῖ ἡ Ζωσιμαία

σχολή και Ὑφαντουργεῖον. Τὰ Ἰωάννινα κατέλαβε ὁ Ἑλλην. στρατὸς τὴν 21 Φεβρουαρίου 1913 καὶ ἐλευθέρωσεν αὐτὰ ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Ἐκεῖ ἐγεννήθησαν σπουδαῖοι ἄνδρες ὁ Χατζηκώστας, ὁ Καπλᾶνος καὶ ἄλλοι οἱ ὁποῖοι ὠφέλησαν πολὺ τὴν Ἑλλάδα.

Εἰς τὰ Ν.Δ. τῶν Ἰωαννίνων ὑπάρχουν ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως *Δωδώνης* ὅπου ὑπῆρχε τὸ μαντεῖον τοῦ θεοῦ Δία. Τὸ *Ζαγόρι* ἢ *Ζαγοροχώρια* εἶναι μιὰ περιοχὴ ἀπὸ 46 χωριά, οἱ κάτοικοι τῶν χωρίων τούτων ἀγαποῦν τὰ γράμματα τὰς ἐπιστήμας καὶ τὸ ἐμπόριον. Εἶναι πατρὶς τοῦ Ριζάρη (Ριζάρειος σχολῆ).

Πρὸς Ν. τοῦ Ζαγορίου εἶναι τὸ *Συρᾶκο* ἢ πατρίδα τοῦ Κρυστάλλη.

1) *Ἐπαρχία Μετσόβου*, πρωτ. *Μέτσοβον*. Εὐρίσκεται στὸ δρόμο πού πηγαίνει πρὸς τὴν Θεσσαλίαν. Εἶναι ἡ πατρίδα τοῦ Ἀβέρωφ, τοῦ Στουρνάρα, τοῦ Τσοῖτσα πού ἔφτιαξαν μὲ δικά τους χρήματα τὸ *Μετσόβειον Πολυτεχνεῖον* καὶ ἐμαρμάρωσαν τὸ *Στάδιο*. Ὁ δὲ Ἀβέρωφ ἔφτιαξε καὶ τὸ πολεμικὸ μας πλοῖο τὸν *Ἀβέρωφ*.

Ἄλλοι Ἠπειῶται ὅπως ὁ *Σίνας* ἔκαμε τὴν Ἀκαδημία καὶ τὸ Ἀστεροσκοπεῖον, ὁ *Χατζηκώστας* τὸ Ὀρφανοτροφεῖο τοῦ Χατζηκώστα, οἱ *Ζάππαι* ἔκτισαν τὸ Ζάππειο, καὶ ἄλλοι. Αὐτοὶ ἦσαν ὅλοι Ἠπειῶται. Ἀφῆκαν τὸν πτωχὸ τόπο τους ἐπῆγαν σὲ ξένα μέρη εἰργάσθησαν καὶ μὲ τὰ χρήματα πού ἐκέρδισαν ὠφέλησαν τὴν Ἑλλάδα ὀλόκληρον καὶ τὴν πατρίδα τους ὅπου γεννήθηκαν.

Ὅλοι αὐτοὶ γιὰ τὰ καλὰ πού ἔκαμαν ὠνομάσθησαν Ἐθνικοὶ Εὐεργεταί.

3) *Ἐπαρχία Κονίτσης*, πρωτ. ἡ *Κόνιτσα* πλησίον τοῦ Ἀῶου ποταμοῦ καὶ τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι κατασκευάζουν μάλλινα ὑφάσματα, ἰδίως κάπες. Ὁ τόπος τρέφει πολλὰ ζῶα καὶ παράγει πολὺ τυρὶ.

4) *Ἐπαρχία Πωγωνίου*, πρωτ. τὸ *Δελβινάκι* τοῦ ὁποίου οἱ κάτοικοι ζοῦν ἀπὸ τῆ Γεωργία.

Νομός Θεσπρωτίας.

Ὁ Νομός οὗτος ἦτο ἠνωμένος μὲ τὸν νομὸν Ἰωαννίνων, τῶρα ὅμως ἐχωρίσθη καὶ ἀπετέλεσε χωριστὸν νομὸν.

Ὅρια. Ὁρίζεται πρὸς Β ἀπὸ τὴν Ἀλβανίαν, πρὸς Ν ἀπὸ τὸν Ν. Πρεβέζης πρὸς Α ἀπὸ τὸν Ν. Ἰωαννίνων καὶ πρὸς Δ ἀπὸ τὸ Ἰόνιον πέλαγος.

Ὅρη. Τὰ ὄρη τοῦ Σουλίου καὶ ἄλλα μικρότερα.

Ποταμοί. Ὁ Θύαμις ἢ Καλαμᾶς, ποῦ χύνεται στὸ Ἰόνιον πέλαγος.

Προϊόντα. Δημητριακοὶ καρποὶ καὶ κτηνοτροφικά.

Κλίμα. Στὰ παράλια γλυκὺ στὰ μεσόγεια ψυχρὸ.

Ἐπαρχίαι. Ὁ Νομός ἔχει μιὰ ἐπαρχία, τὴν ἐπαρχίαν Θεσπρωτίας μὲ πρωτεύουσαν τὴν πόλιν Ἡγουμενίτσαν μὲ 600 κατ. καὶ ὠραῖον λιμμένα. Ἄλλαι πόλεις εἶναι ἡ Παραμυθία, αἱ Φιλιάται, ἡ Σαγιάδα, τὸ Μαργαρίτι ἢ Πάργα καὶ τὸ Σοῦλι γνωστὸν ἀπὸ τοὺς πολέμους τῶν Σουλιω-

Είναι κτισμένη στην άριστερά ὄχθη τοῦ ποτ. Ἐράχθου. Ἄλλαι πόλεις καὶ χωρία εἶναι ἢ *Κόπρανα*, πλησίον τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου. Εἶναι τὸ ἐπίνειον τοῦ νομοῦ μὲ καλὸ λιμάνι καὶ ἀλυκὰς ἀπὸ τὰς ὁποίας βγαίνει ἀλάτι. Ἄλλα χωρία εἶναι ἢ *Σκουληκαριά*, ὅπου ἐγεννήθη ὁ Γεώργ. Καραϊσκάκης, τὰ Ἄγναντα, τὰ *Περάμαντα*, οἱ *Καλαγύτες* τὸ *Βουλγαρέλι*, ἢ *Σαλαῶρα* καὶ τὸ *Πέτα* γνωστὸ ἀπὸ τὴν μάχην τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Τούρκων τὸ 1821.

Νομὸς Πρεβέζης (80.000 κατ.).

Ὄρη. Εὐρίσκεται Δυτικὰ τοῦ νομοῦ Ἄρτης καὶ συνορεύει πρὸς Β μὲ τὸ νομὸ Ἰωαννίνων καὶ Θεσπρωτίας

πρὸς Ν μὲ τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον, πρὸς Α μὲ τὸ νομὸ Ἄρτης καὶ πρὸς Δ μὲ τὸ Ἰόνιον πέλαγος.

Ὄρη. Τὰ ὄρη τοῦ *Σουλίου* στὰ σύνορα τῶν νομῶν Ἰωαννίνων καὶ Πρεβέζης καὶ τὸ *Ξεροβοῦνι Ποταμοί*. Ὁ *Δοῦρος* καὶ ὁ *Ἀχέρων*.

Κλίμα. Ὑγιεινὸν ὀλίγον ψυχρὸν στὰ μεσόγεια ἐν ᾧ στὰ παράλια εἶναι γλυκὺ γιατί τὸ μετριάζουν οἱ ἄνεμοι ποὺ πνέουν ἀπὸ τὴ θάλασσα.

Προϊόντα. Τὰ προϊόντα τοῦ νομοῦ εἶναι σιτάρι, ἀραβόσιτος, πορτοκάλλια, λεμόνια κλπ.

Ἐπαρχίαι. Ἔχει 2 ἐπαρχίας.

1) **Πρεβέζης** καὶ 2) **Λευκάδος.**

Ἐπαρχία Πρεβέζης πρωτ. **Πρέβεζα.** Ἡ Πρέβεζα εἶναι πρωτ. καὶ τοῦ νομοῦ ἔχει 10 χιλ. κατ. καὶ εὐρίσκεται στὴν εἴσοδο τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου ἀπέναντι τοῦ ἄκρωτ. **Ἀκτιον.** Εἶναι μικρὰ πόλις ἀλλὰ σπουδαία γιὰ τὴν Ἠπειρο γιὰτὶ εἶναι τὸ ἐπίνειό της. Στὸ λιμάνι τῆς Πρεβέζης ἀράζουν τὰ πλοῖα ποὺ μεταφέρουν ἐπιβάτες καὶ ἐμπορεύματα. Ἀπὸ τὴν Πρέβεζα φεύγει καὶ ὁ μόνος δρόμος ποὺ πηγαίνει στὰ Ἰωάννινα καὶ στὰς ἄλλας πόλεις τῆς Ἠπείρου.

Ἀπὸ τὴν Πρέβεζα μὲ τὸ αὐτοκίνητο προχωροῦμε πρὸς τὰ βόρεια, συναντοῦμε τὸν ποταμὸ **Λοῦρο** ποὺ σχηματίζει ὠραίους καταρράχτες καὶ τὸ **Ζάλογγον.**

Ποῖς δὲν γνωρίζει τοὺς βράχους τοῦ Ζαλόγγου, ποὺ 60 γυναῖκες Σουλιώτισσες γιὰ νὰ μὴ πέσουν αἰχμάλωτες στὰ χέρια τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ ἐπροτίμησαν νὰ πέσουν ἀπὸ τοὺς βράχους κάτω στὸν ποταμὸ Ἀχέροντα καὶ νὰ πνιγθοῦν αὐτὲς καὶ τὰ παιδιά τους! Θυμηθῆτε τὸ τραγουδι «Ἔχε γειὰ καὺμένε κόσμε» γι' αὐτὲς τὸ τραγουδοῦν.

Προχωρῶντας φθάνομε μὲ τὸ αὐτοκίνητο στὴ **Φιλιπιάδα**, ἓνα χωριὸ ποὺ κατοικοῦν γεωργοί.

2) **Ἐπαρχία Λευκάδος**, πρωτ. **Λευκάδα.** Εἶναι μικρὰ πόλις πλησίον τοῦ στενοῦ ποὺ γίνεται μεταξὺ τοῦ Νομοῦ Ἀκαρνανίας καὶ Λευκάδος. Ἄλλοτε ἡ Λευκάδα ἦταν ἐνωμένη μὲ τὴν Ἀκαρνανία μὲ μιὰ στενὴ λωρίδα ξηρᾶς τὴν ἀπέκοψαν ὅμως οἱ Κορίνθιοι διὰ νὰ περνοῦν τὰ πλοῖα τους. Τὰ σπίτια εἶναι ξύλινα διότι τὸ νησί αὐτὸ παθαίνει ἀπὸ σεισμούς. Παράγει λάδι, κρασί, καὶ σταφίδες καὶ τελειώνει στὸ Ἀκρωτήριο **Λευκάτα** ποὺ εἶναι πολὺ ἀπόκρημνο. Πλησίον τῆς εἶναι καὶ τὸ νησί **Τάφος.**

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ

Ὅπως εἶδομεν ἡ Ἡπειρος βρῖσκεται στὸ Βορειοδυτικὸ μέρος τῆς Ἑλλάδος. Εἶναι χώρα ὄρεινὴ μὲ ὄρη τὸν Τόμαρο τὸ Μιτσικέλι καὶ ἄλλα. Ἔχει ἐπίσης καὶ ἀρκετοὺς ποταμούς, ὅπως τὸν **Θύαμιν, Δοῦρον, Ἄραχθρον, Ἀχέρονια** καὶ ἄλλους οἱ ὅποιοι ποτίζουσι τὴν πεδιάδα τῆς Ἄρτης καὶ τῶν Ἰωαννίνων. Αἱ πεδιάδες αὗται καλλιεργοῦνται μὲ σιτηρὰ ἀραβόσιτον, ἐλῆές, ἀμπέλια, λεμονιές, πορτοκαλιές καὶ ἄλλα. Τρέφουσι πολλὰ γιδοπρόβατα ἀπὸ τὰ ὅποια πέρνουσι μαλλιὰ, τυρὶ, βούτυρο, κλπ.

Συγκοινωνία δὲν ἔχει καλὴ. Σιδηρόδρομος δὲν ὑπάρχει σὲ κανένα μέρος, μόνον αὐτοκίνητο καὶ αὐτὸ σὲ λίγα μέρη ὅπου ὑπάρχουσι καλοὶ δρόμοι.

Ἔτσι ἡ Πρέβεζα μὲ τὰ Ἰωάννινα συγκοινωνεῖ μὲ αὐτοκίνητο καθὼς καὶ μὲ τὴν Παραμυθιά, Ἄρταν καὶ Κόπραϊναν. Στὰ ἄλλα μέρη ἡ συγκοινωνία γίνεται μὲ ζῶα. Οἱ ἄνθρωποι δὲν ζοῦσι καλά ἐπειδὴ δὲν ἔχουσι συγκοινωνία, γὰρ αὐτὸ πολλοὶ φεύγουσι καὶ πηγαίνουσι νὰ ζήσουσι σὲ ἄλλα μέρη. Ἐκεῖ μὲ τὴν οἰκονομίαν αὐτοὺς κερδίζουσι χρήματα.

Οἱ Ἡπειρωταὶ εἶναι ἐργατικοὶ καὶ ἀγαποῦσι τὴν πατρίδα αὐτοῦ. Καταγίνονται δὲ στὸ ἐμπόριο στίς τέχνες καὶ ἐπιστήμες. Ὅσοι ἀπ' αὐτοὺς ἐπλούτισαν στὴν ξενιτειᾷ δὲν ἐλησμόνησαν τὴν πατρίδα αὐτοῦ. ἔκτισαν σχολεῖα, νοσοκομεῖα καὶ ἄλλα. Στὰς Ἀθήνας οἱ Ἡπειρωταὶ, μὲ ἰδικὰ αὐτοῦς χρήματα ἔκαμαν πολλὰ σπουδαῖα ἔργα καὶ γιαντὸ τοῦς ὀνομάζουμε Ἐθνικοὺς Εὐεργέτας.

Οἱ Ἐθνικοὶ αὐτοῦ Εὐεργεταὶ εἶναι ὁ Ριζάρης, οἱ Ἀρσάκαι, ὁ Ἀβέρωφ, ὁ Χατζηκώστας, οἱ Ζάμπαι καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Πόση εὐγνωμοσύνη χρῶστούμε σ' αὐτούς.

Ἡ *Μακεδονία* εὑρίσκεται πρὸς Β. τῆς *Θεσσαλίας*. Εἶναι μία μεγάλη χώρα πού συνορεύει πρὸς Δυσμὰς μὲ τὴν *Ἥπειρο*, πρὸς Ἀνατολὰς μὲ τὴ *Θράκη* πρὸς Ν. μὲ τὸ *Αἰγαῖον Πέλαγος* καὶ τὴ *Θεσσαλία* καὶ πρὸς Β. μὲ τὴν *Γιουγκοσλαβία* καὶ *Βουλγαρία*. Ἡ *Μακεδονία* ἄλλοτε ἦτο μιὰ μικρὰ χώρα, ὀλίγον ὅμως κατ' ὀλίγον ἔγινε μεγάλη καὶ ἐδοξάσθη κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου πού ἦταν βασιλεὺς τῆς *Μακεδονίας* καὶ ὁ ὁποῖος μαζί μὲ τοὺς ἄλους Ἕλληνας κατέλαβε ὅλο τὸ Περσικὸ Κράτος. Μετὰ τὸ θάνατο ὅμως τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἡ *Μακεδονία* ὑποδουλώθη σὲ ξένους λαοὺς (Ρωμαίους) καὶ τὸ 1453 ὑποδουλώθη στοὺς Τούρκους καὶ ἔμεινεν ὑπόδουλος μέχρι τοῦ 1912 ὅτε ἐλευθερώθη ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας.

Τώρα ἡ *Μακεδονία* εἶναι ἐλευθέρα καὶ διοικεῖται ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ Κυβέρνησι. Ἐπειδὴ βρίσκεται στὰ βόρεια τῆς Ἑλλάδος λέγεται καὶ *Βορεία Ἑλλάς*.

Τὸ ἔδαφος τῆς *Μακεδονίας* δὲν εἶναι ὁμοιο εἰς ὅλα τὰ μέρη. Ὑπάρχουν ὄρη ὕψηλά κατάφυτα ἀπὸ διάφορα δένδρα. Ὑπάρχουν πεδιάδες μικραὶ καὶ μεγάλαι πού ποτίζονται ἀπὸ μικροὺς καὶ μεγάλους ποταμοὺς, καὶ παράγει πολλὰ προϊόντα, ὅπως καπνὸ, δημητριακοὺς καρπούς, βαμπάκι, δέρματα, ξυλεῖα, μεταξοσκώληκα, τυρὶ, βούτυρο καὶ ἄλλα. Εἰς τοῦτο βοηθεῖ καὶ τὸ κλίμα τῆς πού εἶναι ὑγιεινὸ, ψυχρὸ τὸ χειμῶνα καὶ δροσερὸ τὸ καλοκαίρι.

Ὅρη. Ἡ *Μακεδονία* ἔχει ὄρη τὸν *Ὀλυμπο*, τὸν *Πίερο*, τὸ *Βέροιο* τὸν *Ἄθωνα* ("Ἅγιο Ὄρος), τὸ *Βόρα*, τὰ *Καμβούνια*, τὸ *Βόϊο*, τὸν *Ὄρβηλο*, τὴ *Ροδόπη*, τὸ *Παγγαῖο* τὸν *Χολομῶνα* στὸ *Χαλκιδική* καὶ ἄλλα.

Ποταμοί. Ἡ *Μακεδονία* ἔχει μεγάλους ποταμοὺς ὅπως τὸν *Ἀλιάκμονα*, τὸν *Ἀξιό*, τὸ *Στρυμῶνα*, τὸ *Γαλλικό* καὶ ἄλλους.

Λίμναι. Ἀπὸ τὰς λίμνας οἱ σπουδαιότερες εἶναι ἡ *Πρέσπα*, ἡ *Καστοριά*, ἡ λίμνη τοῦ *Ὀστρόβου*, τῶν *Γιαννι-*

των, του *Δαγκαδά*, ή *Βόλβη*, ή *Δοϊράνη*, του *Άχινού*, οί όποίες έχουν πολλά ψάρια:

Κάτοικοι. Οί κάτοικοι της Μακεδονίας άνέρχονται σέ ενάμισυ εκατομ. κατοίκους.

Ή Μακεδονία δέν είναι όλη έλευθέρα, γιατί τό Βόρειο μέρος έμεινε στή Σερβία και Βουλγαρία και τό Νότιο έγεινε Έλληνική χώρα. Ή Έλληνική λοιπόν Μακεδονία διαιρείται στήν *Δυτικήν, Κεντρικήν και Ανατολική Μακεδονία*.

Όλη διαιρείται άκόμη εις 9 νομούς τούς έξής:

1) *Θεσσαλονίκης*, 2) *Χαλκιδικής*, 3) *Πέλλης*, 4) *Κοζάνης*, 5) *Φλωρίνης*, 6) *Σερρών*, 7) *Δράμας*, 8) *Καβάλλας* και 9) *Κιλκίς*.

Κόλποι. Ή θάλασσα σχηματίζει και άρκετούς κόλπους τό *Θερμαϊκό*, τούς κόλπους της *Χαλκιδικής Χερσονήσου*, τό *Στρυμονικό*, της *Καβάλλας* κλπ. και μίαν Χερσόνησον τή *Χαλκιδική*, πού τελειώνει σέ τρείς άλλες μικρές τή *Σιθωνία Παλλήνη* και *Άκτιή*.

Σήμερα ή Μακεδονία είναι Γενική Διοίκησης, έχει έδρα τή Θεσσαλονίκη όπου μένει ό Γεν. Διοικητής.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

α' Νομός Θεσσαλονίκης (550 χιλ. κατ.).

Βρίσκεται στο μέσον της Μακεδονίας και στο νότιο μέρος και όρίζεται πρós Β από τούς Ν. Πέλλης και Κιλκίς πρós νότον από τόν Θερμαϊκό κόλπο, και τό νομό Χαλκιδικής, πρós Α από τό νομό Σερρών, και πρós Δ από τό νομό Πέλλης και Κοζάνης.

Όρη. Πρós τά νότια και τά Δυτικά έχει τόν Όλυμπο, τόν Πίερο, τό Βέρμιο και άλλα μικρά.

Πεδιάδες. Ἔτσι τριγυρίζεται ἀπὸ ὄρη τὰ ὁποῖα στὸ μέσον σχηματίζουν τὴν πεδιάδα τῆς **Θεσσαλονίκης**.

Ποταμοί. Ποτίζεται ἀπὸ τοὺς ποταμοὺς **Ἀλιάκμονα**, **Ἄξιόν**, **Γαλλικόν**, καὶ τὸν **Λουδιαν**.

Λίμναι. Ἡ **Βόλβη**.

Κόλποι. Ὁ **Θερμαϊκός**.

Κλίμα. Τὸ κλίμα τοῦ νομοῦ εἶναι τὸ καλοκαίρι δροσερὸ καὶ τὸν χειμῶνα ψυχρὸ. Ἡ ζέστη μετριάζεται ἀπὸ τοὺς ἀνέμους τῆς θάλασσης.

Προϊόντα. Δημητρ. καρποί, καπνός, βαμβάκι καὶ ζῶα.

Ἐπαρχίαι. Ὁ νομὸς Θεσσαλονίκης χωρίζεται σὲ τέσσαρες ἐπαρχίες. 1) **Θεσσαλονίκης**, 2) **Πιερίας**, 3) **Ἡμαθίας** καὶ 4) **Δαγκαδά**.

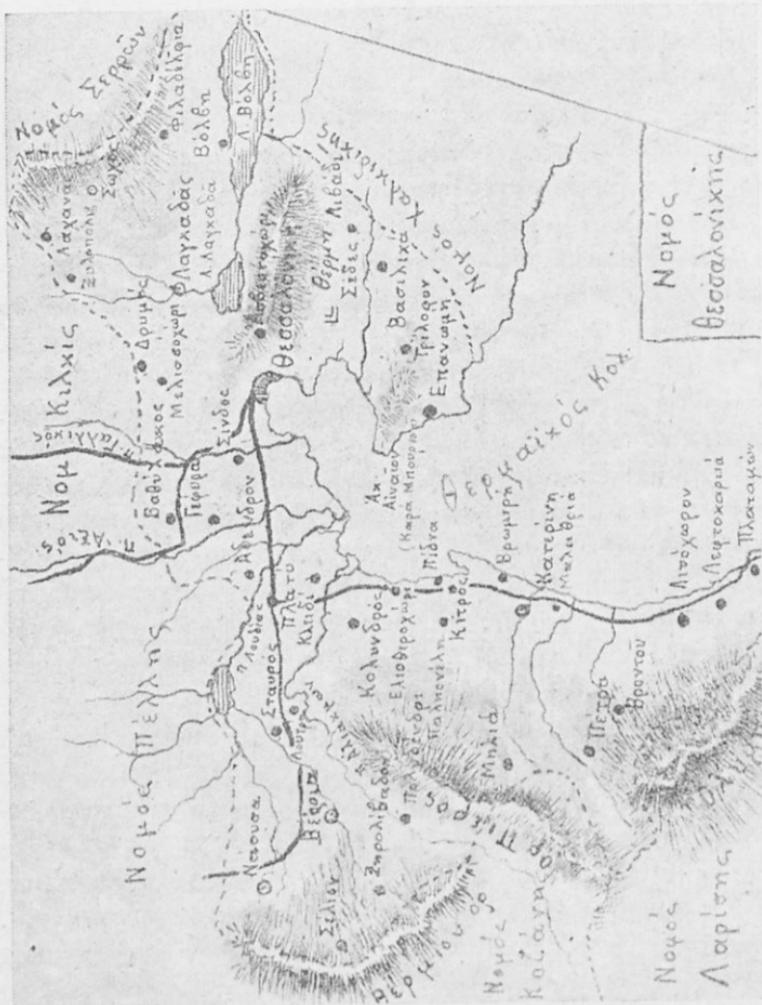
1) **Ἐπαρχία Θεσσαλονίκης**, ἔχει πρωτεύουσα τὴν **Θεσσαλονίκη** ὅπου μένει ὁ Γενικὸς Διοικητὴς τῆς Μακεδονίας. Εἶναι κτισμένη στὸ βάθος τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου, ὅπου καὶ σχηματίζεται μεγάλο καὶ καλὸ λιμάνι στὸ ὁποῖο φθάνουν τὰ πλοῖα. Τὸ λιμάνι αὐτὸ ἔχει μεγάλη κίνησι διότι ἀπὸ ἐκεῖ στέλλονται τὰ ἐμπορεύματα σὲ ὅλη τὴ Μακεδονία. Ἔτσι ἡ Θεσσαλονίκη μὲ πλοῖα συγκοινωνεῖ μὲ ὄλα τὰ κράτη τῆς γῆς ἀλλὰ καὶ μὲ τραῖνα συγκοινωνεῖ μὲ τὰς Ἀθήνας καὶ τὰ ἄλλα κράτη τῆς Εὐρώπης.

Πάντοτε ἡ Θεσσαλονίκη ἦτο πόλις μεγάλη καὶ προοδευτική. Ἔμεινε ὑποδουλωμένη στοὺς Τούρκους μέχρι τοῦ 1912, καὶ στίς 26 Ὀκτωβρίου ἀνήμερα τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ἐλευθερώθη ἀπὸ τὸν Ἑλληνικὸ στρατό. Σήμερα, ὕστερα ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, εἶναι ἡ μεγαλύτερη πόλις τῆς Ἑλλάδος, μὲ 350 χιλ. Κατ. μὲ Πανεπιστήμιο, πολλὰ ἐργοστάσια, καὶ ὠραίους ναοὺς, ὅπως τοῦ Ἁγ. Δημητρίου, τῆς Ἁγ. Σοφίας, τοῦ Ἁγ. Γεωργίου καὶ ἄλλους.

Εἶναι ἡ σκάλα ὅλης τῆς Μακεδονίας. Οἱ Βούλγαροι, οἱ Σέρβοι ἀπ' ἐκεῖ περνοῦν τὰ ἐμπορεύματά τους, καὶ ἀπ' ἐκεῖ ταξιδεύουν.

Τὸ 1917 κατεστράφη ἀπὸ πυρκαϊὰ καὶ ἐκτίσθη πάλιν μὲ ὠραῖα σπίτια. Ὁ Βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Κάσσαν-

δρος ἔκτισε τὴν Θεσσαλονίκην καὶ ἔδωσε σ' αὐτὴν τὸ ὄνομα τῆς συζύγου του.

Πόλεις. Ἄλλαι πόλεις εἶναι τὸ Ἄσβεστοχώρι, καὶ ἄλλαι μικραί.

2) Ἐπαρχία Πιερίας μὲ πρωτεύουσα τὴν Κατερίνη, ποὺ εἶναι κτισμένη κοντὰ στὸ Θερμαϊκὸ κόλπο. Κοντὰ

εἶναι τὸ χωριὸν *Λιτόχωρο*, ἢ *Κίτρος*, τὸ *Ἐλευθεροχώρι* καὶ ἄλλα.

3) *Ἐπαρχία Ἡμαθίας*, πρωτεύουσα ἡ *Βέροια* κοντὰ στὸν Ἀλιάκμονα ποταμόν. Ἔχει ἐργοστάσια ὑφασμάτων ποὺ κινουῦνται μὲ νερό. Ἔτσι ἡ Βέροια βγάζει κλωστές, ὑφάσματα καὶ ἄλλα.

Ἄλλη πόλις εἶναι ἡ *Νιάουσα* ποὺ εἶναι κτισμένη σὲ μιὰ πλαγιά τοῦ Βερμίου ὄρους. Ἔχει καὶ αὐτὴ πολλὰ νερὰ καὶ καταρράκτας μὲ τοὺς ὁποίους κινουῦνται ἐργοστάσια ὑφασμάτων, (ὑφάσματα Νιαούσης). Παράγει κρασί μαῦρο καὶ τρέφει μεταξοσκώληκας. Ἔχει πολλές μουριές ποὺ τὰς περιποιῶνται πολὺ διὰ νὰ βγάξουν καλὰ φύλλα διὰ νὰ τρώγῃ ὁ μεταξοσκώληκας. Οἱ μουριές αὐτὲς ἀπὸ μακρὰν φαίνονται σὰν ἀμπέλια.

4) *Ἐπαρχία Λαγκαδᾶ*, πρωτ. *Λαγκαδᾶς*, πλησίον τῆς λίμνης τοῦ Λαγκαδᾶ μὲ τὰ πολλὰ ψάρια. Στὸ Λαγκαδᾶ ὑπάρχουν θερμὰ νερὰ (λουτρά). Ἔχει μεγάλη πεδιάδα μὲ λαχανοκήπους. Καλλιεργεῖται καὶ μὲ σιτηρὰ. Ἄλλαι πόλεις εἶναι ὁ *Λαχανᾶς* ὅπου οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν τοὺς Βουλγάρους τὸ 1913, ὁ *Σωχὸς* καὶ ἄλλαι.

Νομὸς Κιλκίς.

Ὁ νομὸς οὗτος ἄλλοτε ἦτο ἠνωμένος μὲ τὸν νομὸν Θεσσαλονίκης. Τώρα ὁμως ἐχωρίσθη καὶ ἀποτελεῖ ἄλλο νομό.

Ὄρεια. Ὁρίζεται πρὸς Β. ἀπὸ τὴν *Σερβία*, πρὸς Ν. ἀπὸ τὸ νομὸ *Θεσσαλονίκης* πρὸς Α. ἀπὸ τὸ νομὸ *Σερρών* καὶ πρὸς Δ. ἀπὸ τὸ νομὸ *Κοζάνης*.

Ὄρη. Πρὸς Β. ἔχει τὸ ὄρος *Κερκίνη* (Μπέλες), στὰ σύνορα Σερβίας καὶ Ἑλλάδος.

Ποταμοί. Ποταμοὺς ἔχει τὸν *Ἀξιὸ* καὶ τὸν *Γαλλικὸ* ποὺ χύνονται στὸ Θερμαϊκὸ κόλπο.

Λίμναι. Τὰς λίμνας *Ἀματόβου* καὶ τὸ ἥμισυ τῆς *Δοϊράνης*.

Κλίμα. Ψυχρόν τὸν χειμῶνα καὶ δροσερόν τὸ καλοκαίρι.

Προϊόντα. Τὰ παοϊόντα εἶναι γεωργικά, διότι οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται στὴ γεωργία.

Ἐπαρχίαι. Ἔχει μιὰ ἐπαρχία, τὴν ἐπαρχία **Κιλίκis**, πρωτεύουσα τὸ **Κιλίκis** μὲ 7 χιλ. κατ. Στὴν πεδιάδα τοῦ Κιλίκis τὸ 1913 ἔγινε μάχη μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν τοὺς Βουλγάρους καὶ τοὺς ἔτρεψαν εἰς φυγὴν. Τὴν ἴδια ἡμέραν ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἐνίκησε τοὺς Βουλγάρους στὴ Δοϊράνη καὶ τὸ Λαχανᾶ.

Ἄλλαι πόλεις εἶναι ἡ **Γουμέντζα**, ἡ **Διγκοβάνη** καὶ ἄλλαι.

Νομὸς Πέλλης (95.000 κατ.).

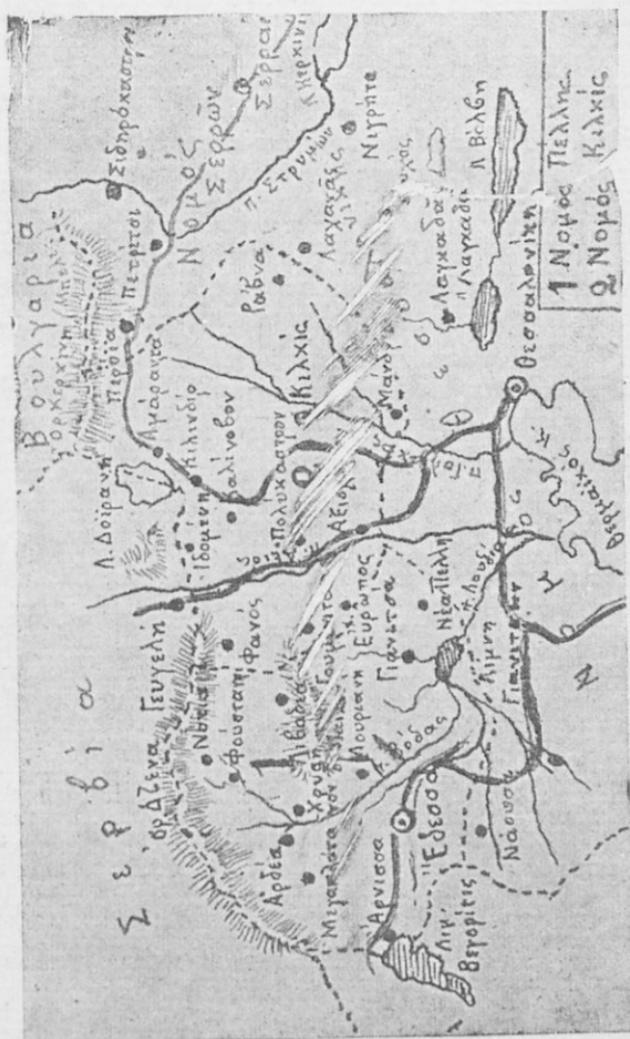
Βορειοδυτικὰ τῆς Θεσσαλονίκης εἶναι ὁ νομὸς **Πέλλης** φθάνει στὸ ὄρος Βόρα, καὶ στὰ σύνορα τῆς Σερβίας.

Ὁ νομὸς αὐτὸς πῆρε τὸ ὄνομα ἀπὸ τὴν ἀρχαία πόλι **Πέλλα**, πού στὰ παλλιά χρόνια ἦταν πρωτεύουσα τῆς Μακεδονίας. Ἐκεῖνα τὰ χρόνια ζοῦσε ὁ Φίλιππος ὁ Βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας καὶ ὁ υἱὸς του Μέγας Ἀλέξανδρος. Ἡ Πέλλα τότε ἦταν παραλία πόλις γιατί ὁ Θερμαϊκὸς κόλπος ἔφθανε ὡς ἐκεῖ, δηλ. στὰ σημερινὰ Γιαννιτσά. Ἐκεῖ κοντὰ εἶναι ἡ Πέλλα πού βλέπει κανεὶς τώρα μόνον ἐρείπια. Ἡ θάλασσα ὁμως ἀργότερα πλακώθηκε μὲ τὰ χῶματα πού κατέβαζαν οἱ ποταμοὶ Ἀξιὸς καὶ Ἀλιάκμονας καὶ ἔγεινε ξηρά. Ἔτσι ἔγεινε μικρότερος ὁ Θερμαϊκὸς κόλπος καὶ ἡ Πέλλα ἔμεινε μακριὰ ἀπὸ τὴ θάλασσα.

Τὸ πλοῖα τότε πλησίαζαν στὴ μικρὴ πόλι πού ἔχτισαν τότε καὶ τὴν ἔλεγαν στὴ ἀρχὴ **Θέρμη** ἀπὸ τὰ ζεστὰ νερά καὶ ὕστερα **Θεσσαλονίκη** ἀπὸ τὸ ὄνομα τῆς συζύγου τοῦ Βασιλέως Κασσάνδρου πού ἦταν ἀδελφὴ τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου.

Ἐπαρχίαι. Ὁ νομὸς χωρίζεται σὲ 4 ἐπαρχίες:

1) 'Εδέσσης, 2) Γιαντισών, 3) 'Αλωπίας και 4) Γου-
μενίτσης.

1) 'Επαρχία 'Εδέσσης πρωτεύουσα ή "Εδεσσα (ή Βο-
δενά) με 13 χιλ. κάτ. Είναι ωραία πόλις κατάφυτος από
μουριές περιποιημένες καλά γιατί τὰ φύλλα τους τὰ με-

ταχειρίζονται για τροφή του μεταξοσκώληκα από τον όποιο βγάζουν το μετάξι.

Παράγει ακόμη σταφύλια σύκα αμύγδαλα και άλλα. Μέσα από την πόλι περνᾷ ο ποταμός Βόδας που σχηματίζει καταρράχτες που κινούν εργοστάσια τα όποια βγάζουν νήματα ή και ύφαινον ύφασματα.

Πόσες ωφέλειες δίδει το νερό στους κατοίκους! Φαντασθήτε ἂν ἔκαιαν κάρβουνο ή πετρέλαιο ή χρησιμοποιούσαν ήλεκτρισμό πόσα έξοδα ἔχρειάζοντο! Ἐν ᾧ τώρα δωρεάν ο ποταμός κινεῖ τα εργοστάσιά τους.

Ἐκεῖ κοντά ὑπάρχει ή λίμνη του *Ἵστροβου* και το χωριό *Ἵστροβο* από το όποιο περνᾷ το τραῖνο και πηγαινει στη Σερβία (Μοναστήριον).

2) *Ἐπαρχία Γιαννιτσῶν* πρωτ. ή *Γιαννιτσά* πλησίον της λίμνης τῶν Γιαννιτσῶν και της παλαιᾶς πόλεως Πέλλας.

Στην πεδιάδα τῶν Γιαννιτσῶν το 1912 ο Ἑλληνικός στρατός ἐνίκησε τους Τούρκους.

Ἐπαρχία Ἀλμωπίας πρωτ. ή *Ἀρδέα* (Σούμποσκον) ἄλλη πόλις ή *Ἐνοτία* ή *Νότια* παρὰ τα Σερβικά σύνορα.

4) *Ἐπαρχία Γουμένισσης* με πρωτ. την *Γουμένισσα*, ή όποια εἶναι μικρά πόλις και οι κάτοικοί της ἀσχολοῦνται στη γεωργία.

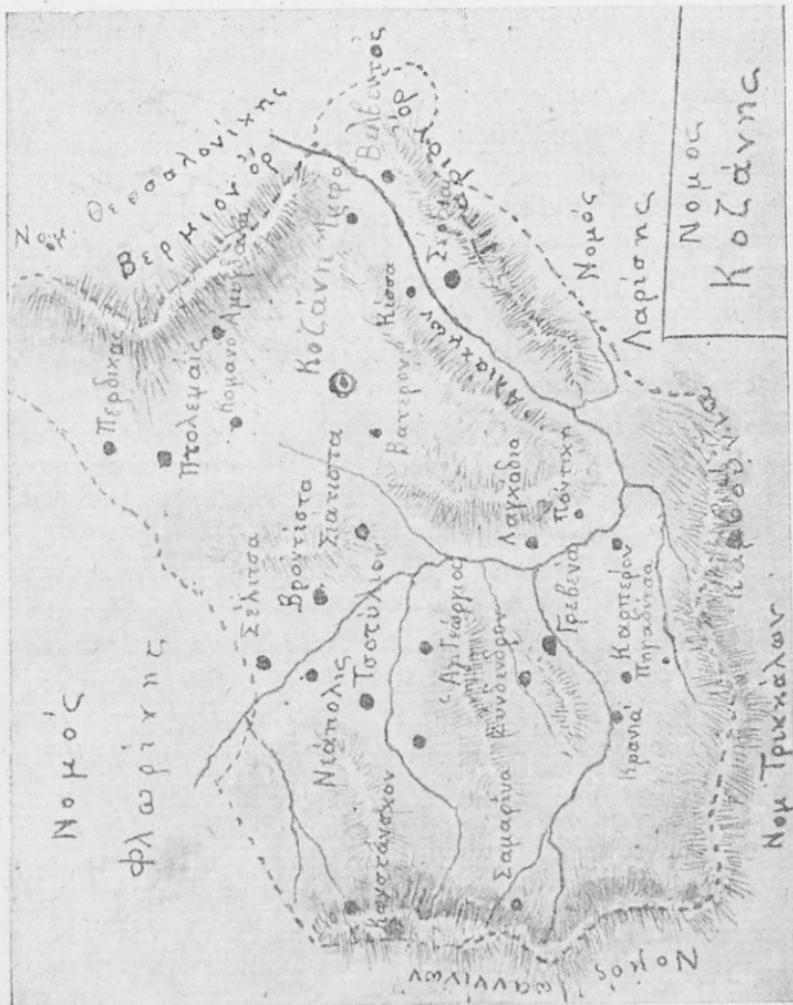
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Περιλαμβάνει τους νομούς Κοζάνης και Φλωρίνης.

1) Νομός Κοζάνης (170.000 κατ.).

Ἵ νομός αὐτός βρίσκεται στα Βόρεια της Θεσσαλίας, και συνορεύει προς Β. με τον νομόν Φλωρίνης και Πέλλης προς Νότον με τη Θεσσαλία, προς Ἀνατολάς με το νομό Θεσσαλονίκης και προς Δυσμάς με το νομό Ἰωαννίνων.

"Ορη. Έχει τὸ Βέρμιον, τὸν Πίερον, τὰ Χασιά, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται στὰ σύνορα, τὸ Βόϊον καὶ ἄλλα.

Ποταμοί. Ὁ Ἀλιάκμων πού ποτίζει τὸν νομὸν καὶ χύεται στὸ Θερμαϊκὸ κόλπο.

Κλίμα. Ἐπειδὴ γύρω ἔχει ὄρη εἶναι τὸν χειμῶνα πολὺ

ψυχρὸς τύπος, διότι καὶ τὰ χιόνια εἶναι πολλά. Ἔχει ὁμως ὑγιεινὸ κλίμα.

Προϊόντα. Ἀπὸ τὰ πολλά νερὰ ἔχει πλούσια προϊόντα, ὅπως ἀραβόσιτο, σιτάρι, κρασί, καπνὸ, ὄσπρια καὶ ἄλλα. Ἔχει λιβάδια ὅπου βόσκουν πρόβατα, βούβαλοι καὶ ἄλογα.

Ἐπαρχίαι. Χωρίζεται σὲ 4 ἐπαρχίες, 1) *Κοζάνης*, 2) *Βοΐου*, 3) *Γρεβενῶν* καὶ 4) *Πτολεμαΐδος* ἢ *Ἐορδαίας* (Καΐλαρίων).

1) **Ἐπαρχία Κοζάνης** πρωτεύουσα ἡ *Κοζάνη* ἡ ὁποία εἶναι πρωτεύουσα καὶ τοῦ νομοῦ μὲ 13 χιλ. κατ. Στὴν Κοζάνη καλλιεργεῖται ἓνα φυτὸ ποῦ λέγεται *Κρόκος* (ζαφουρά, καὶ χρησιμεύει νὰ βγαίνουν τὸ κόκκινο καὶ κίτρινο χρῶμα μὲ τὰ ὁποῖα χρωματίζουν τὰ μακαρόνια τὰ γλυκὰ τῶν ζαχαροπλαστείων, τὰ τυριά καὶ ἄλλα. Ἄλλαι πόλεις εἶναι τὰ *Σέρβια*, ὁ *Βελβενδὸς* καὶ ἄλλα.

2) **Ἐπαρχία Βοΐου** πρωτεύουσα *Σιάτιστα* ποῦ βρίσκεται στὰ δυτικὰ τῆς Κοζάνης. Ἄλλα χωριά εἶναι τὸ *Τσοτύλι*, ἡ *Ἀνασελίτσα* καὶ ἄλλα.

3 **Ἐπαρχία Γρεβενῶν** στὰ νοτιοδυτικὰ τοῦ νομοῦ μὲ πρωτεύουσα τὰ *Γρεβενά*. Ἄλλη πόλις εἶναι ἡ *Σαμαρίνα*.

4) **Ἐπαρχία Πτολεμαΐδος** ἢ *Ἐορδαίας* πρωτ. *Πτολεμαΐδα*, βρίσκεται σὲ πεδιάδα ποῦ καλλιεργεῖται μὲ σιτηρά. Ἡ Πτολεμαΐδα (Καΐλάρια) εἶναι ἀνάμεσα στὰ βουνὰ Βέρμιο καὶ Βίτσιο καὶ εἶναι πόλις προσφυγικῆ.

2) Νομὸς Φλωρίνης (125.000 κατ.).

Ὁ νομὸς αὐτὸς βρίσκεται στὰ Βορειοδυτικὰ τῆς Μακεδονίας.

Ὅρια. Ὅριζεται πρὸς Β. ἀπὸ τὴ Σέρβια, πρὸς Ν. ἀπὸ τὸ νομὸ Κοζάνης, πρὸς Α. ἀπὸ τὸ νομὸ Κοζάνης καὶ Πέλλης καὶ πρὸς Δ. ἀπὸ τὴν Ἀλβανίαν.

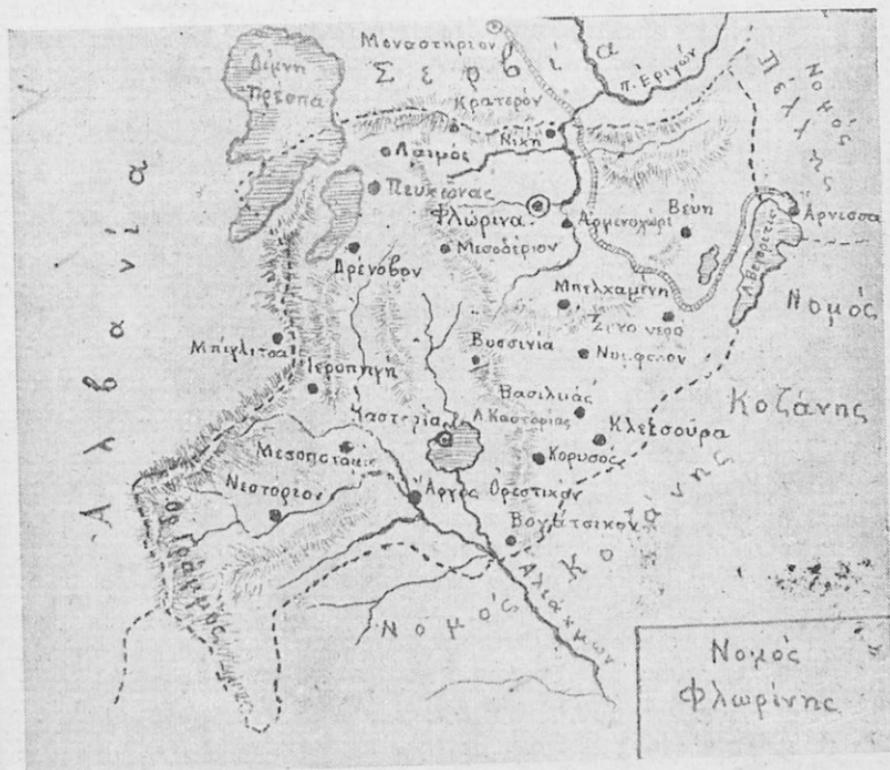
Ὅρη. Ὁ νομὸς ἔχει ὄρη τὸν *Βόραν* καὶ τὸ *Βόϊον*.

Λίμναι. Ἡ *Βογορέτσα* (τοῦ Ὀστρόβου), ἡ *Πρέσπα* ποῦ εἶναι στὰ σύνορα Σερβίας καὶ Ἑλλάδος, ἡ λίμνη τῆς *Κα-*

στορίας με πολλά και νόστιμα χέλια και ψάρια. 'Απ' αὐτὴν πηγάζει ὁ 'Αλιάκμονας ποταμὸς ποὺ ποτίζει τὴν πεδιάδα τῆς Φλωρίνης.

Κλίμα. Τὸ κλίμα εἶναι ψυχρὸν.

Προϊόντα. Σιτάρι, καλαμπόκι, γουναρικά καὶ κτηνοτροφικά προϊόντα.

Ἐπαρχία. Χωρίζεται εἰς δύο ἑπαρχίας. 1) Φλωρίνης καὶ 1) Καστορίας.

1) Ἐπαρχία Φλωρίνης πρωτεύουσα ἡ Φλώρινα με 10.500 κατ. Εἶναι χτισμένη μακρὰν ἀπὸ τὸ σιδηροδρομικὸ σταθμὸ. Δὲν εἶναι ὠραία πόλις διότι δὲν ἔχει καλοὺς δρόμους. Ἔχει μόνον ἓνα μεγάλο νοσοκομεῖο καὶ στρατῶνες. Ἐκεῖ κοντὰ εἶναι τὸ Ἀμύνταιον (τὸ Σόροβις) ὅπου ὁ

Ἑλληνικός στρατός τὸ 1912 ἐπολέμησε τοὺς Τούρκους.

2) *Ἐπαρχία Καστοριάς* πρωτ. ἢ *Καστοριά*. Εὐρίσκεται κοντὰ στὴ λίμνη Καστοριά. Οἱ κάτοικοι τῆς Καστοριάς κερδίζουν ἀπὸ τὰ ψάρια τῆς λίμνης καὶ ἀπὸ τὰ γουναρικά πού φτιάχνουν. Στὰ σπίτια τους γυναῖκες καὶ ἄνδρες μὲ τὰ δέρματα τῶν ἀγρίων ζώων πού ζοῦν στὰ βουνα (ἀλεπούδες, κουνάβια, λύκοι κλπ.) φτιάχνουν ὠραῖα γουναρικά καὶ μὲ ὁλόκληρα δέρματα ἀλλὰ καὶ μὲ μικρὰ τεμάχια ἀπὸ δέρματα. Καλοὶ τεχνῖται οἱ Καστοριανοί, γνωστοὶ σ' ὅλον τὸν κόσμον.

ANATOLIKH MAKEDONIA

Ἡ ἀνατολικὴ Μακεδονία περιλαμβάνει τοὺς νομοὺς *Καβάλλας*, *Δράμας*, *Σερρών* καὶ *Χαλκιδικῆς*.

Νομὸς Καβάλλας (120.000 κατ.).

Ὅρια. Ὁ νομὸς οὗτος ὀρίζεται πρὸς Β. ἀπὸ τὸ νομὸ Δράμας, πρὸς Ν. ἀπὸ τὸ Θρακικὸν πέλαγος, πρὸς Α. ἀπὸ τὸ νομὸ Ροδόπης καὶ πρὸς Δ. ἀπὸ τὸ νομὸ Σερρών.

Κόλποι. Πρὸς νότον ἔχει τὸ κόλπο τῆς *Καβάλλας*, ἀπέναντι δὲ εἶναι ἡ νῆσος *Θάσος*.

Πεδιάδες καὶ προϊόντα. Ὁ νομὸς αὐτὸς εἶναι πεδινὸς μὲ πεδιάδας τοῦ *Πραβίου* καὶ τοῦ *Σαρισσαμπάν* πού καλλιεργοῦνται ἀπὸ καπνόν.

Κλίμα. Τὰ πεδινὰ μέρη εἶναι ἐλώδη τὰ ὄρεινὰ ψυχρὰ ἀλλ' ὑγιεινά.

Ἐπαρχίαι. Ὁ νομὸς Καβάλλας χωρίζεται σὲ 4 ἐπαρχίας, 1) *Καβάλλας*, 2) *Νέστου*, 3) *Παγγαίου*, 4) *Θάσου*.

1) *Έπαρχία Καβάλλας*, πρωτ. ή *Καβάλλα* με 50 χιλ. κατ. κτισμένη σέ ένα ακρωτήριο μέσα στη θάλασσα, Ένα μέρος της πόλεως έχει νέα καί ώρατα σπίτια, τό άλλο έχει παλαιά.

Στην παραλία υπάρχουν αποθήκες μεγάλες καί εργοστάσια γιά τὰ καπνά. Πόσοι εργάζονται εκεί!

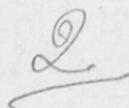
2) *Έπαρχία Νέστου* πρωτ. ή *Χρυσούπολις* πλησίον της

πεδιάδος *Σαρισαμπάν*. Τό μέρος αυτό καί δσα βρίσκονται πλησίον του Νέστου παράγουν πολύ χόρτον που χρησιμεύει γιά τροφή των ζώων.

3) *Έπαρχία Παγγαίου* πρωτ. τό *Περάβιον* ή *Έλευθερούπολις* πλησίον της λίμνης του Πραβίου όπου καί τὰ ἔλη των *Φιλιππων* τὰ ὁποῖα ἀπεξήραναν καί καλλιεργοῦν.

4) *Έπαρχία Θάσου*. Ἡ Θάσος εἶναι ώρατο νησί με πολλά δάση καί μεταλλεῖα. Πρωτεύουσα αὐτοῦ εἶναι ὁ *Διμήν*.

Νομός Δράμας (115 χιλ. κατ.).

Εύρσκεται Βορειοανατολικά της Μακεδονίας και όριζεται πρὸς Β. ἀπὸ τὴ Βουλγαρία ἀπὸ τὴν ὁποία χωρίζεται μὲ τὸ ὄρος *Ροδόπη*. Πρὸς Νότον, Ἄνατ. καὶ Δυσμὰς ὀρίζεται ἀπὸ τοὺς νομοὺς Σερρῶν καὶ Καβάλλας.

Ἦ *ὄρη*. Ὁ ὄρη *ὄρηλος*, ἢ *Ροδόπη* καὶ ἄλλα.

Ποταμοί. Ὁ *Νέστος* ποτ. πηγάζει ἀπὸ τὴ Βουλγαρία καὶ χύνεται στὸ Ἑρακικὸ πέλαγος καὶ ὁ Ἄγγιτης ποτ. χύνεται στὴ λίμνη τοῦ Ἄχινου.

Προϊόντα. Ἡ Πεδιάδα τῆς Δράμας παράγει δημητριακοὺς καρποὺς καὶ ἐξαιρετὸ καπνὸ.

Ἐπαρχίαι. Ὁ νομὸς χωρίζεται σὲ δυὸ ἐπαρχίες. 1) *Δράμας* καὶ 2) *Ζυγνόβου*.

1) Ἐπαρχία *Δράμας* πρωτ. ἢ *Δράμα* μὲ 30 χιλ. κατ. Εἶναι χτισμένη σὲ ὠραία τοποθεσία κατάφυτη ἀπὸ καρποφόρα δένδρα καὶ συνδέεται μὲ τὴ Θεσσαλονίκη μὲ τὸ

σιδηρόδρομο, πού φεύγει από τη Θεσσαλονίκη για την Κωνσταντινούπολη.

2) *Έπαρχία Ζυγνόβου* πρωτ. τὸ *Ζύγνοβον*. "Άλλαι πόλεις εἶναι ἡ *Πρωσοτσάνη* καὶ τὸ *Δοξάτον*.

Νομὸς Σερρῶν (180.000 κατ.).

Ὁ νομὸς Σερρῶν βρίσκεται στὴν Ἀνατολικὴ Μακεδονία καὶ χωρίζεται ἀπὸ τὴν ἄλλην Μακεδονία ἀπὸ τὴν ὄροσειρὰ τοῦ ὄρους *Μπέλες*.

Ὄρη. Ὁρίζεται πρὸς Β. ἀπὸ τὴ Βουλγαρία πρὸς νότον ἀπὸ τὸ Στρυμονικὸ κόλπο πρὸς Δ. ἀπὸ τὸ νομὸ Θεσσαλονίκης καὶ πρὸς Α. ἀπὸ τὸ νομὸ Δράμας καὶ Καβάλλας.

Ὄρη. Τὸ *Παγγαῖον*, τὸ *Μπέλες* (Κερκίνη), ὁ *Ὄρβηλος* καὶ ἄλλα.

Ποταμοί. Ὁ *Στρυμὼν* πού ποτίζει τὴν πεδιάδα τῶν Σερρῶν χύνεται στὴ λίμνη τοῦ *Ἀχινοῦ* καὶ ἀπ' ἐκεῖ στο Στρυμονικὸ κόλπο. Ὁ ποταμὸς αὐτὸς εἶναι ὀρμητικὸς καὶ προξενεῖ πολλὰς ζημίας ἀπὸ τὶς πλημμύρες, γι' αὐτὸ ἔκαμαν τεχνικὰ ἔργα τέτοια, πού κανονίζουν καὶ ἀφίνουν τὸ νερὸ τοῦ ποταμοῦ νὰ φεύγῃ χωρὶς νὰ κάμνῃ καμμιά ζημία. Ἐφτιαξαν ἄλλην κοίτην μεγαλυτέραν ὥστε δὲν γεμίζει. Ἐτσι προφυλάσσουν τὴν πεδιάδα τῶν Σερρῶν ἀπὸ τὶς πλημμύρες καὶ ἀκόμη ἀποξήραναν πολλοὺς τόπους πού τώρα τοὺς καλλιεργοῦν.

Προϊόντα. Σιτηρά, ἀραβοσίτι, ρίζι, καπνὸς καὶ ἄλλα.

Κλίμα. Τὸ κλίμα τοῦ νομοῦ εἶναι στὰ ὀρεινὰ ψυχρὸ καὶ ὑγιεινὸ, στὰ πεδινὰ μέρη ἔχει ἔλη (πυρετοί).

Έπαρχίαι. Ὁ νομὸς χωρίζεται σὲ 4 ἑπαρχίες.

1) *Σερρῶν*, 2) *Νιγρίτης*, 3) *Ζίχνης*, 4) *Σιδηροκάστρου* ἢ (Σιντικής).

1) *Έπαρχία Σερρῶν* πρωτεύουσα αἱ *Σέρραι* μὲ 30 χιλ. κατ. εἶναι πόλις ἐμπορικὴ εὐρίσκεται κοντὰ στὴν σιδηρο-

δρομική γραμμή που συνδέει τη Θεσσαλονίκη με την Κωνσταντινούπολη.

Τὸ 1913 ὅταν ἔγεινε ὁ Ἑλληνο-Βουλγαρικός πόλεμος

ἑκάη ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους. Ἐπίσης ἑκάη ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους κατὰ τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον.

Ἐπαρχία Νιγρίτας πρωτεύουσα ἡ Νιγρίτα.

3) Ἐπαρχία Ζίχνας μὲ πρωτεύουσαν τὴν Ζίχναν.

4) Ἐπαρχία Σιδηροκάστρον ἢ (Σιντικῆς) πρωτεύουσα τὸ Σιδηροκάστρον (Δεμίρ-Ισσάρ). Ὅλα τὰ μέρη αὐτὰ εἶναι γνωστὰ ἀπὸ τοὺς πολέμους τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν

Βουλγάρων τὸ 1913. Πλησίον τοῦ Σιδηροκάστρου εἶναι τὰ στενὰ τοῦ *Ροῦπελ* καὶ τὰ στενὰ τῆς *Κρέονας*. Ἀπὸ τὰ στενὰ αὐτὰ περνᾷ ὁ δρόμος ποῦ πηγαίνει στὴ Βουλγαρία.

Στὸ μέσον τῆς πεδιάδος εἶναι ἡ *Τζουμαγιά* καὶ ἄλλα μικρὰ χωρία τὰ ὁποῖα κατεστράφησαν κατὰ τὸν Εὐρωπαϊκὸ πῶλεμο.

Νομὸς Χαλκιδικῆς (65 χιλ. κατ.)

Πρὸς τὰ νότια τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης βρίσκεται ὁ νομὸς Χαλκιδικῆς.

Χερσόνησος. Ὁ νομὸς αὐτὸς σχηματίζει μία χερσόνησο μεγάλη ποῦ σχίζεται σὲ τρεῖς ἄλλες μικρότερες τὴν *Παλλήνη*, τὴν *Σιθωνία* εἰς τὸ μέσον καὶ τὴν *Ἀκτὴν*.

Ἀκρωτήρια. Αὐτὲς πάλιν σχηματίζουν καὶ ἀκρωτήρια, τὸ *Ποσειδῖον*, τὸ *Καναστραῖον*, τὸ *Δρέπανον* καὶ τὸ *Νυμφαῖον*.

Κόλποι. Μεταξὺ τῶν χερσονήσων εἶναι οἱ κόλποι *Τερωναῖος*, καὶ *Σιγγιτικὸς* καὶ ἀνατολικά ὁ *Στρυμονικὸς* κόλπος.

Ὄροι. Ἡ χαλκιδικὴ εἶναι ὄρεινὴ χώρα μὲ ὄρη τὸν *Ἄθωνα* (*Ἅγιον Ὄρος*) καὶ τὸν *Χολομῶντα*.

Κλίμα. Τὸ κλίμα εἶναι εὐκρατο καὶ ὑγιεινόν, οὔτε τὸν χειμῶνα κάμνει πολὺ ψῦχος οὔτε τὸ καλοκαίρι ζέστη.

Προϊόντα. Τὰ προϊόντα εἶναι δημητριακοὶ καρποί, λάδι, μετάξι, μέλι, φρούτα, ζῶα καὶ ξυλεῖα ἀπὸ τὰ δάση.

Πόλεις. Χωρίζεται σὲ δύο ἐπαρχίες.

1) *Χαλκιδικῆς* καὶ 2) *Ἀρναίας*.

1) *Ἐπαρχία Χαλκιδικῆς*, πρωτ. ἡ *Πολύγυρος* 2.500 κατ. μικρὸ χωριό. Ἄλλα χωριά ἡ *Γαλάτιστα*, τὰ *Βασιλικὰ* καὶ ἡ *Ἱερισσὸς* ποῦ βρίσκεται στὴν χερσόνησο τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

Ἡ *Ἱερισσὸς* βρίσκεται στὸ στενὸ ποῦ θέλησε νὰ κόψη ὁ Ξέρξης νὰ περάσουν τὰ πλοῖα του ὅταν ἦλθε νὰ πολεμήσῃ κατὰ τῶν Ἑλλήνων.

Στὴ Χαλκιδικὴ ὑπάρχουν καὶ μεταλλεῖα λευκολίθου καὶ ἄλλα.

Στὰ τελευταῖα χρόνια ἡ Χαλκιδικὴ ἔπαθε μεγάλες καταστροφές ἀπὸ ἓνα φοβερὸ σεισμὸ πού ἐκρήμνισε τὰ σπίτια. Οἱ ἄνθρωποι ὅμως δὲν ἔμειναν ἀπροστάτευτοι, τὸ κράτος τοὺς ἐβοήθησε μὲ χρήματα καὶ τοὺς ἔφτιαξε σπίτια νὰ κατοικοῦν.

2) *Ἐπαρχία Ἀρναίας*, πρωτ. *Ἀρναία*.

Ὁ νομὸς Χαλκιδικῆς ὑπάγεται εἰς τὴν Γενικὴν Διοίκησιν Μακεδονίας.

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ

Ἡ Μακεδονία εἶναι ἡ χώρα πὸν βρίσκεται μεταξὺ τῆς Ἡπείρου, τῆς Θράκης, τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Σερβίας.

Εἶναι χώρα πλουσία, μὲ πολλὰ ἐκλεκτὰ προϊόντα, καπνὸ, γουναρικά, μεταξοσκώληκας καὶ ὑφάσματα.

Ποτίζεται ἀπὸ πολλοὺς καὶ μεγάλους ποταμούς, πὸν σχηματίζουν καταρράκτας καὶ κινοῦν μύλους καὶ ἐργοστάσια.

Στοὺς ὀρητικοὺς ποταμοὺς ἔκαμαν τεχνικὰ ἔργα ὥστε νὰ ἐμποδίζουν τὰς πλημμύρας.

Τὰ ὄρη εἶναι ὑψηλὰ καὶ κατάφυτα ἀπὸ τὰ ὁποῖα βγάζουν ἀρκετὴ ξυλεία.

Ἡ Μακεδονία ἐλευθερώθηκε ἀπὸ τὸν Τουρκικὸ ζυγὸ τὸ 1912. Τὸ 1912 - 1913 πολλαὶ μάχαι ἔγιναν μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ Τούρκων καὶ Βουλγάρων, στὰς πόλεις Γιαννιτσά, Σέρβια, Κοζάνη (Σόροβιτ), Κιλκίς, Δοϊράνη, Λαχανᾶ, ὅπου οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν καὶ ἐλευθέρωσαν τοὺς Μακεδόνας.

Πρωτεύουσα ὁλοκλήρου τῆς Μακεδονίας εἶναι ἡ Θεσσαλονίκη μεγάλη πόλις στὸ Θερμαϊκὸ κόλπο. Ἡ Θεσσαλονίκη εἶναι τὸ κέντρο τῆς Μακεδονίας, ἀπ' ἐκεῖ φεύγουν τὰ τραῖνα καὶ τὰ αὐτοκίνητα πὸν συγκοινωνοῦν μεταξὺ τους αἱ πόλεις τῆς Μακεδονίας.

Ἀκόμη ἡ Θεσσαλονίκη μὲ τὸ σιδηρόδρομο συγκοινωνεῖ μὲ τὴν Κωνσταντινούπολι καὶ τὴν Εὐρώπη.

ΑΣΚΗΣΙΣ

Ταξιδεύετε ἀπὸ τὴ Λάρισσα στὴν Κοζάνη καὶ ἀπὸ τὴν Κοζάνη στὴ Φλώρινα.

Πάρτε τὸ τραῖνο ἀπὸ τὴ Φλώρινα στὴ Θεσσαλονίκη· ποίαι πόλεις θὰ περάσετε;

Πῶς ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη θὰ πᾶμε στὴν Πολύγυρο τῆς Χαλκιδικῆς καὶ στὸ Ἅγιο Ὄρος;

Σὲ ποία πόλι θὰ προμηθευθοῦμε καπνά;

Ποῦ θὰ προσεγγίσῃ τὸ βαπόρι;

Ποῦ θὰ προμηθευθοῦμε γουναρικά;

Ποῦ εἶναι ἡ πόλις τῶν γουναρικῶν;

Ποῦ χύνονται οἱ ποταμοὶ Ἀλιάκμονας, Ἄξιός καὶ Στρομῶν;

Ποία λίμνη βγάζει χέλια καὶ Ψάρια;

Πῶς θὰ πᾶμε ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ στὴ Θεσσαλονίκη;

Ποιὸ νησὶ εἶναι μπροστὰ στὴν Καβάλλα;

ΘΡΑΚΗ

87%

Εἶναι ἓνα μέρος τῆς Ἑλληνικῆς Θράκης ποὺ βρίσκεται μεταξύ τοῦ ποταμοῦ Νέστου καὶ τοῦ Ἐβρου καὶ παραχωρήθηκε στὴν Ἑλλάδα τὸ 1920.

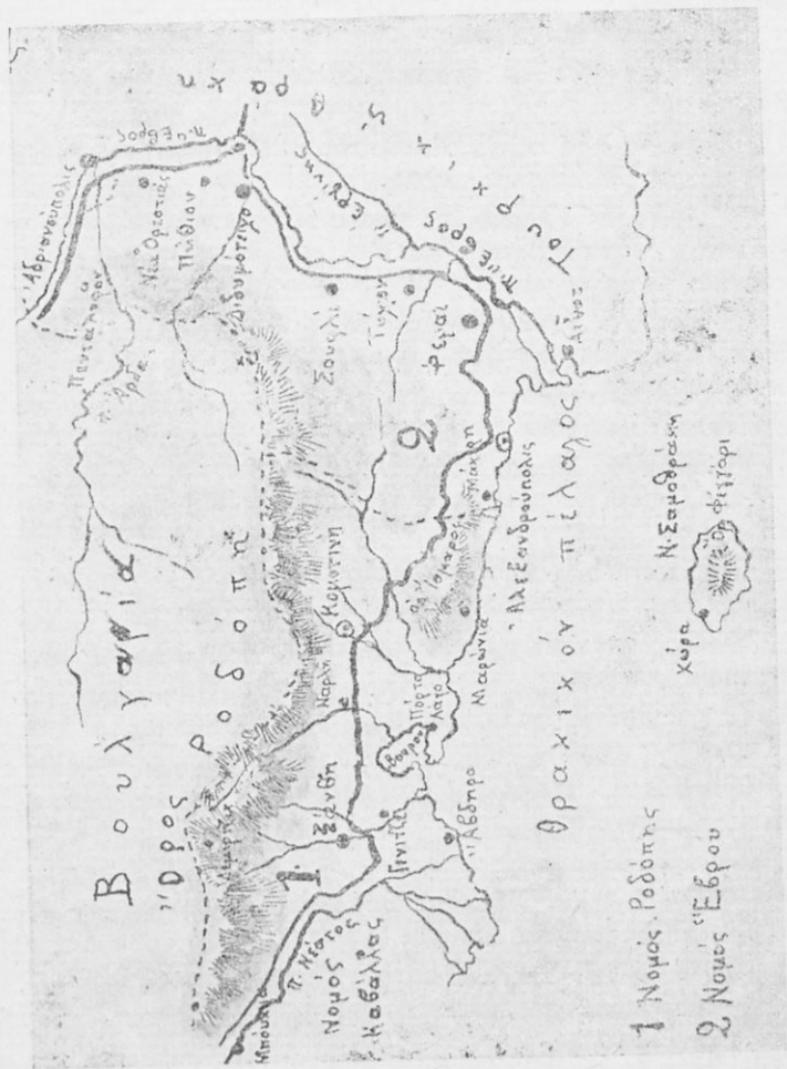
Πρὸς βορρᾶν ὀρίζεται ἀπὸ τὴ Βουλγαρία καὶ πρὸς Νότον ἀπὸ τὸ Θρακικὸ πέλαγος, ὅπου σχηματίζει τὸν κόλπο Πόρτο Λάγο.

Ἡ Θράκη στὰ βόρεια εἶναι ὀρεινὴ ἐνῶ στὰ νότια εἶναι πεδινὴ καὶ παράγει καπνά, κριθάρια, σιτάρια, καλαμπόκια, τρέφει μεταξοσκώληκας, ζῶα, ἰδίως βῶδια καὶ γιδοπρόβατα ἀπὸ τὰ ὁποῖα βγάζει τυρὶ καὶ βούτυρο.

Ἡ Θράκη χωρίζεται σὲ δυὸ νομοὺς τὸ νομὸ Ροδόπης καὶ τὸν νομὸν Ἐβρου.

Νομός Ροδόπης (180.000 κατ.).

Όρια. Όρίζεται προς Β. από τη Βουλγαρία, προς Ν

από τὸ Θρακικὸ πέλαγος, πρὸς Α. ἀπὸ τὸ νομὸ "Εβρου
καὶ πρὸς Δ. ἀπὸ τὸ νομὸ Καβάλλας.

Όρη. Ἡ *Ροδόπη*.

Ποταμοί. Ὁ *Νέστος*.

Λίμναι καὶ κόλποι. Ἡ *Βιστωνίδα* καὶ ὁ κόλπος τοῦ *Πόρτο Λάγο*.

Πεδιάδες. Τῆς *Ξάνθης*.

Προϊόντα. Καπνὰ ἐξαιρετικὰ καὶ ὀλίγα ὄσπρια καὶ βαμπάκια.

Ἐπαρχίαι. Ὁ νομὸς χωρίζεται σὲ 3 ἐπαρχίας, 1) Κομοτινῆς, 2) Ξάνθης καὶ 3) Σαπῶν.

1) *Ἐπαρχία Κομοτινῆς* πρωτεύουσα ἡ *Κομοτινή* μὲ 30 χιλ. κατ. μέσα σὲ πεδιάδα κατάφυτη ἀπὸ μουργιᾶς καπνὰ καὶ ἀμπέλια.

2) *Ἐπαρχία Ξάνθης* πρωτεύουσα ἡ *Ξάνθη*. Ἐξαιρετος εἶναι ὁ καπνὸς τῆς Ξάνθης ξακουστὸς σὲ ὄλο τὸν κόσμον. Ἡ πόλις εἶναι γεμάτη ἀποθηκῆς καπνοῦ, ὅπου ἐργάζονται πολλὰς χιλιάδες ἐργάται.

3) *Ἐπαρχία Σαπῶν* πρωτ. αἱ *Σάπαι*.

Νομὸς Ἐβρου (125.000 κατ.).

Όρια. Ὁρίζεται πρὸς Β. ἀπὸ τὴν Βουλγαρίαν, πρὸς Ν. ἀπὸ τὸ Αἰγαῖο πέλαγος, πρὸς Δ. ἀπὸ τὸν νομὸν Ροδόπης καὶ πρὸς Α. ἀπὸ τὴν Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία.

Όρη. Ἡ *Ροδόπη* πρὸς βορρᾶν καὶ ὁ *Ἰσμαρος*.

Ποταμοί. Ὁ *Ἐβρος* ὁ ὁποῖος χωρίζει τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία.

Πεδιάδες - προϊόντα. Ἡ πεδιάς τῆς *Ἀλεξανδρουπόλεως*, ποὺ παράγει σιτηρὰ, καπνὰ, βαμπάκια καὶ μετάξι.

Κλίμα. Ψυχρὸ καὶ ὑγιεινὸ.

Ἐπαρχίαι. Ὁ νομὸς χωρίζεται σὲ 5 ἐπαρχίας, 1) *Ἀλεξανδρουπόλεως*, 2) *Σουφλίου*, 3) *Διδυμοτείχου*, 4) *Ὁρρεσιᾶδος* 5) *Σαμοθράκης*.

1) *Ἐπαρχία Ἀλεξανδρουπόλεως* πρωτεύουσα *Ἀλεξανδρούπολις* μὲ 14 χ. κατ. πόλις παραλία κοντὰ σὲ λιμάνι. Συνδέεται μὲ σιδηρόδρομο μὲ τὴ Θεσσαλονίκη καὶ ἄλλας

πόλεις. Ἐκεῖ μεταφέρονται τὰ ἐμπορεύματα ἀπὸ ὅλη τὴ Θράκη.

2) *Ἐπαρχία Σουφλίου* πρωτ. τὸ *Σουφλί* κοντὰ στὸν ποταμὸ Ἐβρο μέσα σὲ πεδιάδα κατάφυτη ἀπὸ βαμβάκι, σιτηρὰ, καπνὰ καὶ ἄλλα.

Ὁ Ἔβρος κάμνει πολὺ εὐφορο τὸ ἔδαφος διότι οἱ ὄχθες του εἶναι χαμηλές πλημμυρίζει συχνὰ καὶ σχηματίζει μεγάλα τέλματα, μὲ χόρτα ποὺ βόσκουν ζῶα.

3) *Ἐπαρχία Διδυμοτείχου*, πρωτ. τὸ *Διδυμότειχο*. Στὰ Βόρεια τοῦ Σουφλίου βρίσκεται τὸ Διδυμότειχο κοντὰ στὸν Ἐβρο. Εἶναι χτισμένο σὲ λόφο μὲ δυὸ φρούρια τριγύρω του γι' αὐτὸ πῆρε καὶ τὸ ὄνομα *Διδυμότειχο* (*δίδυμα-τεῖχος*). Οἱ κάτοικοι εἶναι γεωργοὶ καὶ καλλιεργοῦν περιβόλια μὲ πεπόνια, καρπούζια, λαχανικά ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ περισσότερα στέλνουν στὴν Κωνσταντινούπολι.

Ὅλο τὸ μέρος ποὺ βρίσκεται Ἀνατολικά τοῦ ποταμοῦ ὅπως καὶ ἡ πόλις Ἀδριανούπολις ποὺ εἶναι στὰ σύνορα ἀνήκει στὴν Τουρκία.

4) *Ἐπαρχία Ὀρεστιάδος*, πρωτ. ἡ *N. Ὀρεστιάς* ποὺ χτίστηκε ἀπὸ Ἕλληνας τῆς Ἀδριανουπόλεως ὅταν ἔφυγαν ἀπὸ τὴν Ἀδριανούπολι.

5) *Ἐπαρχία Σαμοθράκης* πρωτ. ἡ *Σαμοθράκη*, νησί στὸ Θρακικὸ πέλαγος. Οἱ κάτοικοι εἶναι καρβουνιάριδες καὶ βοσκοί.

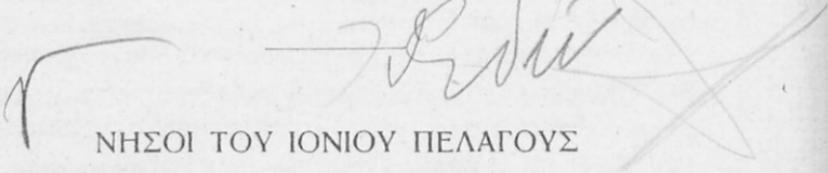
ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ

Ἡ Θράκη βρίσκεται στὴ μέση στοὺς δύο ποταμοὺς, τὸν Νέστο καὶ τὸν Ἐβρο. Πέρα ἀπὸ τὸν Ἐβρο τὸ μέρος εἶναι Τουρκικόν.

Ἡ Θράκη ἔχει συγκοινωνία καλὴ καὶ μὲ τὸ τραῖνο καὶ μὲ βαπόρια καὶ αὐτοκίνητα.

Ἡ Θράκη εἶναι εὐφορος τόπος καὶ τὰ σπουδαιότερα προϊόντα εἶναι ὁ καπνός. Ἡ παραλία τῆς Θράκης εἶναι ὁμαλὴ δὲν ἔχει κόλπους καὶ λιμάνια ποὺ νὰ μένουν ἀσφαλισμένα τὰ πλοῖα ἀπὸ τὰς τρικυμίας.

Τὸ κλίμα τῆς Θράκης εἶναι ψυχρὸ τὸ χειμῶνα καὶ θερμὸ τὸ καλοκαίρι. Τὰ βουνά της εἶναι χιονισμένα σχεδὸν πάντοτε. Ἐληές δὲν γίνονται, σιτηρὰ ὅμως βαμβάκι, μετάξι, καπνὸς καὶ ἄλλα γίνονται ἄφθονα. Εἶναι τὸ πλουσιώτερο μέρος τῆς Ἑλλάδος.

ΝΗΣΟΙ ΤΟΥ ΙΟΝΙΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥΣ

Ὅπως βλέπετε στὸ χάρτη σας, στὸ Ἴόνιο πέλαγος ὑπάρχουν ἕξ μεγάλα νησιά καὶ μερικά μικρά. Στὰ νότια τῆς Πελοποννήσου βλέπετε καὶ τὰ Κύθηρα. Ἔτσι ὅλα αὐτὰ τὰ νησιά εἶναι ἑπτὰ. Ἐπειδὴ δὲ εἶναι ἑπτὰ λέγονται *Ἐπτάνησα* καὶ εἶναι τὰ ἑξῆς: 1) ἡ *Κέρκυρα*, 2) οἱ *Παξοί*, 3) ἡ *Λευκάδα*, 4) ἡ *Κεφαλληνία*, 5) ἡ *Ἰθάκη*, 6) ἡ *Ζακύνθος* καὶ 7) τὰ *Κύθηρα*.

Τὰ νησιά αὐτὰ χωρίζονται σὲ τρεῖς νομούς. 1) *Κερκύρας*, 2) *Κεφαλληνίας* 3) *Ζακύνθου*. (Τὰ Κύθηρα ὅπως εἶδαμε ἀνήκουν στὴν Ἀττική).

Νομὸς Κερκύρας (105.000 κατ.).

Ὅπως βλέπετε βρίσκεται ἀπέναντι τῆς Ἡπείρου ἀπὸ τὴν ὁποῖαν χωρίζεται μὲ μιὰ στενὴ θάλασσα.

Στὸ νομὸ αὐτὸ ὑπάγονται καὶ τὰ νησιά, *Παξοί* καὶ *Ἀντίπαξος*.

Ὅρη. Στὰ βόρεια τοῦ νομοῦ εἶναι τὸ ὄρος, *Παντοκράτωρ* καὶ ἄλλοι μικρότεροι λόφοι, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους πηγάζουν μικροὶ ποταμοὶ ποὺ ποτίζουν τὶς πεδιάδες τοῦ νομοῦ.

Προϊόντα. Παράγει ἑληές ἀπὸ τὶς ὁποῖες βγάζουν ἄφθονο λάδι. Ἐπίσης παράγει φρούτα καὶ ὀλίγον κρασί.

Κλίμα. Τὸ κλίμα εἶναι γλυκύτατον δηλ. οὔτε τὸν χει-

μῶνα κάμνει κρύο, οὔτε τὸ καλοκαίρι ζέστη. Βρέχει ὁμως συχνὰ καὶ ἔχει ὑγρασία διὰ τοῦτο καὶ ὁ τόπος εἶναι κατὰφυτος ἀπὸ διάφορα δένδρα καὶ ἄνθη.

Ἐπαρχίαι. Ὁ νομὸς Κερκύρας ἔχει δύο ἐπαρχίας. 1) **Κερκύρας** καὶ 2) **Παξῶν**.

1) **Ἐπαρχία Κερκύρας**, πρωτ. ἢ **Κέρκυρα** με 32 χιλ. κατ. πού εἶναι καὶ πρωτεύουσα ὁλοκλήρου τοῦ νομοῦ. Εἶναι

χιτισμένη σὲ ὠραία τοποθεσία, ἔχει καλὸ λιμάνι, καὶ ὠραία σπίτια, δρόμους καὶ πλατεῖες. Ἡ Κέρκυρα εἶναι ἡ παλαιὰ νήσος τῶν **Φαιάκων** ὅπου ὁ Ὀδυσσεὺς ἐφιλοξενήθη καὶ ἀπεστάλη στὴν πατρίδα τοῦ **Ἰθάκη** ἀπὸ τὸν Ἄλκίνοον. Ἐνθυμεῖσθε τὴν καλὴ Βασιλοπούλα **Ναυσικᾶ**. Σπουδαία εἶναι ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Σπυριδῶνος ὅπου ὑπάρχει τὸ λειψανο τοῦ Ἁγίου. Στὴν πλατεῖα εἶναι στυμμένος ὁ ἀνδριάς τοῦ πρώτου Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος **Ἰωάν. Καποδίστρια**. Ἐχει πολλὰς ὠραίας ἐξοχὰς πού πηγαίνουν ξένοι πολλοί· ἀκόμη ὑπάρχει καὶ ἀνάκτορο Ἑλληνικὸ ὅπου παραθερίζει κάθε καλοκαίρι ὁ Βασιλεὺς. Πρὸς τὰ Βόρεια τῆς Κερκύρας ὑπάρχουν δυὸ μικρὰ νησάκια οἱ **Ἰθάγοι** καὶ ἡ **Ἐρρίκουσα**. Ἡ ἐπαρχία αὕτη ἔχει καὶ πολλὰ χωριά πυκνὰ κατοικημένα. Ὁ νομὸς στὰ νότια τελειώνει στὰ ἀκρωτήρια **Λευκίμμη** καὶ **Ἀμφίπαγον**.

2) *Έπαρχία Παξών*, που έχει τὰ νησιά *Παξόν* καὶ *Ἀντίπαξον*, μὲ πρωτεύουσα τὸ *Γάϊον* που βρίσκεται στοὺς *Παξούς*. Τὰ δυὸ αὐτὰ νησιά παράγουν λάδι.

Νομὸς Κεφαλληνίας (65.000 κατ.).

Ὅρη. Ἡ Κεφαλληνία ἔχει στὸ μέσον ἓνα ὄρος που

λέγεται *Αἶνος* καὶ εἶναι κατάφυτο ἀπὸ ἔλατα καὶ ἄλλα δένδρα.

Χερσόνησοι. Σχηματίζει καὶ δύο χερσονήσους τὴν *Ἐρῆσον* πρὸς Βορρὰν καὶ τὴν *Παλικήν* πρὸς Δυσμάς. Τὸ νησί ἔχει μερικοὺς κόλπους καὶ λιμάνια.

Κλίμα. Τὸ κλίμα τῆς νήσου εἶναι γλυκύτετον καὶ ὑγιεινόν.

Προϊόντα. Το έδαφος είναι όρεινό, παράγει δέ λάδι, κρασί και σταφίδα.

Έπαρχίαι. Έχει 4 έπαρχίαις, 1) Κραναίας, 2) Πάλης, 3) Σάμης και 4) Ίθάκης.

1) *Έπαρχία Κραναίας* πρωτεύουσα τὸ *Άργουσιόλιον* με 8.500 κατ. με ώραία σπίτια. Οί κάτοικοι είναι έργατικοί και καταγίνονται στο έμπόριο και στή ναυτιλία. Πολλοί απέκτησαν πολλά πλούτη και έγιναν έθνικοί ευεργέται

Ή Ίθάκη.

δπως ὁ Βαλιάνος. Έκεῖ βλέπει κανεῖς μερικά περίεργα πράγματα ὅπως τοὺς νερομύλους πὸν κινοῦνται μετὸ νερὸ τῆς θάλασσης, δηλαδὴ ἀπὸ ἕνα ποτάμι πὸν τρέχει ἀπὸ τῆς θάλασσης στὴν ξηρὰ κινεῖ τὸ νερόμυλο καὶ τὸ νερὸ χάνεται μέσα σὲ καταβόθρα (ξεροπήγαδο πὸν ἀπορροφᾷ τὸ νερό).

Άλλα χωριά εἶναι τὰ *Δειλινᾶτα*, τὰ *Βαλοσαμᾶτα* καὶ ἄλλα. Ὑπάρχει ναὸς πρὸς τιμὴν τοῦ Ἁγίου Γερασίμου ὅπου φυλάσσεται τὸ ἅγιο λείψανο. Πόσον τιμοῦν καὶ σέ-

βονται τὸν Ἅγ. Γεράσιμο οἱ Κεφαλλῆνες καὶ μὲ πόση λαχτάρᾳ ζητοῦν τὴ βοήθειά του.

2) Ἐπαρχία Πάλης πρωτ. τὸ *Ληξοῦρι*. Εἶναι χτισμένο στὴν Παλικὴ χερσόνησο. Κοντὰ στὸ Ληξοῦρι μέσα στὴ θάλασσα βλέπει κανεῖς ἄλλο περίεργο πρᾶγμα.

Μιά πολὺ μεγάλη πέτρα ποὺ κινεῖται πάντοτε κανονικὰ χωρὶς νὰ σταματᾷ (Κουνόπετρα).

3) Ἐπαρχία Σάμης πρωτ. ὁ *Διγιάλδς* ἢ *Σάμη*. Τὸ μέρος αὐτὸ εἶναι πολὺ φτωχὸ καὶ δι' αὐτὸ οἱ κάτοικοι ἀναγκάζονται νὰ φεύγουν ἀπὸ τὸν τόπο τους καὶ πηγαίνουν ἄλλοῦ νὰ βροῦν ἐργασία.

4) Ἐπαρχία Ἰθάκης πρωτ. Ἰθάκη (Βαθῦ) εἶναι ἡ πατρίδα τοῦ Ὀδυσσεᾶ ποὺ ἐπολέμησε τοὺς Τρῶας. Ἐδῶ εἶχε τὸ βασίλειό του καὶ τὸ ἀνάκτορό του. Ἐχει ὄρη τὸ *Νήρειον* καὶ ἄλλα μικρά. Εἰς μερικὰ μέρη καλλιεργεῖται καὶ βγάζει λάδι καὶ κρασί. Οἱ κάτοικοι εἶναι ναυτικοὶ καὶ ἔμποροι.

Νομὸς Ζακύνθου (41 χιλ. κατ.).

Πρωτ. ἡ *Ζάκυνθος*. Στὸ νομὸ αὐτὸ ὑπάγονται καὶ τὰ νησιὰ *Στροφάδες* ποὺ βρίσκονται στὰ νότια τῆς Ζακύνθου. Παρατηρήσατε στὸ χάρτη. Βρίσκεται στὰ Δυτικὰ τῆς Πελοποννήσου ἀπέναντι ἀπὸ τὸ ἀκρωτήριο *Χελωνάτα*.

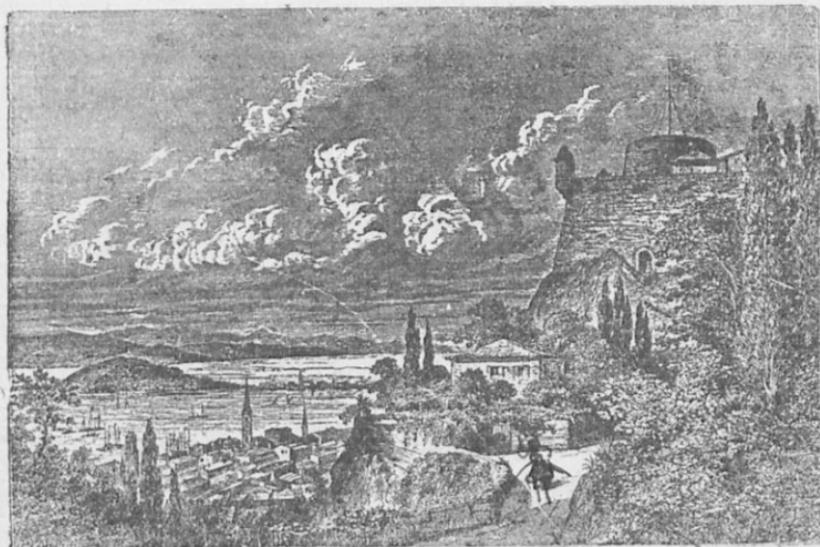
Ὅρη. Ἐχει δύο ὄροσειρές τὸν *Βραχιώνα* καὶ *Σκοπόν*.

Κλίμα. Τὸ κλίμα εἶναι γλυκύτατον καὶ ὑγιεινόν.

Προϊόντα. Παράγει λάδι, φρούτα, κρασί, λεμόνια, πορτοκάλια, εἶναι γεμάτη ἄνθη, γι' αὐτὸ λέγεται καὶ ἄνθος τῆς Ἀνατολῆς.

Ἐπαρχία. Μία ἐπαρχία μόνον ἔχει τὴν ἐπαρχία Ζακύνθου μὲ πρωτ. τὴ *Ζάκυνθο* μὲ 12 χιλ. κατ. Ὁραία πόλις ἡ Ζάκυνθος μὲ πολὺ εὐγενεῖς κατοίκους. Οἱ Ζακυνθινοὶ εἶναι πάντοτε γελαστοὶ καὶ χαρούμενοι. Πάντοτε τραγουδοῦν καὶ εἰς τὰ σπίτια τους καὶ εἰς τοὺς περιπάτους τους καὶ εἰς τὴν ἐργασία τους. Ὑπάρχει ἐκεῖ ὁ ναὸς τοῦ Ἅγ.

Διονυσίου ὅπου βρίσκεται καὶ τὸ λείψανό του. Ὁ Ἅγιος Διονύσιος εἶναι ὁ προστάτης τῶν Ζακυνθινῶν. Εἰς τὴν

Ζάκυνθος.

Ζάκυνθον ἐγεννήθη καὶ ὁ μέγας Ἐθνικός ποιητὴς Σολωμὸς ποῦ ἔκαμε τὸν Ἐθνικὸν Ὕμνον, «Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψι».

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ

Τὰ νησιά τοῦ Ἰονίου πελάγους εἶναι ἑπτὰ καὶ λέγονται **Ἐπτάνησοι**. Εἶναι ὄλα ὠραῖα μὲ ὠραῖα σπίτια καὶ γλυκὸ κλίμα.

Οἱ κάτοικοι εἶναι εὐγενεῖς ἐργατικοί, φιλόξενοι καὶ πάντοτε χαρούμενοι. Τὰ προϊόντα τους λάδι, κρασί, σταφίδες, φρούτα, ἄνθη, σαπούνια, πατάτες, εἶναι ἀρκετὰ νὰ ζοῦν καλά. Ὑπάρχουν καὶ μέρη ἄγονα.

Ὅλα τὰ νησιά συγκοινωνοῦν καὶ μεταξύ τους καὶ μὲ τὶς ἄλλες πόλεις τῆς Ἑλλάδος μὲ πλοῖα ποῦ κάνουν συχνὰ τὸ ταξίδι. Ὅσα πλοῖα πηγαίνουν στὴν Ἰταλία σταματοῦν στὴν Κέρκυρα.

Ν. Γαλάνη, Γεωγραφία τῆς Ἑλλάδος Γ' καὶ Δ'

8

Τὰ νησιά αὐτὰ δὲν ὑποδουλώθηκαν ποτὲ στοὺς Τούρκους, ἀλλὰ στοὺς Ἑνετούς, Γάλλους, Ρώσους καὶ Ἄγγλους. Οἱ Ἄγγλοι τὸ ἔτος 1863 τὰ παρεχώρησαν στὴν Ἑλλάδα. Εἶναι πολὺ φιλόθρησκοι καὶ λατρεύουν τοὺς Ἁγίους Σπυρίδωνα, Γεράσιμον καὶ Διονύσιον πὺν τὰ λείψανά τους καὶ οἱ Ἐκκλησίες βρῖσκονται στὴν Κέρκυρα, Κεφαλληνία καὶ Ζάκυνθο. Πῶς πανηγυρίζουν τὴ μνήμη τους!!!

ΝΗΣΟΙ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥΣ

Κυκλάδες (130.000 κάτ.).

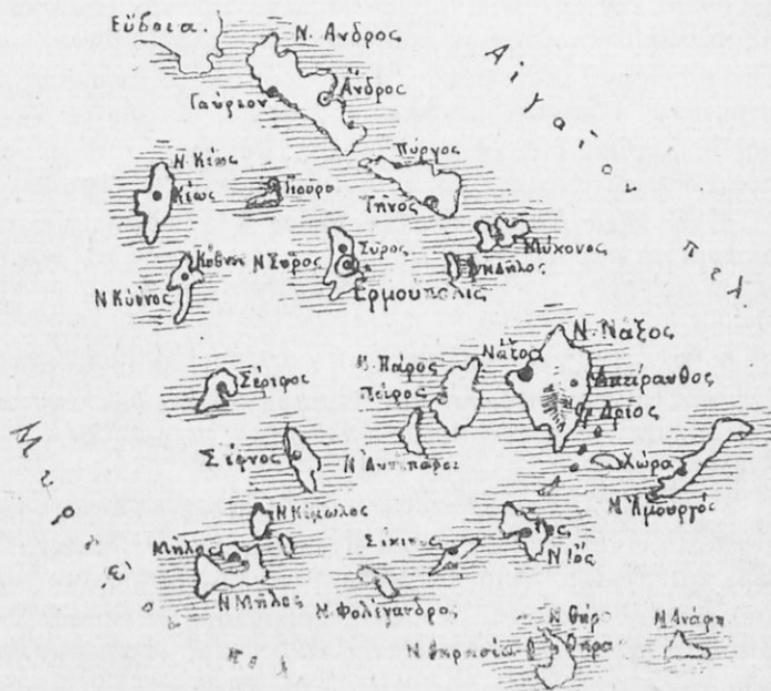
Στὸ Αἶγαῖο πέλαγος καὶ πρὸς Βορρᾶν τοῦ Κρητικοῦ πελάγους εὐρίσκονται αἱ *Κυκλάδες*. Αὗται εἶναι πολλαὶ νῆσοι αἱ ὁποῖαι ὠνομάσθησαν Κυκλάδες διότι σχηματίζουν κύκλο γύρω στὴ νῆσο *Δῆλο* ἢ ὁποῖα ἐθεωρεῖτο ἱερά. Παρατηρήσατε στὸ χάρτη. Σχηματίζουν τρεῖς σειράς, ἡ πρώτη γίνεται ἀπὸ τὴ νῆσο Ἄνδρο, Τήνο, Μύκονο καὶ Δῆλο, ἡ δευτέρα ἀπὸ τὴ νῆσο Γιοῦρα, Σύρο, Πάρο, Ἴο, Ἀνάφη καὶ Θήρα καὶ ἡ τρίτη ἀπὸ τὴν Κέω, Κύθνο, Σέριφο, Σίφνο, Κίμωλο, Σίκινο, Φολέγανδρο καὶ Μῆλο.

Ὅλα αὐτὰ τὰ νησιά ἀποτελοῦν τὸν νομὸν Κυκλάδων. Τὰ νησιά αὐτὰ δὲν εἶναι πλούσια. Δὲν ἔχουν οὔτε δάση οὔτε νερά. Σὲ μερικὰ μαζεύουν τὸ νερὸ τῆς βροχῆς μέσα σὲ δεξαμενὲς καὶ πίνουν ἀπ' αὐτό. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς κατοίκους ζοῦν ἀπὸ τὴ γεωργία, ἄλλοι εἶναι ναυτικοί. Ὅπου εὐρίσκουν τόπον μὲ χῶμα ἔστω καὶ ὀλίγον τὸν καλλιεργοῦν. Ἔτσι βγάζουν πολὺ γρήγορα ἀγγούρια, τομάτες, μπάμιες καὶ ἄλλα. Τὸ νησί *Πάρος* βγάζει καλὸ κρασί, ἢ *Νάξος* μανταρίνια, πορτοκάλια καὶ σμύριδα, ἢ *Κίμωλος* κιμωλία, ἢ *Θήρα* πορσελάνη. Σὲ μερικὰ τρέφονται ζῶα καὶ ἰδίως γιδοπρόβατα καὶ σὲ ἄλλα βγάζουν μάρμαρα.

Ἡ συγκοινωνία γίνεται με πλοῖα ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ σ' ὅλα τὰ νησιά.

Κλίμα. Τὸ κλίμα εἶναι εὐχάριστο τὸ χειμῶνα καὶ τὸ καλοκαῖρι.

Ὁ νομὸς Κυκλάδων ἔχει 7 ἐπαρχίες. 1) **Σύρου**, 2) **Ἄνδρου**, 3) **Τήνου**, 4) **Νάξου**, 5) **Κέας**, 6) **Μήλου**, 7) **Θήρας**.

1) **Ἐπαρχία Σύρου** πρωτ. **Ἐρμούπολις** με 20 χιλ. κατ. Ἡ ἐπαρχία αὐτὴ περιλαμβάνει τὰς νήσους **Μύκονον** καὶ **Δήλον**. Ἡ **Ἐρμούπολις** εἶναι κτισμένη στὴ νῆσο **Σύρο**, ἔχει ἐργοστάσια λουκουμιοῦ (τὸ Συριανὸ λουκουμί) καθὼς καὶ κλωστήρια καὶ ὑφαντουργεῖα. Ἐχει καλοὺς λιθοστρωμένους δρόμους καὶ στὴν πλατεῖα τὸν ἀνδριάντα τοῦ Μιαούλη. Στὸ λιμάνι της πολλὰ πλοῖα πηγαίνουν καὶ φεύγουν με ἔμπορεύματα καὶ ἐπιβάτας. Ἡ **Δήλος**

έθεωρείτο ιερά νήσος διότι εκεί ύπήρχε ναός του 'Απόλλωνος και της 'Αρτέμιδος.

2) 'Επαρχία "Ανδρου, με πρωτεύουσα την "Ανδρο. Βγά-
ζει λάδι, λεμόνια, πορτοκάλια, και τὸ χωνευτικὸ νερὸ
ποὺ πωλοῦν στὰ φαρμακεία και ξενοδοχεῖο και τὸ λέ-
γουν νερὸ της Σάριζας.

3) 'Επαρχία Τήνου, με πρωτεύουσα την Τήνο. "Όλοι
ξεύρουμε την Τήνον· εἶναι ξακουσμένη ἀπὸ την 'Εκκλησία
«Εὐαγγελίστρια» ὅπου δύο φορές τὸ χρόνο, δηλ. τοῦ
Εὐαγγελισμοῦ και στὰς 15 Αὐγούστου ἑορτάζεται ἡ
μνήμη της. Γίνονται μεγάλα ἑορταὶ και μεταβαίνει ἐκεῖ
πολὺς κόσμος διὰ νὰ προσκυνήσῃ. Τὸ νησί αὐτὸ εἶναι
πολὺ ὄρεινὸ, βγάξει ζῶα, τυρὶ και τομάτες.

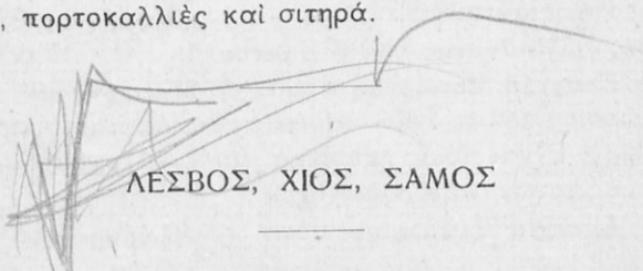
4) 'Επαρχία Ναξου, πρωτ. ἡ Νάξος. Στὴν ἐπαρχία αὐτὴ
ὑπάγονται και τὰ νησιά Πάρος και 'Αντίπαρος τὰ νησιά
αὐτὰ βγάζουν μάρμαρα και σμύριδα και εἶναι πολὺ
ὄρεινά.

5) 'Επαρχία Κέας, πρωτεύουσα ἡ Κέα. Ἡ ἐπαρχία αὐτὴ
ἔχει και τὰ νησιά Κύνθον και Σέριφον. Ἡ Κύνθος λέγεται
και Θερμιὰ γιατί ἔχει θερμὰ λουτρά, ἡ Σέριφος ἔχει με-
ταλλεῖα σιδήρου.

6) 'Επαρχία Μήλου, πρωτεύουσα ἡ Μήλος. Στὴν ἐπαρ-
χία αὐτὴ εἶναι και τὰ νησιά Κίμωλος, Σίκινος, Φολέγαν-
δρος και Σίφνος. Ἀπὸ τὴ Μήλο βγαίνουν οἱ μυλόπετρες
ποὺ χρησιμοποιοῦνται στοὺς ἀλευρομύλους. Ἐκεῖ εὐρέθη
και τὸ ἄγαλμα της «'Αφροδίτης της Μήλου» ἓνα ἀπὸ τὰ
ὠραιότερα ἀγάλματα της θεᾶς 'Αφροδίτης.

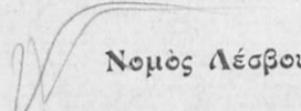
7) 'Επαρχία Θήρας, πρωτ. ἡ Θήρα ἢ Σαντορίνη. Ἡ
ἐπαρχία αὐτὴ περιλαμβάνει και τὰ νησιά "Ιον, 'Αμοργόν,
'Ανάφην και ἄλλα μικρότερα και ἀκατοίκητα. Πρὸς δυ-
σμάς της νήσου Θήρας ὑπάρχει ὑφαίστειον ἐνεργόν, τὸ
ὅποῖον πολλὰς φορές ἐξερράγη και ἐσχηματίσθησαν και
ἄλλα μικρὰ νησιά ὅπως ἡ Θηρασία και αἱ Καμμέναι. Τὸ
ἔδαφος σκεπάζεται ἀπὸ πορσελάνη (Θηραϊκὴ γῆ) εἶναι
εὐφορο και παράγει κρασί, ὄσπρια και ἄλλα.

Γενικῶς οἱ Κυκλάδες δὲν ἔχουν δάση, γιατί στὰ νησιά αὐτὰ πνέουν ἰσχυροὶ ἄνεμοι. Οἱ κάτοικοι εἶναι ἐργατικοὶ καὶ καλλιεργοῦν μὲ μεγάλη ἐπιμονή τὸ ἔδαφος· γιὰ τοῦτο πολλὰ μέρη βλέπομεν φυτευμένα μὲ ἐλῆες, συκιές, λεμονιές, πορτοκαλλιές καὶ σιτηρά.

ΛΕΣΒΟΣ, ΧΙΟΣ, ΣΑΜΟΣ

Ἡ Λέσβος, ἡ Χίος, ἡ Σάμος καὶ ἄλλα μικρότερα, ὅπως τὸ νησί τῆς *Ἰκαρίας*, τὰ *Ψαρά*, ἡ *Δήμημος* ἐλευθερώθηκαν ἀπὸ τοὺς Τούρκους τὸ 1912. Εὐρίσκονται στὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας καὶ χωρίζονται σὲ τρεῖς νομούς. 1) *Δέσβου*, 2) *Χίου*, 3) *Σάμου*.

Νομὸς Λέσβου (160.000 κατ.).

Ὁ νομὸς αὐτὸς ἔχει τὰς νήσους *Ἅγιον Εὐστράτιον* καὶ τὴν *Δήμηνο*. Ἡ μεγαλύτερα εἶναι ἡ *Δέσβος*, νῆσος μὲ πολλὰ χαμηλὰ βουνά, κατάφυτα ἀπὸ ἐλῆες, πεῦκα, βελανιδιές, καστανιές καὶ ἄλλα. Στὸ λιμάνι τῆς βλέπετε πάντοτε βαρέλια γεμᾶτα λάδι ἔτοιμα νὰ φορτωθοῦν στὰ πλοῖα. Στὰς μικρὰς πεδιάδας καλλιεργοῦνται καὶ σιτηρά, ὄπωροφόρα δένδρα, ἀμπέλια καὶ καπνός.

Κόλποι. Τὸ νησί αὐτὸ ἔχει δυὸ κόλπους τῆς *Καλλονῆς* καὶ τῆς *Γέρας*.

Κλίμα. Τὸ κλίμα του εἶναι γλυκύ, ὁ χειμὼν μέτριος.

Ἡ Λήμημος ἔχει λιμένα τὸ *Μοῦδρο*. Οἱ κάτοικοι εἶναι γεωργοί, ναυτικοὶ καὶ βοσκοί. Στὸ Μοῦδρο τὸ 1912 ἔμενε ὁ Ἑλληνικὸς στόλος καὶ ἔκαμε δυὸ ναυμαχίες μὲ τὰ τουρκικὰ πλοῖα τὰ ὁποῖα καὶ ἐνίκησε καὶ ἐλευθέρωσε τὰ νησιά. Ναύαρχος εἰς τὰς ναυμαχίας αὐτὰς ἦτο ὁ Παῦλος Κουντουριώτης ἀπὸ τὴν Ὑδρα.

Νομός Χίου (75.000 κατ.).

Ὁ νομός οὗτος περιλαμβάνει τὰς νήσους *Χίον*, *Ψαρὰ* καὶ *Οἰνούσας*. Ἀπ' αὐτὰς τὸ μεγαλύτερον εἶναι ἡ Χίος καὶ εἶναι ἀπέναντι τῆς Χερσονήσου Ἐρυθραίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἡ Χίος εἶναι νῆσος ὄρεινὴ ἔχει δύο ὄρη τὸ *Πελιναῖον* πρὸς Β. καὶ τὸ *Αἶπος* εἰς τὸ μέσον. Εἶναι πετρώδης ἀλλὰ καλλιεργεῖται καλὰ ἀπὸ τοὺς κατοικοῦς

καὶ παράγει λάδι, καπνόν, μαστίχι καὶ πορτοκάλια. Τὸ σπουδαιότερον ἀπ' αὐτὰ εἶναι τὸ μαστίχι πού βγαίνει ἀπὸ ἓνα δένδρον πού λέγεται σχῖνος μαστιχοφόρος. Στους χρόνους τῆς σκλαβιάς καὶ πρωτίτερα προώδευσε πολὺ, ἀλλὰ τὸ 1822 κατεστράφη ἀπὸ τοὺς Τούρκους οἱ ὅποιοι ἔσφαξαν ὄλους τοὺς κατοικοῦς. Ὀλίγοι ἐσώθησαν σὲ ἄλλα μέρη. Τὸ ἔτος 1881 ἔπαθε μεγάλη καταστροφὴ ἀπὸ σεισμόν. Ὅλα αὐτὰ τὰ δυστυχήματα τὴν ἔκαμαν πολὺ δυστυχή.

Στὴ Χίῳ ἐγεννήθη ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς καὶ ὁ Ἐθνικός Εὐεργέτης Ἀνδρέας Συγγρός καὶ ἄλλοι.

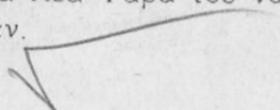
Ὁ νομὸς ἔχει πρωτ. τὴν *Χίον* μὲ 20 χιλ. κατ. Ἔχει ὠραῖον λιμένα καὶ ὠραίας οἰκίας. Εἶναι πόλις πολὺ καθαρὰ, οἱ κάτοικοι ἐργατικοὶ καὶ κατασκευάζουν γλυκύσματα (χιώτικα γλυκά).

Ἄλλα χωριά εἶναι οἱ *Βροντάδες*, τὰ *Καρδάμυλα* ἢ *Βολισσὸς* καὶ στὰ νότια τὰ *Μαστιχοχώρια* δηλ. τὰ χωριά ποὺ ἐξάγεται τὸ μαστίχι. Ἔχει καλὴν συγκοινωνία μὲ τὸν Πειραιᾶ καὶ ἐλευθερώθηκε τὸ 1912 ἀπὸ τὸν Ἑλληνικὸν στρατόν.

Πλησίον τῆς Χίου εὐρίσκονται καὶ τὰ μικρὰ νησιά *Οἰνοῦσαι* ποὺ κατοικοῦν ὀλίγοι ψαράδες.

Στὰ Β.Δ. εἶναι τὸ νησί *Ψαρά*. Εἶναι τόπος πετρώδης καὶ παράγει ὀλίγον λάδι, μέλι, κρασί καὶ σιτηρά. Οἱ κάτοικοι εἶναι ναυτικοί. Οἱ κάτοικοί τῆς οἱ Ψαριανοὶ εἶναι ξακουσμένοι γιὰ τοὺς πολέμους τοὺς πρὸς τοὺς Τούρκους. Ἐδῶ ἐγεννήθη ὁ Κανάρης ποὺ μὲ τὰ πυρπολικά του κατέστρεψε τὸν Τουρκικὸ στόλο στὸ λιμάνι τῆς Χίου.

Τὰ Ψαρά κατεστράφησαν ἀπὸ τοὺς Τούρκους τὸ 1824 πολὺ ὀλίγοι ἐσώθησαν ἀπὸ τοὺς κατοίκους, οἱ ὅποιοι κατώκησαν στὰ Νέα Ψαρά τοῦ νομοῦ Εὐβοίας, τὴν Παλαιὰν Ἐρέτριαν.

Νομὸς Σάμου (75.000 κατ.).

Ὁ νομὸς οὗτος ἔχει τὴν νῆσον *Σάμον* καὶ τὴν *Ἰκαρίαν* καὶ εὐρίσκεται ἀπέναντι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Ἡ μεγαλύτερα εἶναι ἡ νῆσος Σάμος ἢ ὁποία εἶναι ὄρεινῆ. Ὅρη εἶναι ὁ *Κερκετεὺς* καὶ ἄλλα μικρότερα. Οἱ πεδιάδες εἶναι καλὰ καλλιεργημέναι καὶ παράγουν κρασί ἐκλεκτό, λάδι, καπνὸ, σταφίδα καὶ φρούτα. Οἱ κάτοικοι εἶναι ἔμποροι, ὑπάρχουν καὶ πολλὰ ἐργοστάσια ποὺ κατεργάζονται δέρματα (βυρσοδεψεῖα), καθὼς καὶ ἐργοστάσια σαπουνιοῦ.

Ὁ νομὸς ἔχει δύο ἐπαρχίας, 1) *Σάμον*, 2) *Ἰκαρίας*.

1) *Ἐπαρχία Σάμου* πρωτ. ὁ *Διμὴν Βαθέως* μὲ 12 χιλ.

κατ. με πολλά εργοστάσια και καλό λιμάνι. "Άλλαι πόλεις είναι τὸ *Καρλόβασι*, ὁ *Μαραθόκαμπος* και ἄλλαι.

2) *Ἐπαρχία Ἰκαρίας* πρωτ. ὁ *Ἅγιος Κήρυκος*. Πλησίον τῆς Ἰκαρίας βρίσκονται και αἱ μικραὶ νῆσοι *Κορσεαὶ* ἢ *Φοῦρνοι* ποὺ κατοικοῦνται ἀπὸ λίγουσ κατοίκουσ. Ὁ τό-

Τὸ Βαθύ.

πος εἶναι ὄρεινὸς με ἄρκετὰ δάση ἀπὸ τὰ ὁποῖα βγαίνει ἄρκετὴ ξυλεῖα και κάρβουνα. Παράγει λάδι, ἀμύγδαλα και κρασί.

Τὸ νησί αὐτὸ ἐλευθερώθηκε ἀπὸ τοὺσ Τούρκουσ τὸ 1912 καθὼσ και τὰ μικρὰ νησάκια *Φοῦρνοι*.

Κ Ρ Η Τ Η

Ἄπὸ τὸν Πειραιᾶ με πλοῖο ταξιδεύοντας πρὸσ τὰ νότια φθάνομεν στὴν Κρήτη. Ἡ Κρήτη εἶναι ἡ μεγαλυτέρα Ἑλληνικὴ νῆσοσ ὕστερα ἀπὸ τὴν Κύπρο.

Πεδιάδες και προϊόντα. Μεταξύ των όρέων υπάρχουν πεδιάδες μεγάλαι και μικραί που ποτίζονται από μερικούς μικρούς ποταμούς και παράγουν λάδι, κρασί, σταφίδα

Τὰ Χανιά και τὸ λιμάνι.

ἄσπρη (ραζακιά), χαρούπια, κάστανα, πορτοκάλια και ἄλλα.

Κλίμα. Τὸ κλίμα τῆς Κρήτης εἶναι γλυκὺ και ὑγιεινόν.

Νομοί. Ἡ Κρήτη διαιρεῖται εἰς 4 νομούς. 1) *Χανίων*, 2) *Ρεθύμνης*, 3) *Ἡρακλείου* και 4) *Λασηθείου*.

Νομὸς Χανίων (110.000 κατ.).

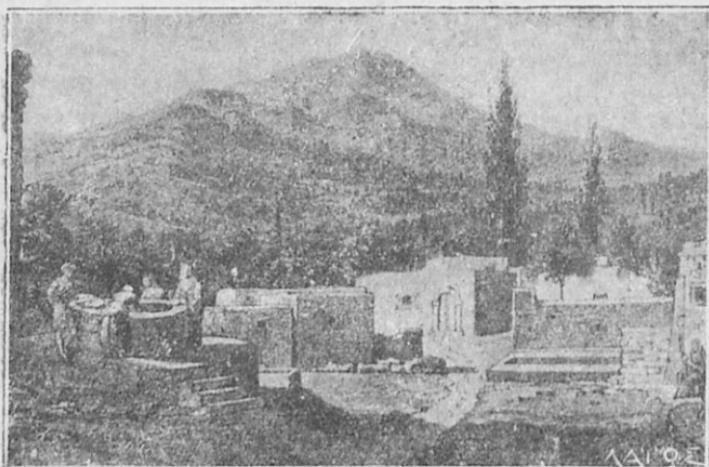
Ὁ νομὸς αὐτὸς κατέχει τὸ Δυτικὸν μέρος τῆς Κρήτης και ἔχει τρεῖς κόλπους, τοῦ *Κισάμου*, τῶν *Χανίων* και τὸν

καλλίτερον από όλους κόλπον τῆς *Σούδας* πού ἐμπρός κλείνεται από ἕνα μικρό νησάκι.

Πόλεις ὁ νομός αὐτός ἔχει τὰ *Χανιά* πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ καί ὅλης τῆς Κρήτης μέ 30 χιλ. κατ. Ἐκεῖ μένει ὁ Γενικός Διοικητής. Ἐκεῖ κοντά βλέπομεν τὸ φρούριο Φιρκᾶ. Προάστειο τῶν Χανίων εἶναι ἡ *Χαλέπα* ὅπου μένουν οἱ πρόξενοι τῶν ἄλλων κρατῶν, εἶναι πολὺ ὠραῖο καί ἐξοχικὸ μέρος. Ἄλλαι πόλεις εἶναι τὸ *Καστέλλι*, ὁ *Κάντανος*, τὸ *Θέρισσο*, ὁ *Βάμος* καί ἄλλα.

Νομός Ρεθύμνης (70 χιλ. κατ.).

Ἐνατολικά από τὸν νομὸν Χανίων εἶναι ὁ νομός *Ρε-*

Τὰ Σφακιά.

θύμνης πού ἀνατολικά του ἔχει τὸν νομὸν Ἡρακλείου βρίσκεται στὴ μέση στὰ Λευκὰ ὄρη καί στὴν Ἴδη.

Πρωτεύουσα ἔχει τὸ *Ρέθυμνον* μέ 9 χιλ. κατ. πού βρίσκεται στὴν παραλία καί ἔχει μικρὸ λιμανάκι. Στὰ νότια κοντὰ στὴ θάλασσα εἶναι τὰ *Σφακιά* ὅπου κατοικοῦν οἱ γενναῖοι Σφακίανοί. Μεταξὺ Ρεθύμνου καί Σφακίων εἶναι

τὸ μοναστήρι τοῦ Ἀρκαδίου ἢ τὸ Ἀρκάδι. Εἶναι ξακουστό τὸ μοναστήρι αὐτὸ διότι ὅταν οἱ Τοῦρκοι τὸ 1866 θέλησαν νὰ τὸ καταλάβουν οἱ χριστιανοὶ ἀντιστάθηκαν ἄς ἦσαν καὶ πολὺ ὀλίγοι. Ἐπὶ τέλους ἀφοῦ ἀπελπίστηκαν ἔβαλαν φωτιὰ στὰ βαρέλια τῆς πυρίτιδος καὶ ἀνετίναξαν τὸ μοναστήρι στὸν ἀέρα, ὅλοι δὲ Τοῦρκοι καὶ χριστιανοὶ ἐτάφησαν κάτω ἀπὸ τὰ ἐρείπια. Τὸ ἥρωϊκὸ τοῦτο γεγονός οἱ Κρήτες τὸ ἐορτάζουν κάθε χρόνο.

Νομὸς Ἡρακλείου (140 χιλ. κατ.).

Ἀνατολικά τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης εἶναι ὁ νομὸς Ἡρακλείου, μὲ πρωτεύουσαν τὸ *Ἡράκλειον* μὲ 34 χιλ. κατ.

Τὸ Ἡράκλειον εἶναι μεγάλη πόλις καὶ ἐμπορικὴ, διότι βρίσκεται στὸ μέρος ποῦ εἶναι οἱ πλουσιώτερες πεδιάδες τῆς Κρήτης. Πλησίον τοῦ Ἡρακλείου βρίσκονται τὰ ἐρείπια τῆς παλαιᾶς πόλεως Κνωσσοῦ. Ἡ Κνωσσὸς ἦτο ἡ πόλις ποῦ ἔμενε ὁ Βασιλεὺς Μίνως. Πλησίον τῆς Κνωσσοῦ ἦτο ὁ Λαβύρινθος ὅπου ζοῦσε ὁ Μινώταυρος ποῦ τὸν ἐφόνευσε ὁ Θησέας καὶ ἔσωσε τοὺς νέους καὶ τὶς νέες ποῦ ἔδιδαν κάθε χρόνο οἱ Ἀθηναῖοι γιὰ τροφή του. Ἄλλη πόλις εἶναι οἱ *Ἀρχάνες* ποῦ βγάζει ἐκλεκτὰ σταφύλια.

Νομὸς Λασηθίου (70 χιλ. κατ.).

Στὴν ἀνατολικὴ ἄκρη τῆς Κρήτης εἶναι ὁ νομὸς *Λασηθίου*, ποῦ ἔχει πρωτ. τὸν *Ἅγιον Νικόλαον*, μὲ 1500 κατ. Εἶναι παραλία πόλις καὶ βρίσκεται στὸ βάθος τοῦ κόλπου *Μεραμπέλου* ποῦ κλείνεται μὲ τὰ ἀκρωτήρια *Ζεφύριο* καὶ *Σιμώνιο*. Μέσα στὸν κόλπο εἶναι καὶ τὸ νησὶ *Σπιναλόγγα*.

Ἄλλαι πόλεις εἶναι ἡ *Νεάπολις*, χτισμένη σὲ ὠραία τοποθεσία, ἡ *Γεράπετρα* ποῦ βγάζει ἐκλεκτὸ λάδι, ἡ *Σητεία*, τὸ *Παλαιόκαστρο* καὶ ἄλλα.

Συγκοινωνία. Ὅλαι αἱ παράλια πόλεις τῆς Κρήτης συγκοινωνοῦν μεταξύ τους μὲ πλοῖα. Αἱ ἄλλαι πόλεις τῆς στεργιᾶς συγκοινωνοῦν μὲ ἀμάξια ἢ καὶ αὐτοκίνητα, ἐὰν ὁ δρόμος εἶναι καλός.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

“Όπως είπαμε και στην αρχή του βιβλίου η Κρήτη δὲ θέλησε νὰ μείνη σκλαβωμένη στοὺς Τούρκους. Ἐνῶ στὴν Ἐπανάστασι τοῦ 1821 ἐλευθερώθη ἡ ἄλλη Ἑλλάς αὐτὴ ἔμεινε σκλαβωμένη στοὺς Τούρκους. Ἀπὸ τότε καὶ ὕστερα ἄρχισε τοὺς ἀγῶνας τῆς ἐναντίον τῶν Τούρκων. Κάθε τόσο καὶ ἐπαναστατοῦσε· ζητοῦσε νὰ ἐλευθερωθῆ. Κατάρθωσεν ἐπὶ τέλος τὸ 1897 νὰ γίνῃ ἡγεμονία καὶ διωρίσθη Ἀρμοστής τῆς Κρήτης ὁ πρίγκηψ Γεώργιος. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ κατάστασις δὲν τῆς ἤρесе. Ὡς οὗτου τὸ 1912 πού ἐγίναν οἱ πόλεμοι τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον τῶν Τούρκων ἐνώθηκε μὲ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἔτσι ἐπέτυχεν ὅτι ἐπιθυμοῦσε.

Οἱ Κρήτες εἶναι γενναῖοι πολεμισταί, ποτὲ δὲν ὑπετάχθησαν χωρὶς νὰ πολεμήσουν.

Τώρα πλέον ζοῦν ἐλεύθεροι, ἔχουν Γενικὸ Διοικητὴ ὁποῖος διορίζεται ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ Κυβέρνησι. Εἶναι ἐργατικοὶ καὶ φιλότιμοι ἄνδρες καὶ φροντίζουν γιὰ τὴν πρόοδο τοῦ τόπου των.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ἙΛΛΑΔΟΣ

Στὰ παλιὰ χρόνια ἡ Ἑλλάδα ἦταν πολὺ μεγάλη καὶ πολὺ πολιτισμένη. Ὑστερα ὅμως ὑπεδουλώθη εἰς τοὺς Ρωμαίους. Αὐτὸ ἐγινε πρὶν γεννηθῆ ὁ Χριστὸς μας. Ὑ-

στερα όμως πάλι ἔγεινε μεγάλο κράτος καὶ ἐδοξάσθηκε πολὺ. Τότε εἶχε πρωτεύουσα τὴν Κωνσταντινούπολι. Ὅταν ἦταν αὐτοκράτωρ ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος ὑπεδουλώθη στοὺς Τούρκους τὸ 1453 καὶ ἔμεινε ὑποδουλωμένη 500 χρόνια περίπου. Οἱ Ἕλληνες ὁμως τὸ 1821 ἐπολέμησαν τοὺς Τούρκους καὶ ἐλευθέρωσαν ἓνα μέρος τῆς Ἑλλάδος δηλ. τὴν Πελοπόννησο, τὴ Στερεὰ Ἑλλάδα τὴν Εὐβοία καὶ τὶς Κυκλάδες. Τὸ μικρὸ τοῦτο Ἑλληνικὸ κράτος ἦλθε νὰ κυβερνήσῃ ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας τὸ 1828. Ἐκυβέρνησε καλὰ, ἔκαμε νόμους καλοὺς ἀλλ' οἱ ἐχθροὶ του τὸν ἐδολοφόνησαν στὸ Ναύπλιο.

Ἐπειτα οἱ Ἕλληνες ἐζήτησαν Βασιλέα ἀπὸ τὴν Ἀγγλία, Γαλλία καὶ Ρωσσία καὶ τοὺς ἔστειλαν βασιλέα τὸν Ὄθωνα ἀπὸ τὴν Βαυαρία. Ὁ Ὄθων ἐβασίλευσε καλὰ ὡς τὸ 1862 ὅτε τὸν ἐξεδίωξαν.

Μετὰ τὸν Ὄθωνα ἦλθε Βασιλεὺς στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὴ Δανία ὁ Γεώργιος Α'. Τότε ἡ Ἀγγλία παρεχώρησε στὴν Ἑλλάδα τὰ ἐπτάνησα. Ὁ Γεώργιος ἐβασίλευσε καλὰ πενήντα ὀλόκληρα χρόνια ἐμεγάλωσε τὴν Ἑλλάδα γιατί τὸ 1881 ἐλευθερώθη ἡ Θεσσαλία καὶ ἡ Ἄρτα.

Τὸ 1912 ἔγεινε ὁ Βαλκανοτουρκικὸς πόλεμος, δηλαδὴ τότε οἱ Ἕλληνες μαζί μὲ τοὺς Βουλγάρους, Σέρβους καὶ Μαυροβουνίους ἐπολέμησαν τοὺς Τούρκους καὶ ἐλευθέρωσαν τὴ Μακεδονία, Ἡπειρο καὶ Θράκη. Ὁ Γεώργιος ὁμως ἐδολοφονήθη τὸ 1913 στὴ Θεσσαλονίκη καὶ τότε ἔγεινε Βασιλεὺς ὁ υἱὸς του Διάδοχος Κωνσταντῖνος. Ὁ Κωνσταντῖνος ἐπολέμησε τοὺς Βουλγάρους ἐπειδὴ ἤθελαν νὰ πάρουν τὴ Θεσσαλονίκη, τοὺς ἐνίκησε καὶ τοὺς ἀνάγκασε νὰ ζητήσουν εἰρήνην. Ἔτσι ἡ Ἑλλάδα ἐμεγάλωσε ἀκόμη καὶ ἐπῆρε τὴν Κρήτη, τὴ Μακεδονία, ἓνα μέρος τῆς Θράκης καὶ ἓνα μέρος τῆς Ἡπείρου καὶ τὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου πελάγους.

Στὰ 1914 ἔγεινε ὁ Εὐρωπαϊκὸς πόλεμος καὶ μαζί μὲ τοὺς Ἀγγλοὺς καὶ Γάλλους ἡ Ἑλλάδα ἐπολέμησε τοὺς Γερμανοὺς καὶ Βουλγάρους οἱ ὁποῖοι ἐνίκηθησαν. Ἀργότερα ὁμως οἱ Ἕλληνες μόνοι ἐπολέμησαν τοὺς Τούρκους

στη Μικρά Ἀσία, ἀλλ' ἐνικήθησαν. Οἱ Τοῦρκοι ἐδιώξαν ἀπὸ τὴν Ἀσία ὄλους τοὺς Ἕλληνας καὶ αὐτοὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ἔλθουν στὴν Ἑλλάδα ὡς πρόσφυγες.

Τότε τὸ 1922 ἔγινε μιὰ ἐπανάστασις καὶ ἐδιώξαν τὸν Βασιλέα Κωνσταντῖνον καὶ ἔφεραν τὸν υἱὸν του Γεώργιον τὸν Β' βασιλέα.

Τὸ 1923 κατήργησαν τὴν Βασιλεία καὶ ἀνεκήρυξαν τὴν Δημοκρατία μὲ πρόεδρον αὐτῆς τὸν Παῦλον Κουντουριώτην Ναύαρχον καὶ ἀργότερα τὸν Ζαῖμην. Ἔτσι ἔφυγε καὶ ὁ Γεώργιος ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Τὸ 1935 ὁμως κατηργήθη πάλιν ἡ Δημοκρατία καὶ ἐπανῆλθε εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος ὁ Β' ὁ ὁποῖος Βασιλεῦει μὲ διάδοχον τὸν ἀδελφὸν του πρίγκηπα Παῦλον.

Ἑκτασις τῆς Ἑλλάδος καὶ πληθυσμός.

Σήμερα ἡ Ἑλλάδα ἔχει ἑκτασι 130 χιλιάδες τετραγωνικά χιλιόμετρα. Ξεύρεται τί θὰ πῆ τετραγωνικά χιλιόμετρα; Θὰ πῆ ἓνα τετράγωνο ποὺ κάθε πλευρά του εἶναι 1000 μέτρα. Τέτοια λοιπὸν μεγάλα τετράγωνα ἔχει 130 χιλιάδες. Σὲ ὅλη αὐτὴν τὴν ἑκτασι δὲν κατοικοῦν ἄνθρωποι, γιατί ἄλλη εἶναι χτῆματα, ἄλλη δάση, ἄλλη βουνά, ἀπότομα, ἄλλη λιβάδια. Στὸ ἄλλο μέρος κατοικοῦν ἐξήμισυ ἑκατομμύρια ἄνθρωποι.

Ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι δὲν κατοικοῦν ὅλοι μαζί, ἀλλὰ ἔχουν μοιρασθῆ σὲ πολλὰ μέρη δηλαδὴ σὲ πόλεις μεγάλες, σὲ πόλεις μικρὲς καὶ σὲ χωριά.

Πόλεις ἔγιναν ἐκεῖ ποὺ τὸ ἔδαφος ἦταν καλλίτερο γιὰ νὰ ζήσουν οἱ ἄνθρωποι. Ἔτσι αἱ πόλεις ἔγιναν στίς πεδιάδες, καὶ τὰ χωριά ἔγιναν στὰ ὄρεινά μέρη.

Τὸ πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος.

Πολίτευμα λέγεται ὁ τρόπος ποὺ κυβερνᾶται ἓνα κράτος. Τὸ δικό μας κράτος ἔχει βασιλέα, ἐπομένως τὸ πολί-

τευμα είναι βασιλευσμένη Δημοκρατία. Ὁ Βασιλεὺς μαζί με τὴ Βουλὴ δηλ. τοὺς Βουλευτὰς, διευθύνει τὸ κράτος.

Ζιχρ

Ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος Β΄.

Ἄλλὰ καὶ κάθε νομὸς ἔχει ἓνα ἄρχοντα πού διορίζεται ἀπὸ τὴν Κυβέρνησι, ὁ ἄρχοντας αὐτὸς λέγεται Νομάρχης.

Κάθε πόλις καὶ χωριὸ ἔχει πάλι καὶ δικό της ἄρχοντα, ποὺ ἐκλέγεται μὲ ψήφους ὅπως καὶ οἱ Βουλευταί. Στὶς μεγάλες πόλεις ὁ ἄρχων εἶναι ὁ Δήμαρχος καὶ στὰ χωριά ποὺ λέγονται καὶ Κοινότητες, ἄρχων εἶναι ὁ Πρόεδρος. Ὅλοι αὐτοὶ ὑπακούουν στὴν Κυβέρνησιν καὶ ἐκτελοῦν τοὺς νόμους.

Ὅταν σὲ ἓνα κράτος ἐκτελοῦνται οἱ νόμοι, τὸ κράτος προοδεύει, ὅταν δὲν ἐκτελοῦνται τὸ κράτος χάνεται. Γι' αὐτὸ κάθε Ἕλληνα πρέπει νὰ σέβεται καὶ νὰ ὑπακούη στοὺς νόμους τοῦ κράτους διότι ἔτσι προοδεύει τὸ κράτος. Ὅταν δὲ προοδεύῃ ἓνα κράτος οἱ ἄνθρωποι ζοῦν ζωὴ εὐτυχισμένη.

Παραρτήματα

ΟΙ ΝΟΜΟΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΚΑΙ ΑΙ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑΙ ΑΥΤΩΝ

Α'. Περιοχή	Στερεά Ἑλλάς μετὰ τῆς Εὐβοίας		
	Νομὸς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας	πρωτ. Ἀθῆναι	(κάτ. 670 χιλ.)
	>	Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος	> Λαμία (κάτ. 15 χιλ.)
	>	Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας	> Μεσολόγγιον (κάτ. 10 χιλ.)
	>	Εὐβοίας	> Χαλκίς (κάτ. 18 χιλ.)
Β'. Περιοχή	Πελοπόννησος		
	Νομὸς Ἀργολιδοκορινθίας	> Ναύπλιον	(κάτ. 7.500)
	>	Ἀχαΐας	> Πάτραι (κάτ. 75 χιλ.)
	>	Ἡλείας	> Πύργος (κάτ. 20 χιλ.)
	>	Μεσσηνίας	> Καλάμαι (κάτ. 30 χιλ.)
	>	Λακωνίας	> Σπάρτη (κάτ. 6 χιλ.)
	>	Ἀρκαδίας	> Τρίπολις (κάτ. 15 χιλ.)
Γ'. Περιοχή	Θεσσαλία		
	Νομὸς Λαρίσης	> Λάρισσα	(κάτ. 25 χιλ.)
	>	Τρικαλῶν	> Τρίκαλα (κάτ. 20 χιλ.)
Δ'. Περιοχή	Ἠπειρὸς		
	Νομὸς Ἰωαννίνων	> Ἰωάννινα	(κάτ. 20 χιλ.)
	>	Θεσπρωτίας	> Ἠγουμενίτσα (κάτ. 600)
	>	Ἄρτης	> Ἄρτα (κάτ. 8 χιλ.)
	>	Πρεβέζης	> Πρέβεζα (κάτ. 10 χιλ.)
Ε'. Περιοχή	Μακεδονία		
	Νομὸς Θεσσαλονίκης	> Θεσσαλονίκη	(κάτ. 350 χιλ.)
	>	Κιλκίς	> Κιλκίς (κάτ. 7 χιλ.)
	>	Πέλλης	> Ἔδεσσα (κάτ. 13 χιλ.)
	>	Κοζάνης	> Κοζάνη (κάτ. 13 χιλ.)
	>	Φλωρίνης	> Φλώρινα (κάτ. 18 χιλ.)
	>	Καβάλλας	> Καβάλλα (κάτ. 50 χιλ.)

Νομός Δράμας	πρωτ. Δράμα	(κάτ. 30 χιλ.)
» Σερρών	» Σέρραι	(κάτ. 30 χιλ.)
» Χαλκιδικής	» Πολύγυρος	(κάτ. 2.500)
Στ'. Περιοχή Θράκη		
Νομός Ροδόπης	» Κομοτινή	(κάτ. 20 χιλ.)
» Έβρου	» Άλεξανδρούπολις	(κ. 14 χιλ.)
Ζ'. Περιοχή Νήσοι Ίονίου Πελάγους		
Νομός Κερκύρας	» Κέρκυρα	(κάτ. 32.500)
» Κεφαλληνίας	» Άργοστόλιον	(κάτ. 8.500)
» Ζακύνθου	» Ζάκυνθος	(κάτ. 12 χιλ.)
Η'. Περιοχή Νήσοι Αιγαίου Πελάγους		
Νομός Κυκλάδων	» Έρμούπολις	(κάτ. 20 χιλ.)
» Λέσβου	» Μυτιλήνη	(κάτ. 30 χιλ.)
» Χίου	» Χίος	(κάτ. 22 χιλ.)
» Σάμου	» Λιμνην Βαθύ	(κάτ. 22 χιλ.)
Θ'. Περιοχή Κρήτης		
Νομός Χανίων	» Χανιά	(κάτ. 30 χιλ.)
» Ρεθύμνης	» Ρέθυμνον	(κάτ. 9 χιλ.)
» Ήρακλείου	» Ήράκλειον	(κάτ. 34 χιλ.)
» Λασηθίου	» Άγ Νικόλαος	(κάτ. 1 500)

425

~~425~~

~~574~~

~~313~~

~~486~~

~~118~~

~~888~~

~~1997~~

2793

277

Schluss in der Abrechnung
Monat des Wiederanhebes

333

555

744

Handwritten signature and notes in cursive script, including the word "Kunde" at the bottom.

Schwer ist
der Abschied
schön das Wiedersehen.

Βενεζουέλι γάρτα

Βολόραχο
146

Παριόλα Λυρά

Μισάχοι
771-955

771-955

Βιλαχάσο 12.

~~Handwritten scribbles and illegible text~~

22565.

~~Large blacked-out scribbled area~~

22993

2423 2423

